

บทที่ 4

อภิปรัชญาในความเชื่อและพิธีกรรมทางศาสนาพราหมณ์ในนครศรีธรรมราช

บทนำ

ความเชื่อและพิธีกรรมทางศาสนาพราหมณ์ในนครศรีธรรมราชเป็นวัฒนธรรมประเภทหนึ่ง ดังที่ได้กล่าวไปแล้ว ซึ่งมีอิทธิพลต่อแนวคิดวิถีชีวิตความเป็นอยู่และพฤติกรรมของชาวบ้านหรือสังคม อย่างลึกซึ้งมาโดยตลอด เพราะการสืบทอดความเชื่อและพิธีกรรมมีการปลูกฝังสืบทอดกันมาหลายชั่วอายุคน จนไม่มีใครในสังคมสามารถปฏิเสธความไม่มีอยู่นี้ได้ถึงแม้ว่าจะรู้หรือไม่รู้ก็ตาม จากการศึกษา บทที่ผ่านมาทำให้ทราบว่า เราจะพิจารณาว่าความเชื่อหนึ่ง ๆ หรือพิธีกรรมหนึ่ง ๆ เมื่อเกิดขึ้นและมีอยู่ในสังคมเกิดขึ้นเพราะอะไร ตอบสนองใคร ให้ผลอย่างไร เพราะปรากฏการณ์ทางสังคมและวัฒนธรรม และพฤติกรรมทางสังคมของมนุษย์ เกิดขึ้นย่อมต้องมีคำอธิบาย ดังนั้นเราจึงควรพิจารณาที่มาและเหตุผล ที่อยู่เบื้องหลังความเชื่อและพิธีกรรมว่ามีสาเหตุปัจจัยมาจากอะไร ?

จากคำถามที่ว่าจะต้องมีหลักความจริงอะไรบางอย่างแฝงอยู่เบื้องหลังความเชื่อและพิธีกรรมทางศาสนาพราหมณ์ในนครศรีธรรมราช ที่ทำให้ความเชื่อและพิธีกรรมทางศาสนาพราหมณ์สามารถดำรงอยู่ได้ท่ามกลางกระแสการเปลี่ยนแปลงทางสังคมในปัจจุบัน และสามารถมีอิทธิพลต่อวัฒนธรรม วิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชาวนครศรีธรรมราชมาโดยตลอด แสดงว่าจะต้องมีหลักความจริงแบบพราหมณ์ อะไรบางอย่าง ที่ทำให้เกิดการเชื่อ การยึดถือ การยอมรับปฏิบัติสืบทอดกันมา แล้วหลักความจริงที่ว่านั้น คืออะไร ? ในการหาคำตอบนี้จึงจำเป็นต้องใช้วิธีการทางอภิปรัชญา คือ การค้นหาเหตุผลจากประสบการณ์ เพื่อหาคำตอบของความจริงที่มีอยู่จากความเข้าใจที่ถูกต้อง

อภิปรัชญา (Metaphysics) เป็นปรัชญาสาขาหนึ่งศึกษาเรื่อง “ความเป็นจริง” อภิปรัชญาจะต้องเริ่มต้นจากบางสิ่งบางอย่างเสมอ มิใช่จะเริ่มต้นขึ้นมาลอย ๆ และไม่ไ้จะไปเริ่มต้นจากสิ่งที่พิสูจน์ได้ อย่างชัดเจนแล้ว แต่จะต้องเริ่มต้นจากสิ่งที่พอจะสามารถเชื่อถือได้ ความเป็นจริงที่อภิปรัชญาศึกษาคือ ความเป็นจริงอันเป็นรากฐานที่สุด เพราะการที่เราจะตัดสินใจลงเอยว่าสิ่งใดถูกต้องหรือไม่ ดีหรือไม่ดี งามหรือไม่งาม เราต้องทราบเป็นเบื้องต้นก่อนว่าสิ่งนั้นจริงหรือไม่จริง และเราต้องยอมรับว่าสิ่งที่ เป็นจริงย่อมเป็นสิ่งที่มิอยู่ และสิ่งที่มิอยู่ย่อมเป็นสิ่งที่ เป็นจริง ดังนั้นสิ่งที่มิอยู่กับสิ่งที่ เป็นจริงจึงเป็นสิ่งที่เดียวกัน ความเป็นจริงนี้เรียกว่า “ความจริงอันคัมภีร์” (Ultimate Reality)

อภิปรายในนิยามของ กิรติ บุญเชื้อ (2538 : 31) กล่าวถึง ปัญหาว่าความเป็นจริงคืออะไร เมื่อรู้ปัญหาจะต้องพยายามมองรอบตัวด้วยสายตาที่กว้างที่สุด ว่ามีคำตอบที่สามารถจะตอบปัญหานี้ได้อย่างไรบ้าง คำตอบที่เป็นไปได้ต้องมีเหตุผลสนับสนุน หรืออย่างน้อยก็อธิบายชี้แจงได้โดยไม่ขัดแย้งในตัวเอง แต่เนื่องจากปัญหานี้เป็นปัญหาพื้นฐานของความคิดทุกอย่างของมนุษย์ คำตอบของปัญหานี้จึงมีลักษณะเป็นความรู้พื้นฐานหรือมูลบท (postulate) คือ ความเชื่อพื้นฐานด้วย

ในการศึกษาวิเคราะห์ปัญหาอภิปรายในความเชื่อและพิธีกรรมทางศาสนาพราหมณ์ในนครศรีธรรมราช นั้น เราต้องทราบปัญหารากฐานเสียก่อนว่า ความเป็นจริงตามคติของศาสนาพราหมณ์คืออะไร ที่ทำให้เกิดการยึดถือ การยอมรับปฏิบัติ สืบต่อกันมาจนเกิดเป็นความเชื่อและพิธีกรรมต่าง ๆ ในนครศรีธรรมราช และเมื่อได้คำตอบแล้วจึงจะสามารถศึกษาวิเคราะห์ปัญหาอภิปรายในความเชื่อและพิธีกรรมทางศาสนาพราหมณ์ในนครศรีธรรมราชได้

ดังนั้นในการศึกษาปัญหาว่าความเป็นจริงตามคติของศาสนาพราหมณ์คืออะไร ผู้วิจัยได้แบ่งการศึกษาหาคำตอบออกเป็นสามประเด็นคือ ความเป็นจริงของเทพเจ้า ความเป็นจริงของโลก และความเป็นจริงของชีวิต เพื่อตอบปัญหาอภิปรายในสามลักษณะคือ ประเด็นแรก กำเนิดของเทพเจ้า โลก และชีวิต ประเด็นที่สอง องค์ประกอบหรือสภาวะของเทพเจ้า โลก และชีวิต และประเด็นที่สาม ความเป็นไปของเทพเจ้า โลก และชีวิต

ความเป็นจริงของเทพเจ้าตามคติของศาสนาพราหมณ์

การศึกษาความเป็นจริงของเทพเจ้าตามคติของศาสนาพราหมณ์ เทพเจ้าในที่นี้คือ วิญญาณศักดิ์สิทธิ์ที่เชื่อว่ามีอำนาจสามารถบันดาลให้เกิดหรือไม่เกิดสิ่งต่าง ๆ ได้ สมัยคร บรูวาาส (2516 : 178) กล่าวว่าในศาสนาพราหมณ์นั้นถือว่าความเชื่อในเรื่องของวิญญาณศักดิ์สิทธิ์หรือเทพเจ้ามีความสำคัญมาก เพราะถือว่าเป็นรากฐานเป็นที่มาของความเชื่ออื่น ๆ และก่อให้เกิดการประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ ในสังคมจนกลายเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต ดังนั้นเพื่อเป็นประโยชน์ในการศึกษาอภิปรายของศาสนาพราหมณ์ ผู้ศึกษาจึงเห็นควรที่จะทำความเข้าใจในความเป็นจริงของเทพเจ้าตามคติของศาสนาพราหมณ์ เสียก่อน

ดังนั้นในการศึกษาวิเคราะห์ปัญหาอภิปรายเรื่องความเป็นจริงของเทพเจ้าตามคติของศาสนาพราหมณ์จึงมีความสำคัญและจำเป็น ในที่นี้ได้แบ่งการศึกษาหาคำตอบออกเป็นสามประเด็น คือ กำเนิดของเทพเจ้า สภาวะของเทพเจ้า ลักษณะและหน้าที่ของเทพเจ้า ดังนี้

1. กำเนิดของเทพเจ้า

เกี่ยวกับสภาพการณ์ก่อนการสร้างโลกและชีวิตนั้น มีคำกล่าวถึงเทพเจ้าในคัมภีร์ฤคเวทไว้ว่า “ในครั้งกระโน้น ไม่มีอะไรเลยทั้งความเป็นหรือความไม่เป็น ไม่มีอากาศ ไม่มีฟ้า อะไรเล่าครอบคลุมทุกสิ่งทุกอย่าง ทุกสิ่งทุกอย่างเล่าตั้งอยู่บนอะไร ตั้งอยู่บนห้วงน้ำลึกหรือ ในครั้งนั้นความตายก็ยังไม่มียังไม่มีกลางวันกลางคืนหมุนเวียนกัน แต่ทว่ามีสิ่งหนึ่งหาใจอย่างสงบเงียบ มีอยู่โดยตนเองไม่มีอะไรอีกนอกเหนือไปจากสิ่งนี้ ความมืดแฝงอยู่ในความมืด มีแต่น้ำทั่วไปหมด สิ่งนั้นมีลักษณะเป็นความว่างซ่อนอยู่ในความสับสน ค่อย ๆ เติบโตขึ้นด้วยพลังความร้อนในตัว ความอยากเริ่มฟักตัวขึ้นในสิ่งนั้นเป็นอันดับแรก ความอยากจะกลายเป็นจิตในกายหน้า จิตซึ่งเป็นสิ่งกลางระหว่างความไม่มีกับความมี ดังที่นักปราชญ์ผู้ใฝ่หาความจริงได้พบแล้ว ความร้อนที่ฝ่าความมืดและผ่านห้วงมหรณพนั้นมาจากเบื้องล่างหรือเบื้องบนกันแน่ กวีใดเคยแถลงไว้บ้างหรือ แต่ทว่านั่นแหละ คือ พลังสร้างสรรค์ชีวิต พลังอันทรงอานุภาพได้เกิดขึ้น... สสารที่มีอยู่โดยตนเองอยู่เบื้องล่าง พลังอยู่เบื้องสูง ใครรู้บ้างหรือ หรือว่าเคยมีใครบอกไว้บ้าง หรือว่าการสร้างมโหฬารนี้มาจากไหน ขณะนั้นยังไม่มีเทพเจ้าเลยสักองค์เดียว ใครเล่าจะสามารถล่วงรู้ความจริงที่เกิดขึ้นในขณะนั้น ใครเล่าจะรู้ได้ว่าโลกนี้มีมาตั้งแต่เมื่อใด เกิดขึ้นจากพระหัตถ์ของพระเจ้าหรือไม่ ถ้าจะมีผู้รู้เห็นก็จะมีแต่พระเจ้าบนสวรรค์แต่องค์เดียวเท่านั้น พระองค์สามารถเปิดเผยให้เราารู้จักได้” (เดือน คำดี, 2531 : 403)

พระเจ้าในที่นี้ หมายถึง พลังในการสร้างกฎระเบียบมาจากกลีภ เชื่อว่าเอกภพมีกฎเกณฑ์และกฎเกณฑ์นี้มีได้มาจากภายนอกเอกภพ กฎเกณฑ์นี้เป็นพลังแฝงอยู่ภายในกลีภ ค่อย ๆ ปรากฏตัวขึ้นในกลีภ เพื่อจัดระเบียบให้กับเอกภพโดยการสร้างสรรค์ พลังนี้คือ “ปรมาตมัน” ซึ่งแสดงตัวออกเป็นผู้สร้าง การสร้างมิใช่การบันดาลให้มีอะไรสักอย่างขึ้นมาใหม่ หากแต่เป็นการแยกพลังออกให้เป็นบุคคลเอกเทศ เพื่อทำหน้าที่ควบคุมพลังต่าง ๆ ดังที่ กิริติ บุญเจือ (2538 : 114) กล่าวว่า พระเจ้าของศาสนาพราหมณ์เป็นทั้งอันตรและอูตระ คือ ทั้งแทรกอยู่ในเอกภพ และแยกออกจากเอกภพ เพื่อทำหน้าที่ในเอกภพ พลังทั้งหลายที่ปรากฏขึ้นในเอกภพย่อมแบ่งส่วนออกจากพลังรวมนี้ คือเทพเจ้าที่ปรากฏแบ่งส่วนออกมาทำหน้าที่ควบคุมส่วนต่าง ๆ ของเอกภพนี้อีกต่อหนึ่ง เป็นเทพเจ้าในสภาพที่ปรากฏแก่สติปัญญาของมนุษย์ ผู้เข้าถึงความคิดนี้ในระยะแรก ๆ ย่อมไม่สามารถหาคำศัพท์มาแสดงออกอย่างตรง ๆ ได้ จึงต้องใช้วิธีแสดงออกโดยโวหาร สัญลักษณ์ ดังนี้

ในการสร้างสรรค์จะกล่าวว่ามีสภาวะอยู่ที่ไม่ใช่ จะว่ามีอยู่ที่ไม่เชิง แต่ก็ไม่มีแหล่งลม ไม่มีท้องฟ้าอยู่นอกเหนือพระองค์ อะไรครอบคลุมในทุกสิ่ง และที่ไหนและอะไรให้ที่พำนัก น้ำอยู่ที่นั่น ลึกเกินที่จะวัดได้หรือ แล้วความตายจะไม่มีที่ ไม่ใช่ จะว่ามีความตายก็ไม่ใช่ ไม่มีเครื่องหมายอยู่ที่นั่น ผู้แบ่งวันและคืน มีสิ่งหนึ่งซึ่งปราศจากลมหายใจ มีชีวิตอยู่ได้โดยธรรมชาติของตนเอง หากปราศจากพระองค์แล้วก็จะไม่มีอะไรเป็นอยู่ได้เลย

ความมืดที่นั่นมีอยู่ ระยะแรกปกคลุมไปด้วยความมืด ตอนนี้เป็นความยุ่งเหยิงกันไปหมด สิ่งทั้งหมดที่มีชีวิตอยู่ครั้งกระนั้นว่างเปล่าและไร้รูป เพราะอาศัยอำนาจยิ่งใหญ่แห่งความอบอุ่นสิ่งต่าง ๆ ก็เกิดขึ้น ต่อจากนั้นค้นหาที่เกิดขึ้นเป็นเบื้องต้น ค้นหาเป็นพืชพันธุ์แรกเริ่มและเป็นเชื้อแห่งวิญญาณ พราหมณ์ฤาษีทั้งหลาย ผู้แสวงหาด้วยความคิดแห่งจิตใจ ได้ค้นพบสิ่งเกี่ยวเนื่องกันของสิ่งที่เป็นอยู่ในสิ่งที่ไม่เป็นอยู่ มีเส้นตัดแยกจากกันขยายออกไปสับสนกันไปหมด บางแห่งอยู่บนและบางแห่งอยู่ล่างหรือ ได้มีเทพเจ้าผู้ให้กำเนิด มีพลาณาภพกล้าแข็ง ไม่ทรงทำกรรมอะไรที่นี้และมีพลังงานอยู่ทั่วไป ใครรู้ได้ อย่างแท้จริงและใครสามารถประกาศถึงพระองค์ได้ในที่นี้ พระองค์ทรงบังเกิดมาตั้งแต่เมื่อไร และการสร้างสรรค์นี้มาจากไหน เทพเจ้าทั้งหลายทรงเกิดมาหลังการสร้างสรรค์สิ่งนี้ แล้วใครรู้ว่าการสร้างครั้งแรกได้นำมาสู่การบังเกิดของสิ่งทั้งหลายตั้งแต่เมื่อไร พระองค์ปฐมกำเนิดแห่งการสร้างสรรค์นี้ ไม่ว่าพระองค์สร้างหมดทุกอย่างหรือไม่ได้สร้างก็ตาม พระเนตรของพระองค์ส่องโลกนี้จากสวรรค์ชั้นสูงสุด พระองค์ทรงรู้อย่างแท้จริง หรือบางทีก็ไม่ทรงรับรู้ (โจเซฟ แกร์ แต่ง ฟัน ดอกบัว แปล, 2524 : 20)

เพราะฉะนั้นแสดงว่าเทพเจ้ามีแดนเกิดมาจากลึกลง ค่อย ๆ ปรากฏตัวขึ้น แสดงตัวออกเป็น มาผู้สร้าง เพื่อจัดระเบียบให้กับเอกภพโดยการสร้างสรรค์ การสร้างมิใช่การบันดลให้มีอะไรสักอย่าง ขึ้นมาใหม่ หากแต่เป็นการแยกพลังออกมาเพื่อทำหน้าที่ควบคุมพลังย่อยส่วนต่าง ๆ ดังที่ โจเซฟ แกร์ (2524 : 12) รายงานไว้ว่า ในศาสนาพราหมณ์มีความเชื่อกันอยู่กลาง คือ ถือว่ามีวิญญาณสากลดวงหนึ่งคง ความเป็นสารัตถะชั่วนิรันดร์ ไม่มีเบื้องต้น และไม่มีเบื้องปลาย เรียกว่า “พระพรหม” ซึ่งหมายถึง วิญญาณของโลก วิญญาณโลกนี้เป็นพระเจ้าสามภาค เรียกว่า “ตรีมูรติ” พระองค์ถูกเรียกว่าพระเจ้าสาม ภาค เพราะเชื่อว่าพระพรหมมีภาคต่าง ๆ คือ พระพรหม – พระผู้สร้าง พระวิษณุ – พระผู้ธำรงรักษา และ พระศิวะ - พระผู้ทำลาย ทั้งสามองค์นี้ไม่แยกออกจากกัน แม้ว่าจะแตกต่างกันก็เป็นเพียงด้านหน้าที่เท่านั้น (โจเซฟ แกร์ แต่ง ฟัน ดอกบัว แปล, 2524 : 12)

ดังในคัมภีร์พระเวทอันเป็นคัมภีร์แรกของศาสนาพราหมณ์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในคัมภีร์ฤคเวท ได้กล่าวถึง เทพเจ้าผู้สร้างสรรพสิ่งว่ามีเพียงองค์เดียว แต่ปรากฏออกมาเป็นสามลักษณะหน้าที่ คือ ทรงเป็นผู้สร้าง ผู้ยิ่งใหญ่ควบคุมทุกสิ่งทุกอย่าง และเป็นผู้ทำลาย และคัมภีร์ สุมะร เมธาวิทยากุล (2532 : 145) รายงานว่า ตามคัมภีร์อุปนิษัท คำสอนเรื่องเทพเจ้าเป็นเอกนิยมฝ่ายจิต (Idealistic monism) ถือว่า เทพเจ้ามีเพียงองค์เดียวเท่านั้น คือ พระพรหม หรือ พรหมัน ซึ่งโลก มนุษย์ สัตว์ พืช และสิ่งอื่น ๆ เกิดมาจากพระองค์ และจะกลับไปรวมที่พระองค์อีกเมื่อถึงเวลาตามเงื่อนไขที่วางไว้ พระพรหม หรือพรหมันมีสองภาคหน้าที่ คือ

1. *อปรพรหม* เป็นพระเจ้าสูงสุด (Supreme Being) เป็นบ่อเกิดของโลก เป็นผู้รักษาและผู้ทำลายเอกภาพ สิ่งทั้งหลายเกิดขึ้น ดำรงอยู่และดับไปในอปรพรหมนี้ ทรงมีคุณสมบัติบริบูรณ์ทุกอย่าง เช่น มีอำนาจเป็นอนันต์ มีความรู้ไม่สิ้นสุด และมีมหากรุณาไม่มีขอบเขต

2. *ปรพรหม* เป็นความจริงสูงสุด (Ultimate Reality) หรือ ปรมาตัตตังจะ เป็นแก่นแท้ของสรรพสิ่ง ซึ่งเป็นนามธรรม เป็นเอกภาพของสิ่งทั้งปวง ปรพรหมนี้คือ ปรมาตมัน หรืออาตมันสากล หรือวิญญานสากล (Universal Reality) ซึ่งอาตมันส่วนบุคคลชีวิตมันแยกตัวออกมาจากนั้น และจะกลับไปรวมเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันอีกในปรมาตมัน ซึ่งเป็นภาวะที่อาตมันจะพ้นจากทุกข์ เรียกว่าได้บรรลุมोक्षะ การที่อาตมันส่วนบุคคลจะเข้าไปรวมกับปรพรหมนี้ไม่ใช่จะกระทำได้ง่าย ๆ บุคคลต้องพยายามอย่างยิ่งด้วย

ดังนั้นกล่าวได้ว่าในอภิปรัชญาของศาสนาพราหมณ์ มีความเชื่อสูงสุดอยู่หนึ่งเดียวเท่านั้น คือ มีวิญญานสากลดวงหนึ่งคงความเป็นสารัตถะชั่วนิรันดร์ ไม่มีเบื้องต้น และไม่มีเบื้องปลาย เรียกว่า “พระพรหม” หรือ พรหมัน เป็นเทพเจ้าสูงสุดเพียงหนึ่งเดียว เป็นเทพเจ้าผู้สร้างสรรพสิ่ง ทรงเกิดมาจากกลีภ ทรงค่อย ๆ ปรากฏตัวขึ้น ท่ามกลางความมืดกับไม่มี ความเป็นกับไม่เป็น ทรงแสดงตัวออกเป็นมาผู้สร้าง ในการสร้างมิใช่การบันดาลให้มีอะไรสักอย่างขึ้นมาใหม่ หากแต่เป็นการแยกพลังบางส่วนออกมาเพื่อทำหน้าที่ควบคุมพลังย่อยส่วนต่าง ๆ เพื่อจัดระเบียบให้กับเอกภพโดยการสร้างสรรค์ และเทพเจ้าอื่น ๆ โลก สรรพชีวิต สรรพสิ่งทั้งหลายก็ล้วนแล้วแต่มาจากการสร้างสรรค์ครั้งนี้

2. สภาพะของเทพเจ้า

จากการศึกษาปัญหาอภิปรัชญาเรื่องกำเนิดของเทพเจ้าทำให้เราทราบว่ามีความจริง “อันติมะ” (Ultimate Truth) อยู่เพียงอย่างเดียวในสากลโลก เรียกว่า พรหมัน เป็นเทพเจ้าสูงสุด เป็นสิ่งที่ดำรงอยู่ในภาวะ เป็นสิ่งแท้จริงสูงสุด เป็นตัวตนที่เที่ยง (อัตตา) ไม่มีขอบเขตจำกัด ไม่มีรูปร่าง ไม่มีเบื้องต้นไม่มีที่สิ้นสุด ดำรงอยู่ตลอดกาล มีอยู่ในทุกสิ่งปรากฏอยู่ในทุกสิ่ง โดยทุกสิ่งนั้นเป็นสิ่งที่เกิดจากพรหมัน หรือมาจากพรหมัน แต่ว่าพรหมันเองไม่มีเหตุ เป็นสิ่งที่มีอยู่ได้ด้วยตนเอง ในคัมภีร์อุปนิษัทได้อธิบายลักษณะของพรหมันไว้สองลักษณะคือ (ทองหล่อ วงษ์ธรรมา, 2536 : 43)

1. นิรคุณพรหมัน ได้แก่ ความแท้จริงอันติมะ องค์สัมบูรณ์ ความเป็นสรรพสิ่ง ความเป็นสัพพัญญู ความเป็นสิ่งบริสุทธิ์อย่างแท้จริง มีชื่อเรียกอีกอย่างหนึ่ง คือ ปรพพรหม หรือ พรหมชั้นสูง

2. สคุณพรหมัน ได้แก่ พรหมที่เป็นมูลฐาน หรือเป็นปฐมเหตุของโลก หรือปรากฏการณ์คือ สรรพสิ่งเกิดจากพรหม ธรรมชาติเปรียบเหมือนร่างกายของพรหม พรหมเป็นวิญญาณของธรรมชาติ พรหมประมวลสรรพสิ่งเข้าด้วยกัน ที่กล่าวว่าพรหมเป็นมูลเหตุของปรากฏการณ์ คือ เป็นเทพเจ้าในศาสนาที่มนุษย์บูชาบวงสรวงกัน เนื่องจากมีมายาเข้ามาเกี่ยวข้อง พรหมจึงลดระดับจากองค์สัมบูรณ์ลงมา พรหมที่มีคุณลักษณะและมีส่วนประกอบ คือ มายานี้ อาจเรียกชื่ออีกชื่อหนึ่ง คือ พระอิศวร ซึ่งเป็นพระเจ้าผู้สร้าง ผู้รักษาและเป็นผู้ทำลาย และเรียกอีกชื่อหนึ่งว่า อปรพพรหม หรือ พรหมชั้นต่ำ ตรงกับเทพเจ้าที่เป็นบุคคล

พรหมันทั้งสองลักษณะนี้มีอาจแยกออกจากกันโดยเด็ดขาดได้ ที่แยกออกให้เห็นเป็นสองลักษณะก็เพราะมองคนละด้าน นิรคุณพรหมันเป็นรากฐานของสคุณพรหมัน หรือพระเจ้า ซึ่งมีลักษณะแผ่กระจายครอบคลุมจักรวาลโดยมายุ

แสดงว่าพรหมันที่แท้จริงนั้นเป็นนิรคุณพรหมันเป็นอิสระจากข้อกำหนดทั้งปวงไม่มีขอบเขตจำกัดและเป็นนิรันดร์ พรหมันชนิดนี้เป็นพรหมันที่ยากแก่การเข้าใจ เพราะความคิดมนุษย์มีขอบเขตจำกัด จึงเป็นการยากที่จะทำความเข้าใจพรหมันที่ไม่มีขอบเขตและเป็นสัพพัญญูได้ วิธีเดียวที่จะรู้จักและเข้าใจพรหมันที่แท้จริงได้ก็โดยการทำสมาธิ ซึ่งแม้รู้จักและเข้าใจพรหมันแล้วก็ไม่อาจบรรยายถึงพรหมันที่แท้จริงได้อย่างถูกต้อง เพราะภาษาที่มนุษย์ใช้นั้นมีขอบเขตจำกัด

ด้วยเหตุนี้ พนมเทียน บุญส่งเสริมสุข (2530 : 80) ได้รายงานความคิดเกี่ยวกับเทพเจ้าในพรหมสูตรไว้ว่า คำสอนต่าง ๆ เกี่ยวกับพรหมันตามที่ปรากฏในพรหมสูตร หรืออุปนิษัท ส่วนใหญ่จึงเป็นคำสอนเกี่ยวกับสคุณพรหมัน ซึ่งเป็นพรหมันที่ประกอบด้วยคุณสมบัติ เป็นพรหมันที่มีขอบเขต

จำกัดมีลักษณะที่เหมือนมนุษย์ เพื่อให้มนุษย์สามารถเข้าใจ และรู้จักพรหมันได้อย่างง่ายขึ้น เป็นบันไดสำหรับก้าวไปสู่การทำสมาธิ เพื่อให้รู้จักและเข้าใจพรหมันที่แท้จริงต่อไปได้

ดังที่ในคัมภีร์ฤคเวทได้บรรยายคุณลักษณะของเทพเจ้าไว้มากมาย เช่น ทรงสถิตอยู่ทุกหนทุกแห่ง ทรงมีอำนาจทรงครอบครองจักรวาล ทรงสร้างสรรพสิ่ง ทรงควบคุมรักษาสิ่งที่สร้างขึ้นนั้นให้ดำรงอยู่ได้โดยปกติ ทรงทำลายสิ่งที่สร้างขึ้นเมื่อถึงกาลเวลาที่กำหนด เป็นต้น คุณลักษณะของเทพเจ้าบางประการนี้สอดคล้องกับกระบวนการธรรมชาติ คือ เกิดขึ้นในเบื้องต้น เปลี่ยนแปลงในท่ามกลาง และแตกสลายในที่สุด ในเรื่องนี้ สุเมธ เมธาวิทยากุล (2532 : 147) ได้รายงานไว้ว่า คุณลักษณะทั้งสามของเทพเจ้าดังกล่าวนี้ เป็นกระบวนการพัฒนาการ อันเป็นความหมายของรูปศัพท์ว่า “พรหมน” ซึ่งมาจาก พฺรหฺ ชาติ แปลว่า เจริญเติบโต ขยายตัว พัฒนาแพร่ไป ฉะนั้นเมื่อเริ่มเกิดขึ้นแล้ว ก็ต้องเปลี่ยนแปลงพัฒนาก้าวหน้าต่อไป คือ เริ่มต้นเพียงหนึ่งเดียว แล้วขยายตัวออกไปเป็นสาม เป็นหก เป็นเก้า... เริ่มต้นจากเอกเทวนิยม จนกลายเป็นพหุเทวนิยมในที่สุด

พรหมันเป็นสิ่งที่อยู่เหนือสรรพสิ่ง แต่ในเวลาเดียวกันก็เป็นมูลการณะของทุก ๆ สิ่ง ทุกสิ่งเกิดขึ้น ดำรงอยู่ และแตกดับสูญไปในสิ่งที่เรียกว่าพรหมันนี้ สสารทั้งปวงเป็นร่างกายของพรหมัน และชีวะตมันหรืออาตมันย่อยทั้งหมดก็อยู่ในฐานะเป็นร่างกายของพรหมันเช่นกัน ส่วนพรหมันเป็นวิญญาณ ซึ่งมีลักษณะเป็นทั้งอูตรภาพ (transcendent) และอันตรภาพ (immanent) คือทั้งอยู่เหนือสิ่งทั้งปวง และเป็นสารถะอยู่ภายในของสิ่งทั้งปวง (สุนทร ฌ รังษี, 2534 : 23)

พรหมันซึ่งเป็นอันติมะสัจจะนั้นเป็นองค์สัมบูรณ์มีคำที่แสดงลักษณะของพรหมันอยู่สามคำ คือ สัต จิต อานันตะ (เดียน คำดี, 2541 : 74)

สัต หมายถึง ความมีอยู่ของพรหมัน คือ แสดงให้รู้ว่าพรหมันเป็นสิ่งที่มิอยู่จริง มิอยู่นิรันดร์ เป็นอมตะ คำนี้แสดงถึงภววิสัย (Existence)

จิต หมายถึง คำอธิบายลักษณะของพรหมันว่ามีอยู่ในลักษณะเป็นจิตบริสุทธิ์

อานันตะ หมายถึง แสดงคุณลักษณะของจิตบริสุทธิ์ หรือสติสัมปชัญญะบริสุทธิ์ว่ามีสภาพเป็นความสุข หรือความบันเทิงสูงสุด ที่เรียกว่า นิรามิสสุข

ดังนั้นสภาวะของเทพเจ้าหรือพรหมณ์ในลักษณะนี้จึงมีคุณสมบัติที่สำคัญและจำเป็นอยู่สามประการ คือ (พนมเทียน บุญส่งเสริมสุข, 2530 : 80)

1. **การมีอยู่** พรหมณ์ต้องมีอยู่ในฐานะที่เป็นสาเหตุของโลก ชีวิต และสิ่งต่าง ๆ ทรงเป็นทั้งสัมฤทธิ์ปัจจัย และวัสดุปัจจัย ทรงสร้างสิ่งต่าง ๆ จากเจตจำนงของพระองค์เอง สิ่งต่าง ๆ ดำรงอยู่ในพรหมณ์และกลับคืนสู่พรหมณ์ ด้วยเหตุที่สิ่งต่าง ๆ มีอยู่ ดังนั้นพรหมณ์จึงต้องมีอยู่ เพราะถ้าหากพรหมณ์ไม่มีอยู่แล้ว สิ่งต่าง ๆ ก็มิจะมีอยู่ไม่ได้

2. **การมีสติสัมปชัญญะ** พรหมณ์ต้องมีสติสัมปชัญญะ เพราะทรงเป็นผู้สร้างสิ่งต่าง ๆ การสร้างจำเป็นต้องมีการคิด มีความต้องการ มีสติปัญญา ซึ่งสิ่งเหล่านี้เป็นคุณสมบัติของการมีสติสัมปชัญญะเท่านั้น เพราะมีคุณสมบัติดังกล่าวนี้พรหมณ์จึงสามารถสร้างจักรวาลที่เต็มไปด้วยความหลากหลายที่ดูเหมือนจะยุ่งเหยิงไร้ระเบียบ แต่หากพิจารณาให้ดีจะพบว่าแท้จริงแล้วมีกฎที่ครอบคลุมอยู่ และกฎนั้นคือ กฎระเบียบของพระเจ้านั่นเอง

3. **การมีนิรามิสสุข** สิ่งต่าง ๆ ที่มีอยู่นี้มาจากพรหมณ์ รวมทั้งความสุขอันเป็นสิ่งที่มีมนุษย์แสวงหาด้วย ในเมื่อพรหมณ์เป็นผู้ให้ความสุขแก่ชีวิตมันทั้งมวล ตัวพรหมณ์เองก็ต้องมีความสุข หรือเป็นความสุขอยู่ในตัวเองด้วย เพราะต้องเป็นความสุขที่เป็นความสุขอย่างยั่งยืน คือ อานันตะ หรือ นิรามิสสุข เพราะพรหมณ์ทรงเป็นความสุขที่ปราศจากข้อบกพร่องทั้งมวล ดังนั้นทุกประการที่มีอยู่ใน พรหมณ์ต้องเป็นความสุขสมบูรณ์ด้วย

ดังนั้นสรุปได้ว่ามีพรหมณ์หรือเทพเจ้ามีสองลักษณะด้วยกันคือ นิรคุณพรหมณ์ และสคุณพรหมณ์ มีคำที่แสดงลักษณะของพรหมณ์หรือเทพเจ้า อยู่สามคำคือ สัต จิต อานันตะ และมีความเป็นจริงที่ประกอบขึ้นเป็นพรหมณ์หรือเทพเจ้าอยู่สามประการ ได้แก่ ประการแรกคือ การมีอยู่ในฐานะที่เป็นสิ่งแท้จริงอันดิมะอันเป็นที่มาของสิ่งต่าง ๆ ประการที่สองคือ การมีสติสัมปชัญญะในฐานะที่เป็นผู้สร้าง และประการที่สามคือ การเป็นนิรามิสสุขในฐานะที่เป็นเป้าหมายสุดท้าย ซึ่งคุณลักษณะของพรหมณ์หรือเทพเจ้ามีทั้งนิรคุณพรหมณ์และสคุณพรหมณ์

3. ความเป็นไปของเทพเจ้า

จากการศึกษาปัญหาอภิปรัชญาเรื่องกำเนิดและสภาวะของเทพเจ้าที่ผ่านมา ทำให้ทราบถึงลักษณะและหน้าที่ของเทพเจ้าทั้งสองระดับคือ อปรพรหม และ พรพรหม ทั้งที่เป็นนิรุกตพรหมัน และสฤณพรหมัน ดังนี้

1. ในระดับที่เป็น อปรพรหม เป็นพระเจ้าสูงสุด (Supreme Being) ทรงเปลี่ยนแปลงฐานะของพรหมันจากแนวคิดที่ว่า พรหมัน คือ สภาพความจริงอย่างเดีวเท่านั้นในจักรวาล ซึ่งเป็นแนวคิดในทาง เอกนิยม (Monism) ซึ่งถือว่า พรหมัน หรือ พระปรมาตมันมีฐานะเป็นพระเจ้าสูงสุดองค์เดียว ได้วิวัฒนาการเปลี่ยนแปลงไปสู่แนวคิดในทาง พหุเทวนิยม (Polytheism) คือ แต่เดิมนั้นปรมาตมันไม่มีรูปไม่มีตัวตน ไม่มีใครสามารถมองเห็นปรมาตมันได้ เพราะฉะนั้นจึงกล่าวกันว่า ปรมาตมันเป็นนิริงการหรือนิราการ ซึ่งแปลว่าไม่มีอาการ หรือปราศจากอาการนั่นเอง (นิรุกตพรหมัน) ครั้นเมื่อพระปรมาตมันประสงค์จะสร้างโลก พระปรมาตมันก็เล่ายกลายเป็น “สาการภาพ” ขึ้นคือ เกิดภาวะอันมีอาการ (สฤณพรหมัน) เป็นตรรูรูป (สามรูป) หรือตรีมูรติ หมายถึงพระปรมาตมันแสดงออกให้เห็นเป็นสามลักษณะ (Triple Manifestation) ได้แก่

- (1) ผู้สร้าง (Creator) คือ พระพรหม
- (2) ผู้รักษาควบคุม (Preserver) คือ พระนารายณ์ หรือพระวิษณุ
- (3) ผู้ทำลาย (Destroyer) คือ พระอิศวร หรือพระศิวะ

เทพเจ้าทั้งสามต่างองค์ก็ทรงแสดงให้ปรากฏลักษณะเด่นของพลังดั้งเดิมของเอกภาพ ปรากฏให้เข้าใจได้ในลักษณะนุคลาธิฐาน ต่อมาภายหลังความเชื่อเกี่ยวกับเทพเจ้าได้ขยายออกไปมาก จึงเกิดความเชื่อที่ว่าเทพเจ้าสูงสุดได้แบ่งภาคย่อยลงไปอีกเป็นเทพเจ้าต่าง ๆ อีกนับไม่ถ้วน ซึ่งเทพเจ้าเหล่านี้มีร่างต่างกัน ชื่อต่างกัน หน้าที่ต่างกัน แต่เป็นวิญญานอันเดียวกันคือ พรหมัน พรหมันนั้นได้แบ่งภาคหรือแบ่งปางแต่ละสมัยตามที่ต้องการหรือตามความจำเป็น ด้วยเหตุนี้ในศาสนาพราหมณ์จึงมีเทพเจ้าเป็นจำนวนมาก และเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ เพราะศาสนิกชนของศาสนาพราหมณ์มีอิสระภาพเต็มที่ในการนับถือและจินตนาการทางเทวรูป แต่ทั้งหลักนี้ไม่ได้โดยเด็ดขาดว่าเทพเจ้าที่รับรู้แล้วหรือที่จะรับรู้ในอนาคต ส่วนแล้วแต่เป็นส่วนหนึ่งของพรหมันนั่นเอง จึงถือกันว่ามีเอกภาพในพหุภาพคือ มีเทพเจ้าองค์เดียวในรูปร่างต่าง ๆ (องค์การศาสนาพราหมณ์ - อินดู, 2525 : 7)

2. ในระดับที่เป็น *ปรพรม* เป็นความจริงสูงสุด (Ultimate Reality) หรือ ปรมาตมัตถ์จะเป็นแก่นแท้ของสรรพสิ่งซึ่งเป็นนามธรรมเป็นเอกภาพของสิ่งทั้งปวง *ปรพรม* คือ ปรมาตมัตถ์ หรือ อาตมัตถ์สากล การวิวัฒนาการ เคลื่อนไหว เปลี่ยนแปลงแห่งพรหมัน และธาตุต่าง ๆ ในระดับนี้ตามที่กล่าวไว้ในอุปนิษัท (เดือน คำดี, 2531 : 404) รายงานว่า พรหมันมีวิวัฒนาการดำเนินไปโดยลำดับ ดังนี้ คือ จากพรหมันเกิดอากาศ (Ether) จากอากาศเกิดมีลม จากลมเกิดไฟ จากไฟเกิดมีน้ำ จากน้ำเกิดมีดิน จากดินเกิดพืชพันธุ์ และสิ่งมีชีวิตต่าง ๆ และจากอีกทฤษฎีหนึ่งของอุปนิษัทนั้น มีกล่าวถึงพรหมันไว้ในทฤษฎีเปลือก (โกสะ) มีลำดับวิวัฒนาการห้าขั้น ซึ่งกล่าวไว้ในไตรศรียอุปนิษัท ได้แก่

(1) *ขั้นที่เป็นร่างกาย หรือ วัตถุ* (อโนมยโกสะ) คือ การเปลี่ยนแปลงมาเป็นวัตถุหรือสสาร

(2) *ขั้นที่เป็นชีวิต หรือ สบปราม* (ปราณมยโกสะ) คือ วัตถุเป็นสิ่งที่ไม่มีชีวิตจึงไม่มีความรู้สึกใด ๆ ทั้งสิ้น ถ้าการวิวัฒนาการของพรหมันจะหยุดอยู่แค่เป็นวัตถุ ย่อมไม่ก่อให้เกิดประโยชน์ใด ๆ ขึ้นมา วัตถุถึงแม้ว่าจะเป็นสิ่งไม่มีชีวิต มันก็เป็นอุปกรณ์สำคัญที่ทำให้ชีวิตมีขึ้นได้ เพราะสิ่งมีชีวิตจำเป็นต้องมีร่างกายซึ่งเป็นวัตถุ และมีอาหารเป็นเหตุตั้งอยู่ โดยขั้นแรกเป็นชีวิตของพืชพันธุ์ต่าง ๆ ต่อจากนั้นก็จะเป็นชีวิตของสัตว์และมนุษย์

(3) *ขั้นที่เป็นจิต* (มโนมยโกสะ) คือ วัตถุซึ่งมีชีวิตเป็นสัตว์ และมนุษย์นั้น จะมีความหมายก็ต่อเมื่อมีจิตที่ทำให้สามารถรับรู้สิ่งต่าง ๆ ได้ แต่การมีจิตนี้เป็นสิ่งที่สาธารณะทั่วไปทั้งสัตว์ และมนุษย์ ในขั้นนี้ความรู้สึกนึกคิดของมนุษย์ยังเป็นขั้นสัญชาตญาณ เช่นเดียวกับสัตว์อยู่

(4) *ขั้นที่เป็นสติสัมปชัญญะ* (วิชญามยโกสะ) หรือขั้นเหตุผล คือ ขั้นที่สัตว์และมนุษย์แตกต่างกันตรงที่มนุษย์สามารถใช้เหตุผลในการคิดพิจารณาตัดสินตกลงใจได้ ส่วนสัตว์ดำรงชีพด้วยการใช้สัญชาตญาณอย่างเดียว

(5) *ขั้นนิรามิสสุข* (อาโนมยโกสะ) ซึ่งเป็นขั้นสูงสุด คือ ขั้นที่ความต้องการของมนุษย์เข้าสู่ภาวะความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกับสิ่งสัมบูรณ์ คือ *ภาวะที่บรรลุมกษะ* เป็นไปตามความประสงค์ของพรหมันเรียกว่า อาโนมยโกสะ เป็นที่งายหายหรือดับสูญแห่งไตรภาวะ คือ ผู้รู้ ความรู้ และสิ่งที่รับรู้ ในขั้นนี้ไม่มีทั้งทวิภาพ (Duality) ของจิตและวัตถุ และทั้งพหุภาพ (Plurality) ของสรรพสิ่ง คงมีแต่เอกภาพ (Unity) อันไม่มีเปลี่ยนแปลงนี้คือภาวะแห่ง พรหมัน (เดือน คำดี, 2531 : 405)

ภาวะที่บรรลุมกษะในศาสนาพราหมณ์นี้ คือ หลักความดีสูงสุด มีหลักการสำคัญของศาสนาว่า “ผู้ใดรู้แจ้งในอาตมัตถ์ (วิชญามย) ของตนเองว่าเป็นอาตมัตถ์ของพรหม ผู้นั้นย่อมข้ามพ้นจาก

สังสารวัฏ และไม่ปฏิเสธอีก” ถือว่าเป็นความดีขั้นสูงสุด (summum bonum) และสิ่งที่อภิปรายของ ศาสนาพราหมณ์ถือว่าเป็นแก่นแท้ คือ โมกษะ และ ปรมาตมัน (วิเชียร ชานุตรบุณชกร, 2542 : 51)

เรื่องหลักปรมาตมัน คณฺย ไชโยธา (2539 : 37) รายงานว่า ในศาสนาพราหมณ์เชื่อว่ามีดวง วิญญาณยิ่งใหญ่เรียกว่า “ปรมาตมัน” และปรมาตมันนี้อยู่ในภาวะที่หลุดพ้นตลอดกาลคือ โมกษะ เป็นสิ่ง ที่เกิดขึ้นเอง เป็นต้นเหตุแห่งสรรพสิ่ง และสรรพสิ่งมาจากปรมาตมัน ปรมาตมันนั้นเป็นทางแห่งสันติสุข อยู่ด้วยตัวเอง ไม่มีเพศ เป็นอมตะ ไม่สามารถมองเห็นด้วยสายตาได้เป็น “อนาถิ” คือ ไม่มีเบื้องต้นไม่มีที่ สุด และเป็นปฐมวิญญาณทั้งปวงนั่นคือ ปรมาตมันเป็นที่เกิดของอาตมันหรือชีวาตมัน ดังนั้น ปรมาตมัน กับพรหมจึงเป็นสิ่งเดียวกัน

อาตมันหรือชีวาตมัน หมายถึง วิญญาณย่อยที่เกิดจากปฐมวิญญาณหรือปรมาตมัน อาตมัน ยังต้องดิ้นรนเวียนตายเวียนเกิดอยู่ในสังสารวัฏ สาเหตุที่เป็นเช่นนั้นเพราะอวิชชาอันได้แก่ ความหลงผิด และความไม่รู้แจ้งชัดในธรรมชาติอันแท้จริงของตนเอง และธรรมชาติอันแท้จริงของปรมาตมัน บุคคล ใดสามารถขจัดอวิชชาให้หมดไปได้ บุคคลนั้นจึงจะหลุดพ้นจากการเวียนว่ายตายเกิดและเข้าถึงโมกษะ โดยอาตมันหรือวิญญาณย่อยได้เข้าไปรวมเป็นหนึ่งเดียวกับปฐมวิญญาณหรือปรมาตมัน

ดังนั้นกล่าวได้ว่าลักษณะและหน้าที่ของเทพเจ้าทั้งสองระดับ คือ อปรพรหม และปรพรหม มีลักษณะ ดังนี้

- ระดับแรก อปรพรหม เปลี่ยนแปลงจากเทพเจ้าสูงสุด (Supreme Being) คือ พระพรหม เป็นเทพเจ้าตรีมูรติ และเป็นเทพเจ้าอื่น ๆ อีกมากมายดังที่ปรากฏในเทพนิกาย คัมภีร์ทางศาสนาพราหมณ์ แต่สุดท้ายแล้วเทพเจ้าต่าง ๆ ที่ได้รู้แล้วหรือที่จะได้รู้ในอนาคต ล้วนแล้วแต่เป็นส่วนย่อยของพรหมัน (Brahman) ทั้งสิ้น เป็นลักษณะเอกภาพในพหุภาพ คือ มีเทพเจ้าองค์เดียวในรูปร่างต่าง ๆ

- ระดับที่สอง ปรพรหม ความจริงสูงสุด (Ultimate Reality) ปรมาตมันแยกตัวออกมา เป็นชีวาตมัน เกิดเป็นสิ่งมีชีวิตต่าง ๆ ชีวาตมันเป็นวิญญาณย่อย ซึ่งยังต้องดิ้นรนเวียนตายเวียนเกิดอยู่ใน สังสารวัฏ สาเหตุที่เป็นเช่นนั้นเพราะอวิชชา บุคคลใดขจัดอวิชชาได้หมดก็หลุดพ้นเข้าถึงโมกษะ กลับสู่ สภาวะเดิมคือ พรหมันหรือปรมาตมัน

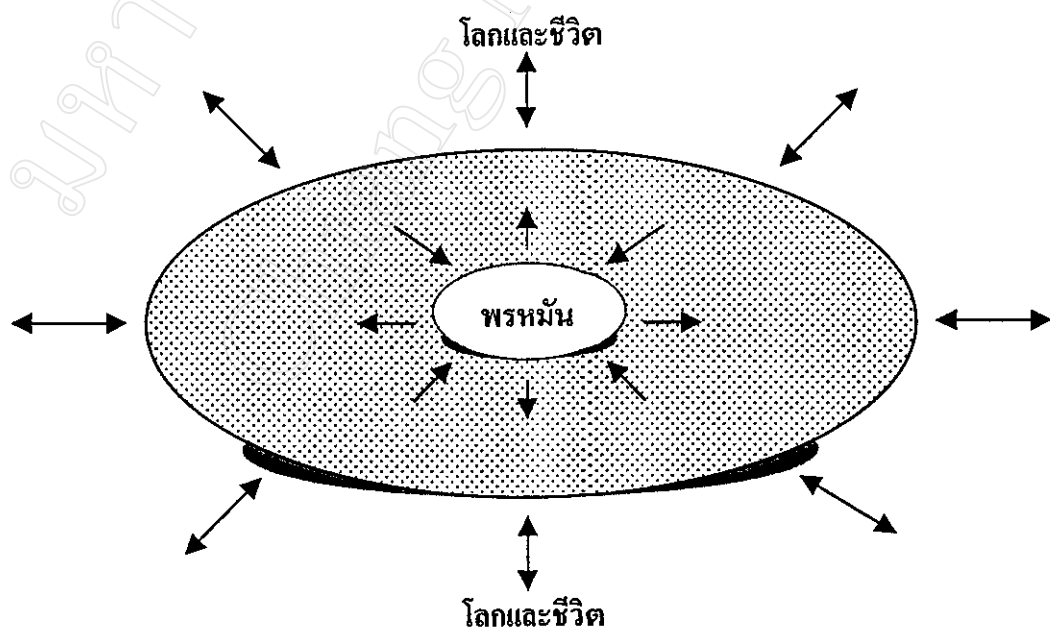
สรุปคืออภิปรายพราหมณ์มีความเชื่อว่าพรหมันมีฐานะเป็นปฐมเหตุของสรรพสิ่งทั้งปวง ทุกสิ่งทุกอย่างมีวิวัฒนาการ เคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงจากเทพเจ้าหรือพรหมัน นั่นคือ เป็นที่เกิดสรรพสิ่ง เป็นที่อิงอาศัยแห่งสรรพสิ่ง และเป็นทีกลับคืนไปสู่สรรพสิ่ง ความเป็นจริงสูงสุดของพราหมณ์ (Brahmanism) คือ พรหมัน (Brahman) มีสภาพความเป็นจริงสิ่งเดียวเป็นเอกภาพอันไม่มีเปลี่ยนแปลง

สรุปการศึกษาวิเคราะห์ปัญหาอภิปรัชญาเรื่องความเป็นจริงของเทพเจ้าตามคติของศาสนาพราหมณ์ ในสามประเด็น คือ

1. ในเรื่องกำเนิดของเทพเจ้า คือ เทพเจ้าเกิดมาจากกลีภ ทรงค้อย ๆ ปรากฏตัวขึ้นท่ามกลางความมืดกับไม่มี ความเป็นกับไม่เป็น ทรงแสดงตัวออกมาเป็นมาผู้สร้าง ในการสร้างมิใช่การบันดาลให้มีอะไรสักอย่างขึ้นมาใหม่ หากแต่เป็นการแยกพลัดออกมาเพื่อทำหน้าที่ควบคุมพลังย่อยส่วนต่าง ๆ เพื่อจัดระเบียบให้กับเอกภพโดยการสร้างสรรค์ โลก และชีวิตก็มาจากการสร้างสรรค์ครั้งนี้

2. ในเรื่องสถานะของเทพเจ้า คือ เทพเจ้าประกอบด้วยสารัตถะอยู่สามประการ ได้แก่ ประการแรกคือ การมีอยู่ในฐานะที่เป็นสิ่งแท้จริงอันดิเมอันเป็นที่มาของสิ่งต่าง ๆ ประการที่สองคือการมีสติสัมปชัญญะในฐานะที่เป็นผู้สร้าง และประการที่สามคือ การเป็นนิรามิสสุขในฐานะที่เป็นเป้าหมายสุดท้าย คุณลักษณะของเทพเจ้ามีทั้งนิรคุณพรหมัน และสคุณพรหมัน ซึ่งมีคำกล่าวถึงคุณลักษณะอยู่สามคำคือ สัต จิต อานันทะ

3. ในเรื่องความเป็นไปของเทพเจ้า คือ เทพเจ้าของศาสนาพราหมณ์เป็นแบบเอกเทวนิยม อธิบายเทพเจ้าในฐานะความจริงเพียงหนึ่ง สรรพสิ่งมีอยู่ในหนึ่ง มาจากหนึ่งและจะกลับเข้าไปอยู่ในความเป็นหนึ่งนั่นคือ พรหมัน หรือ ปริมาณัน เป็นความจริงสูงสุดโลกและปรากฏการณ์ทั้งปวงเป็นมายา คือ ต้องอาศัยพรหมันจึงเกิดขึ้น มีอยู่ ปรากฏอยู่ได้

ความเป็นจริงของเทพเจ้าตามคติของศาสนาพราหมณ์ในนครศรีธรรมราช

ในศาสนาพราหมณ์ถือว่าความเชื่อในเรื่องเทพเจ้ามีความสำคัญมากเพราะถือว่าเป็นรากฐานเป็นที่มาของความเชื่ออื่น ๆ และก่อให้เกิดพิธีกรรมต่าง ๆ ในสังคมจนกลายเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต และจากการที่นครศรีธรรมราชเป็นเมืองที่ขึ้นชื่อว่าได้รับและมีอิทธิพลทางศาสนาพราหมณ์สูงมากเมืองหนึ่ง ดังนั้นเพื่อประโยชน์ในการศึกษาอภิปรายของศาสนาพราหมณ์ในนครศรีธรรมราชผู้ศึกษาจึงเห็นควรที่จะศึกษาทำความเข้าใจในความเป็นจริงของเทพเจ้าในนครศรีธรรมราชว่าเป็นอย่างไร

ดังนั้นในการศึกษาวิเคราะห์ปัญหาอภิปรายเรื่องความเป็นจริงของเทพเจ้าในนครศรีธรรมราชจึงมีความสำคัญและจำเป็น ในการศึกษาครั้งนี้ใช้กรอบอภิปรายในเรื่องความเป็นจริงของเทพเจ้าตามคติของศาสนาพราหมณ์ดังที่ได้กล่าวไปแล้ว โดยศึกษาจากความเชื่อและพิธีกรรมทางศาสนาพราหมณ์ในนครศรีธรรมราช ดังนี้

แนวความคิดเกี่ยวกับเทพเจ้าจากความเชื่อและพิธีกรรมในนครศรีธรรมราช

ความเชื่อเกี่ยวกับเทพเจ้าทางศาสนาพราหมณ์ในนครศรีธรรมราชส่วนใหญ่เกิดขึ้นเพราะมีผู้มีความเชื่อ ความเคารพศรัทธาต่อเทพเจ้า เชื่อว่าอำนาจศักดิ์สิทธิ์เหนือธรรมชาติต่าง ๆ มีอยู่จริงและสามารถดลบันดาลให้เกิดหรือไม่เกิดสิ่งใด ๆ ตามที่ตนปรารถนาได้ เมื่อประสบกับความทุกข์เจอปัญหาที่ไม่สามารถแก้ไขได้ เกิดความไม่มั่นใจในชีวิต อนาคต หמדความหวัง เกิดความกลัว หรือต้องการความหวังกำลังใจ ต้องการความเจริญก้าวหน้าในชีวิต อนาคตในกิจการในอาชีพต่าง ๆ เป็นต้น จากความเชื่อทำให้เกิดการประกอบพิธีกรรมบูชาเทพเจ้าต่าง ๆ เกิดการบูชาบวงสรวง สวดขอร้องอ้อนวอนต่ออำนาจเทพเจ้าขึ้นเพื่อให้ตนเองบรรลุผลตามที่หวังและตั้งใจ

ความเชื่อเกี่ยวกับเทพเจ้าในนครศรีธรรมราชปรากฏโดยทั่วไปในการประกอบพิธีกรรมทุกพิธีกรรม ผู้ประกอบพิธีต้องกล่าวอันเชิญเทพเจ้าทั้งหลายในภพภูมิต่าง ๆ ให้มาอยู่ในพิธีกรรมเพื่อเป็นการบวงสรวงอ้อนวอนบอกกล่าวก่อนที่จะกระทำการใด ๆ ก่อนเสมอ

เทพเจ้า ๆ ที่ปรากฏในความเชื่อและพิธีกรรมทางศาสนาพราหมณ์ในนครศรีธรรมราชและที่ชาวนครศรีธรรมราชให้การเคารพนับถือ ได้แก่ เทพเจ้าตรีมูรติ เทพเจ้ามเหสี เทพเจ้าประจำทิศทั้งแปด เทพเจ้าประจำนพเคราะห์ และเทพเจ้าอื่น ๆ ที่ปรากฏในความเชื่อและพิธีกรรมต่าง ๆ ดังนี้

ความเชื่อเกี่ยวกับเทพเจ้าตรีมูรติและเทพเจ้ามหา ในความเชื่อและพิธีกรรมทางศาสนาพราหมณ์ในนครศรีธรรมราช ได้แก่ พระพรหม พระวิษณุ พระศิวะ พระสรส์วดี พระลักษมี และพระอุมา ดังนี้

พระพรหม ความเชื่อเกี่ยวกับพระพรหมที่ปรากฏในนครศรีธรรมราช คือ คนทั่วไปมีความเชื่อว่าพระพรหมเป็นเทพเจ้าผู้สร้างโลกทั้งสามและสรรพสิ่งต่าง ๆ ให้เกิดขึ้น (Creator) ทรงเป็นเทพเจ้าแห่งความเมตตากรุณา เมื่อเกิดความเดือดเนื้อร้อนใจในเรื่องใด ๆ ขึ้นแล้วไม่สามารถแก้ไขได้ หรือเมื่อต้องการความสบายใจหวังผลสำเร็จในสิ่งใดสิ่งหนึ่งไว้ก็มักจะไปบ่นบนบานสานกล่าว ขอความช่วยเหลือความเมตตาจากพระพรหม

ความเชื่อเกี่ยวกับพระพรหมที่ปรากฏพิธีกรรมต่าง ๆ เช่น พิธีขุมขุมเทวดาเริ่มต้นพราหมณ์ผู้ประกอบพิธีต้องกล่าวอัญเชิญเทพเจ้าทั่วไปมาในพิธีก่อน มีคำกล่าวถึงพระพรหมไว้ในบทขออนุญาต ให้ทรงมาช่วยป้องกันภัยและช่วยอวยชัยให้กับผู้เข้าร่วมในพิธี ในพิธีมหาหร่าเล็กมีการนมัสการพระพรหมซึ่งเชื่อว่าเป็นผู้สร้างโลก และมีคำกล่าวถึงในบทนมัสการและบอกอาเพศต่าง ๆ และในพิธีงานศพมีการกล่าวถึงคุณของพระพรหมตามความเชื่อ คือก่อนที่ผู้ป่วยหนักจะสิ้นใจให้ตั้งจิตให้เป็นสมาธิภาวนาสวดมนต์ถึงพระพรหม เพราะความเชื่อว่ามีวิญญาณออกจากร่างไปแล้ว พระพรหมจะรับทราบและวิญญาณจะได้ไปสู่แดนของพระพรหม เป็นต้น

พระวิษณุ หรือที่คนทั่วไปเรียกว่า พระนารายณ์ ความเชื่อเกี่ยวกับพระนารายณ์ตามที่ปรากฏในนครศรีธรรมราช คือ เชื่อว่าพระนารายณ์เป็นเทพเจ้าผู้รักษาดูแลสรรพสิ่งต่าง ๆ ในโลก ความเชื่อเกี่ยวกับพระนารายณ์ที่ปรากฏพิธีกรรมต่าง ๆ เช่น

ในพิธีขึ้นเปลมีคาถาเสกที่กล่าวถึงพระนารายณ์ดังนี้ “ให้มีเหมือนฟักให้หนักเหมือนแดง ให้แรงเหมือนพระนารายณ์...” ที่กล่าวว่าให้แรงเหมือนพระนารายณ์ เพราะตามความเชื่อหมายถึงพระนารายณ์เป็นผู้ครองอาณาเขตของจักรวาล เป็นผู้มีอิทธิฤทธิ์มาก ทรงความเมตตามักช่วยเหลือมวลหมู่มนุษย์เสมอ เช่น ดังตำนานความเชื่อโบราณทรงอวตารลงมาปราบยุคเข็ญต่าง ๆ บนโลกมนุษย์ เป็นต้น

ในพิธีทำขวัญเด็กนอกจากพราหมณ์ผู้ประกอบพิธีจะต้องกล่าวคำอ้อนวอนเทพเจ้าประจำทิศต่าง ๆ บทเชิญขวัญให้มาอยู่ประจำตัวเด็กแล้วยังต้องขอพรโดยอ้างคุณพระนารายณ์ให้มาช่วยรักษาวัยเด็กอีกด้วย เพราะเชื่อว่าพระนารายณ์เป็นเทพเจ้าผู้รักษาสรรพสิ่งในโลก

ในพิธีแต่งงาน มีพิธีชูปราศรี มีการกล่าวถึงของพระนารายณ์ไว้ว่า “โอม ศรี ศรี ให้ขึ้นดังศรี โอม ชัย ชัย ให้ขึ้นดังชัย หน้างามสุกใสคือพระเกษา เนตรคือพระจันทร์ ฟันคือพระนารายณ์...” ที่กล่าวว่าให้ฟันคือพระนารายณ์ หมายถึง พระนารายณ์เป็นเทพผู้ทรงความเข้มแข็ง ต้องการให้เด็กมีความเข้มแข็งเหมือนพระนารายณ์

ในพิธีตรียัมปวายเป็นพิธีต้อนรับเทพเจ้าของพวกพราหมณ์ตามปกติถือกันว่าพระนารายณ์จะเสด็จลงมาโลกมนุษย์ปีละครั้งเป็นเวลาห้าวัน ตั้งแต่วันแรม 1 ค่ำเดือนอ้ายถึงแรม 5 ค่ำเดือนอ้ายจึงเสด็จกลับ พิธีเริ่มตอนกลางคืนวันแรม 1 ค่ำเดือนอ้าย โดยการแห่เทวรูปพระนารายณ์จากหอพระนารายณ์ไปฐานพระสยาม ก่อนการแห่ต้องมีการบวงสรวง แต่มีข้อแม้ว่าถ้าข้าวสุกที่นำมาบวงสรวงหน้าเทวรูปพระนารายณ์เกิดบูดขึ้น แสดงว่าพระองค์ทรงพิโรธไม่สวดยเครื่องสังเวย จึงไม่ต้องแห่สำหรับปีนั้น อีกประการหนึ่งขณะที่แห่ไปนั้น ถ้าเห็นคนทะเลาวิวาทกัน หรือสุนัขกัดกันต้องแห่กลับทันที ที่เป็นเช่นนี้กล่าวกันว่าพระนารายณ์มีพระเดชมาก ทรงโมโหร้ายมาก ถ้าข้าวบูดก็ดี คนทะเลาวิวาทกันก็ดี หรือสุนัขกัดกันก็ดีถือเป็นलगร้าย

ในพิธีมหาเล็กมีคำกล่าวนมัสการถึงคุณของพระนารายณ์ให้ปกปักรักษาสรรพสิ่ง ในพิธีสะเดาะเคราะห์ เริ่มพิธีพราหมณ์ ก่อนที่จะกล่าวบทพรรณาคุณพระเคราะห์ทั้งเก้า ต้องกล่าวคำรำลึกถึงคุณเทพเจ้าต่าง ๆ ซึ่งเป็นผู้สร้างผู้อนุญาตผู้รักษาให้พิธีก่อน ดังส่วนหนึ่งดังนี้ “โอม พระอิศวรนารายณ์ผู้เป็นเจ้า เธอจึงมีเทวโองการ บัญชาใช้ให้กู สะเดาะพระเคราะห์ร้ายของนรชนคนทั้งหลาย ทั้งหญิงและชาย อยู่ในภูมิโลกนี้...” และมีการบูชาเทวรูปพระนารายณ์เพื่อแสดงถึงความเคารพในพิธีสวดภาณยักษ์เพื่อไล่แม่แมด และในพิธีงานศพ เป็นต้น

พระศิวะ หรือที่คนทั่วไปเรียกว่า พระอิศวร ความเชื่อเกี่ยวกับพระอิศวรที่ปรากฏในนครศรีธรรมราชมีสามลักษณะคือ เป็นเทพผู้สร้าง เทพผู้ทำลาย และเทพแห่งความบันเทิง

(1) เป็นเทพผู้สร้างหรือผู้ประทานพรแก่กับพระราชา ซึ่งรู้จักกันในนามของพระภควดี เช่น ในพิธีทำขวัญเด็กนอกจากพราหมณ์ผู้ประกอบพิธีจะต้องกล่าวคำอ้อนวอนเทพเจ้าประจำทิศต่าง ๆ และบทเชิญขวัญให้มาอยู่ประจำตัวเด็กแล้ว ยังต้องขอพรโดยอ้างคุณพระอิศวรให้มาช่วยรักษาขวัญอีกชั้นหนึ่งด้วย เพราะเชื่อว่าพระอิศวรเป็นเทพเจ้าผู้สร้างสรรพสิ่ง

ในพิธีตรียัมพวายเป็นพิธีต้อนรับเทพเจ้าของพวกพราหมณ์ตามปกติถือกันว่าพระอิศวรได้เสด็จลงมาเยี่ยมมนุษย์โลกปีละครั้ง ๆ ละ 10 วัน คือตั้งแต่วันขึ้น 7 ค่ำ เดือนอ้ายถึงวันแรม 1 ค่ำ จึงเสด็จกลับ เริ่มพิธีมีการบูชาเทวรูปพระอิศวรโดยกลางวันมีการเตรียมเครื่องสังเวศซึ่งต้องเป็นเครื่องมั่งสวิริติ คือข้าวเม่าและข้าวตอกปนกันพร้อมทั้งสิ่งของอื่น ๆ เมื่อถึงเวลาตอนกลางคืนทำพิธีแห่พระอิศวร จากหอพระอิศวรไปจนเข้าเมือง แล้วทำพิธีอ่านเม่า (เรียกตามชื่อของเครื่องสังเวศ) เชื่อว่าเป็นการเปิดประตูสวรรค์เพื่อเชิญเทพเจ้าให้เสด็จลงมาสู่เมืองมนุษย์

ในพิธีสวดภาณยักษ์เพื่อไล่แม่แม่มดมีการบูชาเทวรูปพระอิศวรในพิธีพรหมโองการ ในพิธีชุมนุมเทวดามีคำกล่าวถึงพระอิศวรไว้ในบทขออนุญาตให้ทรงมาช่วยป้องกันภัยและช่วยอวยชัยให้กับผู้เข้าร่วมในพิธี และในพิธีมหาเลกมีคำกล่าวถึงคุณของพระอิศวรว่าเป็นผู้สร้างโลกไว้ในส่วนหนึ่งของบทนมัสการและบอกอาเพศต่าง ๆ คือ “น โม นมัสการ พระอิศวรช่อเป็นเจ้าท้าวเสด็จมา ตั้งฟ้าและตั้งดิน ทั้งสมุทรสายสินธุ์อันอุดม ...” เป็นต้น

(2) เป็นเทพผู้ทำลายหรือเทพแห่งความตาย ซึ่งรู้จักกันในนามของพระกาล แปลว่าเจ้าแห่งกาลเวลาอันรวมถึงสิ้นกาลของชีวิตด้วย นั่นคือ ความตายของสัตว์โลกที่เป็นไปตามอำนาจของพระอิศวร ในคตินิพนธ์พราหมณ์ถือว่า พระอิศวรในปางนี้โปรดอยู่ตามสุสานและมีภูติเป็นบริวาร จึงได้ชื่อว่า “ภูเตศวร” (หรือพระกาฬ) หรือตากาฬาคู่กับพระชวา ซึ่งรู้จักกันในนามของเจ้าแม่กาฬหรือยายกาฬ เช่น ในพิธีงานศพมีความเชื่อเรื่องข้าวบอ (ข้าวที่นำไปเพื่อบอกเจ้าป่าช้า) ปลามีหัวมีหาง และใส่เงินภษณะแล้วห่อผ้าขาวเพื่อนำไปเช่นเจ้าเปลว (เจ้าป่าช้า) ซึ่งเชื่อว่าเป็น ยายกาฬ ตากาฬ เพื่อแจ้งให้ทราบว่ามีผู้ตายเป็นใครจะมาขออยู่ด้วย เป็นต้น

(3) เป็นเทพแห่งความบันเทิงเรริงเล่น หรือ พระศิวนาฏราช รู้จักกันในนามของพระอิศวร เช่น รูปพระอิศวรของหนังตะลุง เป็นต้น

พระสรัสวดี ความเชื่อเกี่ยวกับพระสรัสวดีเป็นมเหสีของพระพรหม เป็นเทพีแห่งการศึกษาเล่าเรียนและเป็นผู้อุปถัมภ์ศิลปวิทยาการทั้งปวง

พระลักษมี (พระศรี) ความเชื่อเกี่ยวกับพระลักษมีเทวีเป็นมเหสีของพระนารายณ์ ทรงมีคุณสมบัติเป็นเอกถือกันว่าเป็นเทพนารีผู้อำนวยโชคลาภ ความมั่งคั่งและผู้มีน้ำพระทัยเมตตา

ปราณีอยู่เป็นนิจ ทั้งว่าเป็นตัวอย่างแห่งนางที่งามตลอดถึงรูปและกิริยามารยาท มีวาจาอันชวนเสน่ห์และไพเราะ ถือกันว่าเป็นพระอุปถัมภ์บรรดาสตรีทุกชั้น มีความเชื่อเกี่ยวกับพระลักษมีปรากฏอยู่ในพิธีงานศพ ซึ่งพระลักษมีนั้นมีชื่ออีกชื่อหนึ่งว่าตุลสี (Tulsi) เชื่อว่ากลับชาติมาเกิดเป็น ต้นกระเพรา เชื่อว่าใบไม้ของต้นนี้สามารถทำให้วิญญาณและร่างกายมีความบริสุทธิ์ ถอนต้นกระเพราไปวางไว้บนแท่นบูชา เติครากวางไว้ที่ปากผู้ใกล้สิ้นใจ ใบวางไว้ที่หน้า ตา หู หน้าอก และใช้กัจจมน้ำ พรหมไปตามร่างกายของผู้ป่วย แล้วร้องพร้อม ๆ กันว่า “ตุลสี ๆ” เชื่อกันว่าเมื่อผู้ป่วยสิ้นใจ ก็จะได้ขึ้นสวรรค์ทันที

พระอุมมา (ปารวตี,บรรพตี) ความเชื่อเกี่ยวกับพระอุมมาเป็นมเหสีของพระอิศวร ทรงมีสามภาค ภาคที่หนึ่งเป็นพระอุมามหาเทวี เทพีโสภา ใจดี เป็นมเหสีผู้ซื่อสัตย์และภักดีต่อพระศิวะ ภาคสองเป็นเจ้าแม่กาลีซึ่งดุร้ายและน่ากลัว ภาคสามอวตารลงมาเป็นนางทรรคา (ผู้ทำให้โลกเดือดร้อน) เจ้าแม่แห่งสงครามโปรดเห็นเลือดและคนตาย ดุร้ายน่ากลัวชอบเครื่องสังเวยด้วยชีวิตสัตว์ ความเชื่อเกี่ยวกับพระอุมมาที่ปรากฏในพิธีกรรมในนครศรีธรรมราช คือในพิธีงานศพ เชื่อว่าเป็นยายกาตี และมีการบูชาพระอิศวรคู่กับพระอุมมาทรงโคในพิธีสวดภาณยักษ์เพื่อไล่แม่แมด เป็นต้น

ความเชื่อเกี่ยวกับเทพเจ้าประจำทิศทั้งแปด ในความเชื่อและพิธีกรรมต่าง ๆ ทางศาสนาพราหมณ์ในนครศรีธรรมราช เชื่อว่าในทิศต่าง ๆ มีเทพเจ้าประจำทิศอยู่ เวลาจะทำกิจอะไรต้องบวงสรวง อ้อนวอนหรือบอกกล่าวก่อนเสมอ ได้แก่ พระอินทร์ พระยม พระวรุณ พระกุเวร พระอัคนี พระสุริยา ทิตย พระวายู และพระโสมนาด ดังนี้

พระอินทร์ เป็นเทพเจ้าประจำทิศบูรพา (ทิศตะวันออก) เป็นเทพเจ้าผู้ปกครองสวรรค์ โลก และสรรพสัตว์ ทรงประทานความชุ่มชื้นแก่โลก เป็นเทพเจ้าแห่งสรวงสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ เป็นเทพผู้บันดาลสิ่งทั้งหลายทั้งปวงให้เกิดขึ้นในโลก

พระยม ทรงเป็นเทพเจ้าประจำทิศทักษิณ (ทิศใต้) หรือโลกเบื้องล่างเป็นเทพเจ้าประจำนรก ทรงเป็นผู้พิพากษาผู้ชั่งบุญบาปวิญญาณที่จากร่างมนุษย์ไปว่าจะได้ขึ้นสวรรค์หรือลงนรก หรือว่าเกิดเป็นสัตว์ชนิดต่าง ๆ พระยมเป็นผู้ทรงไว้ซึ่งความยุติธรรม เป็นเทพเจ้าแห่งคนตาย เป็นผู้ถือบัญชีคนตาย พระองค์เป็นอันหนึ่งอันเดียวกับพระยามัจจุราช (มฤตยู) และพระกาล

พระวรุณ ทรงเป็นเทพเจ้าประจำทิศปักษิม (ทิศตะวันตก) เป็นเทพเจ้าประจำท้องฟ้า อยู่ทั่วไป มีมเหศรศักดิ์ยิ่งกว่าเทพเจ้าอื่น ๆ นับว่าเป็นผู้สร้างและธำรงไว้ซึ่งเทวโลกและมนุษย์โลก เกือบความเท็จ แต่เปี่ยมอยู่ด้วยเมตตา กรุณา เป็นผู้ปกครองกลางคืน เป็นเทพเจ้าที่สามารถบันดาลให้ฝน ตกได้ เป็นเทพผู้ให้ความเย็นความชุ่มชื้น และเป็นเทพเจ้าที่คอยควบคุมระเบียบจักรวาล คอยตรวจตราดูแลความประพฤติของมนุษย์ และคอยอารักขาพระอินทร์

พระกุเวร หรือท้าวเวสสุวรรณ เป็นเทพเจ้าประจำทิศอุดร (ทิศเหนือ) พรหมณ์เมือง นครศรีธรรมราชนับถือพระกุเวรมากกว่าเป็นเจ้าแห่งภูติผีเชื่อว่าสามารถบันดาลให้ผู้เจ็บป่วยหายได้ เช่น ถ้าเกิดไข้ทรพิษประชาชนจะตั้งหม้อน้ำมนต์ห่อด้วยผ้าขาววางไว้ที่ข้างบันไดหรือที่เจดีย์บ้าน จตุรูป เทียนบูชาอ่อนวอนตอนหัวค่ำทุกคืนเพื่อขอชีวิตผู้ป่วยไว้ แล้วนำน้ำมาอาบหรือกิน ถ้าหากว่าผู้ใดแสดง อาการไม่เคารพ เช่น ส่งเสียงดังจะโดนอาเพศต่าง ๆ ให้ถึงตายได้ และนิยมเขียนรูปพระกุเวรแขวนไว้ที่ เพลเด็กด้วย เป็นต้น

พระอัคนี ทรงเป็นเทพเจ้าประจำทิศอาคเนย์ (ทิศตะวันออกเฉียงใต้) ทรงเป็นสื่อ กลางระหว่างมนุษย์กับเทวดา คือ ในการประกอบพิธีกรรมบางอย่างใช้ไฟในการบูชาบวงสรวงอ่อนวอน ทรงเป็นผู้ปกป้องมนุษย์และบ้านเรือน ทรงเป็นพยานในการกระทำของมนุษย์ทุกอย่าง ทรงเป็นเทพผู้ให้ ความร้อนและความสว่าง

พระสุริยาศิขย์ ทรงเป็นเทพเจ้าประจำทิศหรดี (ทิศตะวันตกเฉียงใต้) เป็นแหล่งของ แสงสว่าง และความอบอุ่น ทำให้ชีวิตมนุษย์และสัตว์เกิดขึ้น ให้แข็งแรง ว่องไว กล้าหาญใจร้อนแรง เหมือนพระอาทิตย์ ที่ส่องสว่างในเวลากลางวันให้แก่โลก

พระวายุ ทรงเป็นเทพเจ้าแห่งลมฟ้าอากาศและพายุเป็นท้าวโลกบาลประจำทิศพายัพ (ทิศตะวันตกเฉียงเหนือ) ทรงเป็นผู้ยิ่งใหญ่ในวิถีของตน

พระโสมนัส ทรงเป็นเทพเจ้าแห่งดวงจันทร์ เป็นท้าวโลกบาลประจำทิศอีสาน (ทิศ ตะวันออกเฉียงเหนือ) เป็นเทพเจ้าแห่งยาสมุนไพร เป็นเทพเจ้าที่ทำความเยือกเย็นให้แก่โลก ทำให้มนุษย์ มีความแจ่มใส ร่าเริง น่ารัก เป็นสง่า ชอบกาพย์กลอน แต่มีใจคอโหดเปลี่ยนแปลงง่าย

ความเชื่อเกี่ยวกับเทพเจ้าประจำทิศทั้งแปดที่มีปรากฏในพิธีกรรมต่าง ๆ ใน นครศรีธรรมราช เช่น ในพิธีมหาธาตุเล็กตามความเชื่อของประชาชนทั่วไปว่าในสถานที่ทุกหนทุกแห่งมี เจ้าหน้าที่เป็นผู้รักษาอยู่ เมื่อจะปลูกบ้านหรือทำกิจกรรมอะไร ต้องขออนุญาตก่อน ถ้าหากว่าไม่ขออนุญาตก็จะประสบภัยพิบัติต่าง ๆ แต่ถ้าทำให้ถูกพิธีแล้ว สิ่งร้ายก็จะกลายเป็นดีได้ ในพิธีชุมนุมเทวดาก็ มีการกล่าวเชิญเทพเจ้าประจำทิศทั้งแปดมาร่วมในพิธี ในพิธีสะเดาะเคราะห์ก็เช่นเดียวกัน

ในพิธีทำขวัญเด็กมีคำอ้อนวอนเทพเจ้าประจำทิศต่าง ๆ เป็นการเรียกขวัญที่ไปอยู่ในสถานที่ต่าง ๆ เช่น ในถ้ำ บนภูเขาในห้วยหนอง คลองบึง นอกพิภพ ให้กลับมาพลันเพื่อมาชมเครื่องสังเวย และช่วยรักษากุมาร ถ้าหากว่าเทพเจ้าประจำทิศต่าง ๆ ได้เห็นขว้างหรือกักขวัญไว้ ก็ขอให้ส่งมาโดยเร็ว ดังนี้

“อันเชิญขวัญของเจ้าอย่าไปเฝ้าทิศบูรพา พระอินทร์ปิ่นเทวา
ทรงक्षाสง่างาม นำขวัญนั้นกลับมา อย่าได้ซ้ำขวัญทันฤกษ์ยาม
ขวัญเอยอย่า เกรงขาม กับอินทราพาหอกหันอาคเนย์นั้นพระเพลิง
ทรงเรดเถลิง ผาดผายผัน ดุจลมแพร่พรายพรรณ ขวัญเย็นอกอย่าตกใจ
ทักษิณพระยมนา ชิมหิงสาอันตัวใหญ่ ทรงเครื่องเรื่องประไพ
นำขวัญเจ้าให้เข้ามา ทรคติ พระนารายณ์ ทรงครุฑผายเหิรเวหา
จับไล่ให้ขวัญมา ประจำกายสุดสายใจ ปังฉิมพระพิรุณกาศ
ทรงนาคราชทามไหย่ ประดับเครื่องเรื่องวิไล นำขวัญเจ้าให้เข้ามา
พ่ายพินี้พระพาย งามเถิดฉายทรงอาชา ค้อนขวัญไล่กลับมา
อย่าได้ซ้ำบัดเดียวใจ อุดรพระโสมนารถ ทรงศุภราชอันเกรียงไกร
ประดับเครื่องเรื่องประไพ นำขวัญเจ้าให้เข้ามา อีสานไพศรพฤตสา
ทรงปลากรายผายผาดมา รักษาหมู่ประชา ในพิภพจบแผ่นดิน....”
(อ้างจากคำสัมภาษณ์พราหมณ์อิม นุกุลชัย อายุ 80 ปี บ้านนาพรุ
ต.นาสาร อ.เมือง นครศรีธรรมราช พ.ศ. 2522 ใน สุวิทย์ ทองศรีเกตุ,
2524 : 88)

ความเชื่อเกี่ยวกับเทพเจ้าพเคราะห์ ในความเชื่อและพิธีกรรมทางศาสนาพราหมณ์ในนครศรีธรรมราช เชื่อว่ามีอิทธิพลต่อชีวิตคนเรตั้งแต่เกิด และเชื่อว่าชีวิตคนเราผูกพันอยู่กับดาวพเคราะห์ต่าง ๆ ได้แก่ พระอาทิตย์ พระจันทร์ พระอังคาร พระพุธ พระพฤหัสบดี พระศุกร์ พระเสาร์ พระราหู และพระเกตุ ดังนี้ แต่ในความเชื่อเกี่ยวกับพระอาทิตย์และพระจันทร์ได้กล่าวไปแล้วข้างต้น

พระอาทิตย์ ทรงเป็นเทพของแสงสว่าง และความอบอุ่น ทำให้ชีวิตมนุษย์และสัตว์เกิดขึ้น ให้แข็งแรง ว่องไว กล้าหาญใจร้อนแรงเหมือนพระอาทิตย์ ที่ส่องสว่างในเวลากลางวันให้แก่โลก มีกำลัง 6

พระจันทร์ ทรงเป็นเทพเจ้าแห่งดวงจันทร์ เป็นเทพเจ้าแห่งยาสมุนไพร เป็นเทพเจ้าที่ทำความเยือกเย็นให้แก่โลก ทำให้มนุษย์มีความแจ่มใส ร่าเริง น่ารัก เป็นสง่า ชอบกายกอลอน แต่มีใจคอโหดเปลี่ยนแปลงง่าย มีกำลัง 15

พระอังคาร ทรงเป็นเทพเจ้าแห่งเลือดและการสงคราม เพราะมีฐานะเป็นแม่ทัพทั้งยังเป็นผู้มีกำลังวังชาแข็งแรง ทำให้เกิดความขยันหมั่นเพียร เข้มแข็งว่องไว ชวนเฉียวมักมุกทะลุคั้น มีกำลัง 8

พระพุธ นิยมกันว่าเป็นเทพเจ้าแห่งวาจาและการพาณิชย์ นับว่าเป็นผู้ฉลาดในความรู้เป็นคนเฉลียวฉลาดทางเจรจา อาชีพคนวันพุธเหมาะแก่การทำการค้าเป็นนายหน้า มีกำลัง 17

พระพฤหัสบดี ทรงเป็นพระเคราะห์ที่ให้ความรู้วิทยาแก่นมนุษย์ จึงถือกันว่าวันพฤหัสบดีเป็นวันครู คนเกิดวันนี้เป็นคนมีปัญญาสูงลึกซึ้ง สุขุมรอบคอบ เยือกเย็นโอบอ้อมอารี รักพวกพ้อง มีกำลัง 19

พระศุกร์ ทรงเป็นเทพเจ้าแห่งความรักและความสวยงามตลอดถึงความเป็นสันติภาพ มีความสุภาพ สงบเสถียร รักความเป็นระเบียบสวยงาม ใฝ่ใจในทางธรรม มีกำลัง 21

พระเสาร์ ทรงเป็นเทพเจ้าแห่งการกสิกรรมและอารยธรรม คนเกิดวันนี้เป็นคนเงิบขริ่มไม่ชอบสูงส่งกับใคร แม้มักทุกข์ได้ยากก็มักเก็บไว้คนเดียว ไม่เอาเพื่อนฝูงพวกพ้อง รักสันโดษ และมีกำลัง 10

พระราหู มักให้แต่ความร้อน ไม่ค่อยให้คุณ ถ้าจะให้คุณก็ต้องเป็นคนที่เกิดจากการรับโทษมาแล้วอย่างหนักจากราหู ดังนั้นพูดถึงพระราหูคนทั่วไปจึงกลัวกันหนักหนา มีกำลัง 12

พระเกตุ เป็นส่วนหางของพระราหู ไม่ค่อยให้คุณ จะโคจรอยู่ตรงกันข้ามกับพระราหูเสมอ เพื่อคอยจับพระอาทิตย์และพระจันทร์ มีกำลัง 12

ความเชื่อเกี่ยวกับเทพเจ้าพระเคราะห์ที่มีปรากฏในพิธีกรรมต่าง ๆ ในนครศรีธรรมราช เช่น ในพิธีแต่งงานมีความเชื่อเรื่องพระเคราะห์ว่าผู้ที่แต่งงานกันต้องมีวัน เดือน ปีเกิดเข้ากันได้จะถือว่าเป็นมิตรกัน เชื่อว่าถ้าคนที่เกิดวันที่เป็นศัตรูกันมาอยู่ด้วยกันแล้วจะไม่ขัด ในพิธีสวดภาณยักษ์เพื่อไล่แม่ผัดในการทำพิธีพรหมโองการ มีการบูชาเทวรูปพระเคราะห์

โดยเฉพาะในพิธีสะเดาะเคราะห์คนทั่วไปเชื่อว่าพระเคราะห์เป็นอำนาจภายนอกที่สามารถกำหนดวิถีชีวิตของมนุษย์ในแต่ละช่วงได้ วัตถุประสงค์ของพิธีเพื่อป้องกันพระเคราะห์ไม่ให้ เป็นโทษต่อมนุษย์ ให้เคราะห์ร้ายกลายเป็นดี ให้อำนาจของเคราะห์ร้ายเบาบางลงจนกระทั่งหมดไปในที่สุด การบูชาพระเคราะห์ทำตามกำลังพระเคราะห์ เช่น ในนครศรีธรรมราชหนังสืออนุชาเรื่อง “บูชาพระเคราะห์” ได้ระบุถึงเทพเจ้าที่ทำให้เกิดเจ็บไข้ได้ป่วยในลักษณะต่าง ๆ ไว้มี

- พระอาทิตย์ มีกำลัง 6 คลบันดาลให้เกิดโรคร้ายต่าง ๆ
- พระจันทร์ มีกำลัง 15 คลบันดาลให้เจ็บหน้าอก เจ็บท้อง อาเจียน ร้อนใน
- พระอังคาร มีกำลัง 8 บันดาลให้มือเย็น เท้าเย็น เจ็บปวดไปทั่วร่างกาย
- พระพฤหัสบดี มีกำลัง 19 บันดาลให้เกิด โรคหอบไอ
- พระราหู มีกำลัง 12 คลบันดาลให้ร่างกายของคนเจ็บเมื่อย ปวดหน้าปวดหลัง
- พระศุกร์ มีกำลัง 21 บันดาลให้เกิดเป็นฝีห้วย ฝีไร้ ผื่นา ทำให้เจ็บไข้ต่าง ๆ
- พระเสาร์ มีกำลัง 10 บันดาลคนให้เป็นญาติต่าง ๆ เทียวหลอกหลอนให้คนกลัว

บทพรรณนาคุณพระเคราะห์ทั้งเก้า

“วันนี้วันดีเล่าขอเชิญท่านทั่วทั้งเก้าพระองค์ เนาไว้ในราศรี ฤทธิยังง
ช่วยคำบำรุง อย่าให้มีอันตราย พระเคราะห์ปีพระเคราะห์เดือน ชุมมอน
คลาดเคลื่อน ตัวข้าขอถวายให้อายุยืน หนึ่งร้อยปีกลาย ราษฎรร้าย
อย่าได้บีบหา ข้าขอบวงสรวง เทวาทั้งปวง ในดวงชะตา ตั้งแต่อาทิตย์
ถัดไปจันทราจนถึงเสาร์รา มาเป็นตราฐ จงได้เอ็นดู คุ้มโทษโปรดปราน

.....

ข้าไหว้พระอาทิตย์ ท่านผู้มีฤทธิ อยู่ทิศอีสาน รักษามนุษย์ ได้ 6 ปีนาน
ข้าขอมนัสการ สะเกล้าเกษม ถัดนั้นมาเล่า ไหว้พระจันทร์เจ้า อยู่ทิศบูรพา
รักษามนุษย์ 15 ปีมา ขอพระกรุณา อย่าได้มีภัย อากเนษนั้นเล่า
พระอังคาร เจ้าฤทธาเกรียงไกร รักษามนุษย์ได้ 8 ปีไป

ขออย่ามีภัย จังไหรออย่ามี ขอมปกป้องกัน พระเคราะห์ร้ายทั้งนั้น อย่ามาราวี
พระเคราะห์ปี พระเคราะห์เดือน เคลื่อนตามนาที ลัคนาราศี
พระเคราะห์น้อย พระเคราะห์ใหญ่ ทักษิณนั้นเล่า พระผู้ผ่านเกล้า
พระพุทธรูป รักษาามนุษย์ ได้ 17 ปี ขออย่ามีภัย จังไหรออย่ามี
ถัดนั้นพระเสาร์ ท่านผู้เงนาว์ อยู่ทิศหรีดี รักษาามนุษย์ได้ 10 ขวบปี
พระเคราะห์ร้ายราวี จงระงับดับหาย ปังฉิมถัดมา พระหัสเทวฤทธิ์
มารักษาามนุษย์ 19 ปี ขอจงให้หาย พระเคราะห์ร้ายนานา...”

(อ้างจากคำสัมภาษณ์ พราหมณ์ปิ่น เสนากัสป์ บ้านพระพร่ง ต.ไชยมนตรี

อ. เมือง จ. นครศรีธรรมราช ใน สุวิทย์ ทองศรีเกตุ, 2524 : 103)

เห็นได้ว่าความเชื่อเรื่องพระเคราะห์นั้นเชื่อว่ามีอิทธิพลต่อชีวิตคนเราตั้งแต่เกิดและเชื่อ
ว่าชีวิตคนเราผูกพันอยู่กับดาวนพเคราะห์ต่าง ๆ ดาวเคราะห์ต่าง ๆ นี้จะผลัดเปลี่ยนเวียนกันเรื่อยไป
แต่ละช่วงชีวิตของเรา เช่น อายุหกปีอยู่ภายใต้การควบคุมดูแลของพระอาทิตย์ อายุแปดปีก็เคลื่อนมาอยู่
ภายใต้การควบคุมหรืออิทธิพลของพระอังคารแทน เป็นต้น

ความเชื่อเกี่ยวกับเทพเจ้าอื่น ๆ ที่มีความเชื่อและปรากฏในพิธีกรรมทางศาสนา
พราหมณ์ในนครศรีธรรมราช ได้แก่ พระพิฆเนศวร พระวิฆณุกรรม แม่ชื้อ และเทวดาประจำนักษัตร

พระพิฆเนศวร เชื่อว่าเป็นเทพเจ้าแห่งอุปสรรคและสิ่งกีดขวางทั้งปวง สามารถกีด
ขวางมนุษย์ เทวดา และมารร้ายต่าง ๆ ได้ และในขณะเดียวกันก็สามารถกำจัดเครื่องกีดขวางทั้งปวงได้
ทรงเป็นเทพเจ้าแห่งการเรียนรู้ เทพเจ้าแห่งสติปัญญาความเฉลียวฉลาด เจ้าแห่งอุปสรรค และทรงเป็น
เทพเจ้าแห่งศิลปวิทยาและการประพันธ์ด้วย จึงเป็นที่เคารพของนักปราชญ์และผู้รู้ทั่วไป ด้วยเหตุนี้จึงมีผู้
เคารพนับถือมาก

ความเชื่อเกี่ยวกับพระพิฆเนศวรปรากฏในพิธีงานศพ คือ จากการที่ศพคนตายต้อง
หันหัวไปทางทิศตะวันตกเป็นเพราะความเชื่อว่าเป็นทิศที่ข้างพรายนอนอยู่ก่อนที่จะถูกพระนารายณ์ตัด
หัวมาใส่ให้พระพิฆเนศวรจึงถือว่าทิศตะวันตกเป็นทิศของคนตายสืบมา และในพิธีตรีชัมพวายมีการแห่
บูชาพระพิฆเนศวรไปพร้อม ๆ กันกับพระอิศวรด้วย เพราะเชื่อว่าทรงเสด็จลงมาโลกมนุษย์เพื่ออารักขา
พระบิดา และในพิธีสวดภาณยักษ์เพื่อไล่แม่มดในการทำพิธีพรหมโองการมีการบูชาพระพิฆเนศวร
พร้อมกับพระนารายณ์ เป็นต้น

พระวิษณุกรรม หรือ พญาพาลี เป็นเทพเจ้าแห่งการช่าง เป็นผู้สร้างทุกสิ่งทุกอย่าง ในการประกอบพิธีกรรมบางอย่างในนครศรีธรรมราช พราหมณ์ผู้ประกอบพิธีมักกราบขอพรพญาพาลีก่อนเสมอ เพราะใช้แผ่นดินในการประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ เป็นต้น

ความเชื่อเกี่ยวกับพญาพาลีปรากฏชัด ในพิธีชุมนุมเทวดาในนครศรีธรรมราชมีบทเชิญพญาพาลี ดังนี้

“ยกกระประนม หัตถ์ถึงบังคม เจ้ากรุงพาลี อยู่ขอบจักรวาล
ท้าวครอบครองที่ บ้านเทืองเรืองศรี ฤทธิเกรียงไกร ทรงกระบองทอง
ยกมือขึ้นป้อง คูท้าวไพฑูริ์ คุ้มาามมนุษย์ ทุกถิ่นอาศัย ทำการสิ่งใด
ท้าวดูทุกทิศ ไม่เห็นบัตรพลี เจ้ากรุงพาลี เสร้าสร้อยน้อยจิต
ยิงโกรธโกรธา คลาเพลิงพิช ตั้งความทูลจิต คิดจักบีฑา
ทว่าผู้ใด บูชาเต็มใจ ชื่นชมสรรมา ให้ศีลให้พร ร้องหว่าคาถา
หายความโกรธา ราบรินชื่นใจ บัดนี้มีการ นึกถึงภูบาล ผู้เรืองฤทธิไกร
เชิญท่านเสด็จมา อย่าช้าจงไว เนื้อควายเปิดไก่อ่ แก่ลัมกับสุรา
ของหวานของมัน มีถั่ววนทุกพันธุ์ ขนมนถั่วงา มัสมางห่อหมก
อีกทั้งกุ้งปลา ขอเชิญท่านมารับเครื่องสังเวท ...”

(อ้างจากคำสัมภาษณ์ พราหมณ์พรหม เทวรัตน์ บ้านทวดทอง ต.โพธิ์ทอง
อ.เมือง จ.นครศรีฯ พ.ศ. 2522 ใน สุวิทย์ ทองศรีเกตุ, 2524 : 97)

มีความเชื่อว่าพญาพาลีเป็นเทพเจ้าผู้เจ้าแห่งแผ่นดิน ทรงอยู่ทั่วทุกหนแห่ง ทั่วโลก และดูแลมนุษย์ เมื่อมนุษย์จะกระทำการสิ่งใดโดยเฉพาะที่เกี่ยวกับแผ่นดินต้องร้องขอ บอกกล่าว หรือ บวงสรวงก่อนเสมอ มิฉะนั้นจะทรงไม่พอใจมาก ถึงการใด ๆ อาจจะไม่สำเร็จดังที่หวังไว้ได้ ในบทนี้กล่าวถึงการเชิญพญาพาลีมารับบัตรพลี หรือเครื่องบวงสรวง เป็นต้น

เทวดาแม่ชี เป็นเทพเจ้าประเภทหนึ่ง ความเชื่อเกี่ยวกับแม่ชี ถือเป็นเทพธิดาที่ พระอิศวรได้ส่งมาเพื่อรักษาเด็กให้ปราศจากโรคภัยปราศจากไข้เจ็บต่าง ๆ ปกป้องภัยจากภายนอกที่จะมารังควานเด็ก ขณะเดียวกันก็ให้อยู่เป็นเพื่อนเด็กไม่ให้เด็กเหงา ดังปรากฏในพิธีเชิญแม่ชีใน นครศรีธรรมราช มีบทว่าด้วยกำเนิดแม่ชี ดังนี้

“โอม สิทธิการ พระครูชื้อพระอิศวร นารายณ์ผู้เป็นเจ้า อันเกิดเกล้า
 ประชาชนทั่วทุกคนใน โลก อันเกิดมาเป็นมนุษย์ ประเสริฐสุดในโลกีย
 บุญญามืออยู่มากมาย ได้สืบสายให้เป็นประโยชน์ หวังจะสร้างโพธิสมภาร
 พระอิศวรเจ้าทำมีพระราชโองการแก่นารี ทั้งสี่ประนมกร อ่อนชุติณมัสการ
 ก็อันตราธานหายหลายเป็นแม่ชื้อ ลงมารักษามนุษย์ อย่าทุ้มทิ้งลูกอ่อนนอน
 กลิ้งในเปลผ้า บางตีหยิกหยอก หลอกเล่นดินมือ บ้างถูกลือยืมเข็มหัว
 กลิ้งเกลือกตัวหลิมเหลือกเนตร บ้างทำเพทต่าง ๆ จึงทรงธรรม
 พระอิศวรนเรศ เกร็ดแจ้งเหตุว่า นารีทั้งสี่ ลงมาย้ายแก้ทารก จึงให้บูชา
 ตามกำเนิด ตั้งแต่แรกเกิดมาวันหนึ่ง เดือนหนึ่ง ปีหนึ่ง คุ่มจนครบถึง
 สิบสองปี พันราศีจากแม่ชื้อเลี้ยงกุมาร มารักษาทารกอย่าให้ร้าย
 สัพพเพชญชนะสัมปันนัง ปฏิญญันตุ สวหาย”
 (ปราณี ขวัญแก้ว, 2519 : 68)

กล่าวถึงพระอิศวร พระนารายณ์ ผู้เป็นผู้สร้าง รักษาและปกครองชีวิต โลกและสรรพสิ่ง
 บนโลก ทรงมีคุณเอนกอนันต์ พระอิศวรทรงประกาศพรได้สั่งให้ธิดาทั้งสองคัลลงมาเพื่อรักษาเด็กให้
 ปราศจากโรคภัยไข้เจ็บต่าง ๆ ซึ่งแม่ชื้อทั้งสองคัลจะเปลี่ยนไปตามวัน และจะผลัดเปลี่ยนกันไปสองอยู่
 สองเพื่อดูแลทารก ให้พ้นภัยจนเติบโตใหญ่อายุครบ 12 ปีจึงพ้นจากการดูแลของแม่ชื้อไป

เทวดาประจำนักษัตร คือ เทวดาผู้ทำหน้าที่รักษาชะตาบ้านเมือง ความเชื่อเรื่อง
 เทวดาเจ้าเมืองนี้ปรากฏในพิธีสงกรานต์ในนครศรีธรรมราชคือ สงกรานต์หมายถึง การโคจรย้ายราศีของ
 ดวงอาทิตย์ จากราศีหนึ่งไปราศีหนึ่งจึงมีความเชื่อเรื่องวันเจ้าเมืองเก่า คือเป็นวันที่เทวดาประจำเมืองหรือ
 เทวดาประจำนักษัตรได้โยกย้ายไป ต่อมาเป็นวันว่าง คือวันที่ว่างเทวดาเป็นช่วงที่ผลัดเปลี่ยนเทวดา
 ประจำนักษัตร ต่อมาเป็นวันเจ้าเมืองใหม่ เป็นวันที่เทวดาประจำนักษัตรใหม่เข้าประจำที่ อันเป็นวันเถลิง
 ศกใหม่

จากความเชื่อเกี่ยวกับเทพเจ้าต่าง ๆ ที่มีปรากฏอยู่ในความเชื่อและพิธีกรรมทางศาสนา
 พราหมณ์ในนครศรีธรรมราช ทำให้สามารถศึกษาต่อไปได้ว่าปัญหาอภิปรัชญาในเรื่องความเป็นจริงของ
 เทพเจ้าตามคติของศาสนาพราหมณ์ในนครศรีธรรมราชมีลักษณะอย่างไร โดยใช้กรอบอภิปรัชญาใน
 เรื่องความเป็นจริงของเทพเจ้าตามคติของศาสนาพราหมณ์ ดังนี้

1. กำเนิดของเทพเจ้า

ความเป็นจริงของเทพเจ้าตามคติของศาสนาพราหมณ์ กล่าวว่าเทพเจ้าเกิดมาจากกลีภพทรงค้อย ๆ ปรากฏตัวขึ้น ท่ามกลางความมืดกับไม่มี ความเป็นกับไม่เป็น ทรงแสดงตัวออกเป็นมาผู้สร้างในการสร้างมิใช่การบันดาลให้มีอะไรสักอย่างขึ้นมาใหม่ หากแต่เป็นการแยกพลังออกมาเพื่อทำหน้าที่ควบคุมพลังย่อยส่วนต่าง ๆ เพื่อจัดระเบียบให้กับเอกภพ โดยการสร้างสรรค์ โลก และชีวิตก็มาจากการสร้างสรรค์ครั้งนี้

ความเป็นจริงของเทพเจ้าตามคติของศาสนาพราหมณ์ในนครศรีธรรมราช ตามที่ปรากฏอยู่ในความเชื่อและพิธีกรรมเกี่ยวกับเทพเจ้าต่าง ๆ ในนครศรีธรรมราชในลักษณะการอธิบายถึงการเกิดขึ้นของพรหมันหรือเทพเจ้าสูงสุดตามคติความเชื่อของศาสนาพราหมณ์นั้นไม่มีอยู่ มีปรากฏอยู่แต่เพียงความเชื่อเรื่องกำเนิดของเทพเจ้าย่อยอื่น ๆ ซึ่งเป็นเทพเจ้าที่แยกออกมาจากเทพเจ้าสูงสุดแล้วเท่านั้น

2. สภาวะของเทพเจ้า

ความเป็นจริงของเทพเจ้าตามคติของศาสนาพราหมณ์ กล่าวคือ เทพเจ้าประกอบด้วยสารัตถะอยู่สามประการ ได้แก่ ประการแรก คือ การมีอยู่ในฐานะที่เป็นสิ่งแท้จริงอันดิมะอันเป็นที่มาของสิ่งต่าง ๆ ประการที่สอง คือ การมีสติสัมปชัญญะในฐานะที่เป็นผู้สร้าง และประการที่สามคือ การเป็นนิรามิสสุข ในฐานะที่เป็นเป้าหมายสุดท้าย คุณลักษณะของเทพเจ้า มีทั้งนิรคุณพรหมัน และสคุณพรหมัน ซึ่งมีคำกล่าวถึงคุณลักษณะอยู่สามคำ คือ สัต จิต อานันทะ

ความเป็นจริงของเทพเจ้าตามคติของศาสนาพราหมณ์ในนครศรีธรรมราช จากการศึกษาที่ผ่านมาทำให้เราทราบได้ว่าเทพเจ้าต่าง ๆ ที่ปรากฏในความเชื่อและพิธีกรรมทางศาสนาพราหมณ์ในนครศรีธรรมราชไม่มีลักษณะของเทพเจ้าหรือพรหมันที่เป็นนิรคุณพรหมัน แต่มีลักษณะของเทพเจ้าหรือพรหมันที่เป็น สคุณพรหมัน คือ

- นิรคุณพรหมัน ได้แก่ ความแท้จริงอันดิมะหนึ่งเดียว เป็นองค์ลัมบรูณ์ เป็นสรรพสิ่ง เป็นสัพพัญญู เป็นสิ่งบริสุทธิ์อย่างแท้จริง เป็นอิสระจากข้อกำหนดทั้งปวง ไม่มีขอบเขตจำกัดและเป็นนิรันดร์ เป็นพรหมันที่ยากแก่การเข้าใจ เพราะความคิมนุสัยมีขอบเขตจำกัดจึงเป็นการยากที่จะทำความเข้าใจพรหมันที่ไม่มีขอบเขตได้ หรือเรียกอีกอย่างว่า ปรพพรหม หรือ พรหมชั้นสูง

- สคุณพรหมัน ได้แก่ พรหมันเป็นมูลฐาน เป็นปฐมเหตุของโลก เป็นปรากฏการณ์ คือสรรพสิ่งเกิดจากพรหมัน ที่กล่าวว่าพรหมันเป็นมูลเหตุของปรากฏการณ์ เพราะเป็นเทพเจ้าในศาสนาที่มนุษย์บูชาบวงสรวงกัน เป็นพรหมันที่ประกอบด้วยคุณสมบัติ เป็นพรหมันที่มีขอบเขตจำกัดมีลักษณะที่

เหมือนมนุษย์ เพื่อให้มนุษย์สามารถเข้าใจและรู้จักได้อย่างง่ายขึ้น เพื่อให้รู้จักและเข้าใจพรหมันที่แท้จริงต่อไปได้ หรือเรียกอีกอย่างว่า อปรพรหม หรือ พรหมชั้นต่ำ ตรงกับเทพเจ้าที่เป็นบุคคล

จากคุณลักษณะของพรหมันเห็นได้ว่าเทพเจ้าต่าง ๆ ที่ปรากฏในความเชื่อและพิธีกรรมทางศาสนาพราหมณ์ในนครศรีธรรมราชเป็นเทพเจ้าในลักษณะสฤณพรหมันเท่านั้นคือ เป็นเทพเจ้าที่ประกอบด้วยคุณสมบัติ เป็นเทพเจ้าที่มีขอบเขตจำกัดมีลักษณะที่เหมือนมนุษย์ เพื่อให้มนุษย์สามารถรู้จักและเข้าใจได้ ทำให้เกิดความเชื่อถือว่าเทพเจ้าเหล่านี้มีอยู่จริง จึงเกิดการบูชาบวงสรวงอ้อนวอนต่าง ๆ นานาตามความต้องการของตน หรือให้สอดคล้องกับคุณลักษณะอำนาจของเทพเจ้าต่าง ๆ คือทราบว่เมื่อต้องการที่จะให้ได้หรือไม่ได้สิ่งนั้นสิ่งนี้จะต้องบูชาบวงสรวงอ้อนวอนต่อเทพเจ้าองค์ใด เพราะเชื่อว่าเทพเจ้าต่าง ๆ ที่ตนเคารพนับถือเป็นผู้มีอำนาจพิเศษสามารถบันดาลให้เกิดหรือไม่เกิดอะไรก็ได้

ดังนั้นความเป็นจริงที่ประกอบขึ้นเป็นเทพเจ้าที่มีปรากฏในความเชื่อและพิธีกรรมในนครศรีธรรมราช คือเป็นเทพเจ้าในลักษณะสฤณพรหมันมีอยู่เพราะทุกคนที่เชื่อยอมรับว่ามีอยู่จริง เทพเจ้าต่าง ๆ เหล่านี้มีอำนาจพิเศษเฉพาะต่าง ๆ กันไป จากการเชื่อการยอมรับทำให้ไม่ปฏิเสธในการประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ ในวิถีชีวิต

3. ลักษณะและหน้าที่ของเทพเจ้า

ความเป็นจริงของเทพเจ้าตามคติของศาสนาพราหมณ์ กล่าวคือ เทพเจ้าของศาสนาพราหมณ์เป็นแบบเอกเทวนิยม อธิบายเทพเจ้าในฐานะความจริงเพียงหนึ่ง สรรพสิ่งมีอยู่ในหนึ่ง มาจากหนึ่ง และจะกลับเข้าไปอยู่ในความเป็นหนึ่งคือ พรหมัน หรือปรมาตมันเป็นความจริงสูงสุดโลก ชีวิต และปรากฏการณ์ทั้งปวงล้วนแต่เป็นมายา ก็ต้องอาศัยพรหมันจึงเกิดขึ้น มีอยู่ปรากฏอยู่ได้

ความเป็นจริงของเทพเจ้าตามคติของศาสนาพราหมณ์ในนครศรีธรรมราช ความเชื่อเกี่ยวกับเทพเจ้าที่ปรากฏอยู่ในความเชื่อและพิธีกรรมต่าง ๆ ทางศาสนาพราหมณ์ในนครศรีธรรมราชนั้นมีอยู่ในลักษณะสฤณพรหมันและอปรพรหมเท่านั้นคือ มีการกล่าวถึงเทพเจ้าในลักษณะที่ปรากฏที่เป็นสารการภาพ คือ เทพเจ้าในลักษณะที่เกิดภาวะ มีอาการ มีคุณลักษณะ เช่น มีความเชื่อเรื่องเทพเจ้าผู้สร้างว่าคือ พระพรหม เทพเจ้าผู้รักษาวาคือ พระนารายณ์ เทพเจ้าผู้ทำลายว่าคือ พระอิศวร เป็นต้น กล่าวคือลักษณะและหน้าที่ของเทพเจ้าในนครศรีธรรมราชเป็นเทพเจ้าในลักษณะผู้สร้าง ผู้กำหนด ผู้กำกับ ความเป็นไปทุกอย่างของโลกและชีวิต

สรุปความเป็นจริงของเทพเจ้าตามคติของศาสนาพราหมณ์ในนครศรีธรรมราชในเรื่องกำเนิด สภาวะ ลักษณะและหน้าที่ของเทพเจ้า ได้ดังนี้คือ

คติความคิดเรื่องเทพเจ้าของศาสนาพราหมณ์เป็นแบบเอกเทวนิยมซึ่งอธิบายเทพเจ้าในฐานะความจริงเพียงหนึ่ง สรรพสิ่งมีอยู่ในหนึ่ง มาจากหนึ่ง และจะกลับเข้าไปอยู่ในความเป็นหนึ่ง คือพรหมันหรือปรมาตมน์เป็นความจริงสูงสุดเพียงหนึ่งเดียวนั้น ไม่มีปรากฏในความเชื่อและพิธีกรรมทางศาสนาพราหมณ์ในนครศรีธรรมราช คงมีแต่คติความเชื่อในเรื่องเทพเจ้าทั่วไปซึ่งเป็นเทพเจ้าผู้สร้างโลกและชีวิต เป็นเทพเจ้าที่มีคุณลักษณะเป็นสฤณพรหมัน เป็นเทพเจ้าที่มีคุณสมบัติแตกต่างกันไป คือเป็นสาการภาพ เป็นเทพเจ้าที่แยกย่อยออกมาจากพรหมันซึ่งเป็นเทพเจ้าสูงสุดแล้วทั้งนั้น เทพเจ้าเหล่านี้จึงมีคุณสมบัติและมีอำนาจพิเศษเฉพาะแตกต่างกันไป เชื่อว่าสามารถคลบนันดาลให้เกิดหรือไม่เกิดสิ่งใดก็ได้ และเทพเจ้าเหล่านี้มีความเป็นไปในคุณลักษณะแห่งตน โดยความเชื่อเรื่องเทพเจ้าเหล่านี้ถูกนำมาอธิบายต่อความเป็นไปของปรากฏการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในสังคมแล้วไม่สามารถหาคำตอบ คำอธิบายที่มาและเหตุผล หรือไม่สามารถพิสูจน์ต่อที่มาเบื้องหลังปรากฏการณ์นั้น ๆ ได้ จึงเกิดความเชื่อว่ามีเทพเจ้าต่าง ๆ เป็นผู้บันดาลให้เกิดขึ้นให้เป็นไปอย่างนั้น

ทราบใดที่ยังเกิดความไม่มั่นใจในวิถีชีวิตความเชื่อเรื่องเทพเจ้าก็ยังคงอยู่ จากความเชื่อเรื่องเทพเจ้าทำให้เกิดการยอมรับปฏิบัติ ทำให้ไม่ปฏิเสธในการที่จะประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ ซึ่งมีเทพเจ้าเข้ามาเกี่ยวข้องด้วย ในการประกอบพิธีกรรมบูชาเทพเจ้าผู้สร้างต่าง ๆ มีชัยพิธีมากมายหลายชนิดแตกต่างกันไป ตามวัตถุประสงค์ของการประกอบพิธีกรรมนั้น ๆ เช่น บูชาพระอิศวรเพื่อความเจริญก้าวหน้าในชีวิต บูชาเทวดาดาวนพเคราะห์ต่าง ๆ ตามกำลังเมื่อทำบุญวันเกิด ให้เกิดความเจริญในสิริมงคลอายุวัฒนะ บูชาพระพิฆเนศวร เพื่อให้เกิดความสุข ความเจริญ ความสำเร็จ มีภาพไว้ทำพิธีบวงสรวง และเอ่ยนามก่อนลงมือปฏิบัติกิจการสำคัญ ๆ ทั่วไป บูชาพระนางสรัสวดีเป็นเทพีแห่งการศึกษาเล่าเรียน และผู้อุปถัมภ์ศิลาปะวิทยาการทั้งปวง เป็นต้น

ความเป็นจริงของโลกตามคติของศาสนาพราหมณ์

การศึกษาความเป็นจริงของโลก ก่อนอื่นเราต้องทำความเข้าใจเสียก่อนว่า มนุษย์ต้องใช้ชีวิตอยู่ในโลก โลกในที่นี้มีได้หมายความว่าเฉพาะดวงดาวที่เราอาศัยอยู่ทุกวันนี้เท่านั้น แต่หมายรวมถึงจักรวาลคือหมายถึง สรรพสิ่งทั้งหลายอันมีอยู่จริง การรู้จักความเป็นจริงของโลก หรือจักรวาลย่อมช่วยให้เข้าใจมนุษย์มากยิ่งขึ้น ในเรื่องความเป็นจริงเกี่ยวกับโลก อูร รัตนภักดี (2522 : 21) รายงานว่า ในศาสนาพราหมณ์ถือว่าแนวคิดเรื่องโลกเป็นแนวคิดพื้นฐาน ในคัมภีร์ต่าง ๆ ได้กล่าวถึงเรื่องโลก การสร้างโลก และสิ่งทั้งหลายในโลก ซึ่งถือได้ว่าเป็นลักษณะพื้นฐานทางด้านอภิปรัชญา อันจะนำไปสู่แนวความคิดเรื่องอื่น ๆ คือ เรื่องพรหมัน อาตมัน ชีวิตมัน ตลอดจนความสัมพันธ์ระหว่างพรหมันกับโลก เป็นต้น

ดังนั้นในการศึกษาวิเคราะห์ปัญหาอภิปรัชญาเรื่องความเป็นจริงของโลกตามคติของศาสนาพราหมณ์จึงมีความสำคัญและจำเป็น ในครั้งนี้จึงแบ่งการศึกษาหาคำตอบออกเป็นสามประเด็น คือ กำเนิดของโลก องค์ประกอบของโลก และความเป็นไปของโลก ดังนี้

1. กำเนิดของโลก

จากการศึกษาที่ผ่านมาทำให้ทราบได้ว่าหลักอภิปรัชญาเบื้องต้นของศาสนาพราหมณ์เชื่อว่า สรรพสิ่งทั้งหลายที่เกิดขึ้นมีผู้สร้าง และผู้สร้างที่ยิ่งใหญ่มีหนึ่งเดียวเท่านั้น คือ พรหมัน หรือ ปรมาตมัน ในเรื่องแดนเกิดของโลกและชีวิตนี้ มีกล่าวไว้ในคัมภีร์พระเวทของศาสนาพราหมณ์ ดังที่ เดือน คำดี (2541 : 73) ได้รายงานไว้ ดังนี้

“เดิมมีแต่ความมืดและน้ำ มีมหาเทพองค์หนึ่งได้ค้นพบความสัมพันธ์ระหว่างความมีความเป็น (Being) กับความไม่มีไม่เป็น (Non - Being) ซึ่งหมายถึงผู้สร้างสภาวะต่าง ๆ จากความมีความเป็น และจากความไม่มีไม่เป็นนั่นเอง ดังข้อความที่กล่าวไว้ในฤคเวทว่า ในเบื้องต้นไม่มีความสูญ และไม่มี ความมี ทั้งไม่มีท้องฟ้า ไม่มีอากาศเบื้องบน แล้วอะไรเล่าที่ปิดบังสกลโลกอันอุดมนี้ไว้ สกลโลกนี้บรรจุอยู่ในที่ใสอะไรเล่า บรรจุไว้ในอ่าวที่มีน้ำลึกหรือ ในขณะที่นั้นยังไม่มีความตายและไม่ตาย ไม่มีกลางวัน กลางคืน แสงสว่างหรือความมืด มีแต่พระพรหมทรงหายใจสงบอยู่ในพระองค์เอง ไม่มีผู้อื่นนอกจากพระองค์ ทั้งเบื้องต้นและถัดไป ครั้นแล้วครั้งแรกความมืดซึ่งซ่อนอยู่ในความมืดก็ปรากฏออกมา ต่อมาก็เป็นน้ำไปหมด สิ่งทั้งปวงเป็นความว่างเปล่า เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน พระองค์มีอยู่ในความว่างเปล่านั้น ทรงอยู่ในความไม่มีอะไร เป็นพระองค์เดียวในสรรพสิ่งทั้งปวงที่เกิดขึ้น เป็นพระผู้ทรงสร้างโลก สร้าง

ฟ้า สร้างแผ่นดิน เป็นพระผู้ทรงประทานชีวิต ประทานพละกำลัง เป็นพระผู้ซึ่งทวยเทพทั้งปวงและมนุษย์ทั้งหลายที่เกิดจากพระองค์พากันบูชา”

อุดร รัตนภักดิ์ (2522 : 19) รายงานว่า แนวความคิดทางอภิปรัชญาเกี่ยวกับเรื่องโลก และสรรพสิ่งเป็นผลผลิตของเทพเจ้า มีปรากฏในคัมภีร์พระเวทว่า “สารัตถะที่แท้จริงมีเพียงหนึ่งเดียวเท่านั้น คือ ขอดมมนุษย์ (Supreme man) หรือสัต (Being) นั้นเอง ซึ่งเป็นสิ่งที่มีมาแล้ว กำลังมี และจักมีในอนาคต เป็นหัวใจของเอกภพ เป็นอิสระโดยตัวเอง เป็นอมตะนิรันดร์ เป็นวิญญานแห่งโลก ครอบงำสิ่งทั้งปวง อยู่เหนือเอกภพ เป็นเนื้อสารของทุกสิ่ง เป็นเอกภพของทุกสิ่ง และทุก ๆ สิ่งถือกำเนิดมาจากพรหมัน เช่น จากสะดือของพรหมันบรรยากาศก็เกิดขึ้น จากศรียะของพรหมันท้องฟ้าก็เกิดขึ้น จากเท้าของพรหมันพื้นดินก็เกิดขึ้น จากหูของพรหมันทิศทั้งสี่ก็เกิดขึ้น”

อย่างไรก็ตามความเชื่อที่ว่าโลกออกจากพรหมัน หรือเทพเจ้า ในชั้นเดิมคงเข้าใจกันอย่างเงา ๆ ไม่แจ่มแจ้งว่าเทพเจ้านั้นมีลักษณะอย่างไร ณ บัดนี้พิจารณาเห็นว่า เทพเจ้านี้คือ ผู้ทรงความเป็นหนึ่งซึ่งประทานความรู้ให้เห็นแจ้ง และเป็นองค์แห่งความแท้จริงแต่องค์เดียวคือ พรหมมา ถ้าจะยกเอาโลกขึ้นเทียบแล้ว โลกก็เท่ากับเป็นสิ่งอันกะจ้อยร่อยล้วนแต่เป็นมายาคือ ความหลงไม่แท้จริง ส่วนทวยเทพเจ้าอื่น ๆ ก็เป็นแต่ลักษณะที่ปรากฏขึ้นชั่วคราวของพระผู้ทรงความเป็นหนึ่ง คือ พรหมมาเท่านั้น แต่อย่างไรก็ดีแม้จะถือว่าพระพรหมมาเป็นพระเจ้าแต่องค์เดียวก็ตาม ประชาชนยังคงนับถือบูชาทวยเทพเจ้าอื่น ๆ เหมือนอย่างเดิมอยู่ เพราะคุณลักษณะพระพรหมาค้างกล่าวแล้วนั้นเป็นเรื่องยากที่ชาวบ้านสามัญจะสามารถคิดเห็นเข้าใจตามไปด้วยได้ (เสฐียร โกเศศ - นาคะประทีป, 2540 : 67)

ดังนั้นกล่าวได้ว่ากำเนิดของโลกมาจากการสร้างของพรหมันหรือ พระพรหมทรงเป็นสารัตถะที่แท้จริงมีเพียงหนึ่งเดียวเท่านั้น ทรงสร้างโลกจากสภาพความมีกับไม่มี ความเป็นกับ ความไม่เป็น ทรงเป็นหนึ่งเดียวอยู่ในความว่างเปล่าไม่มีอะไรนี้ ทรงสร้างสรรพสิ่งให้เกิดขึ้นมา แต่เนื่องจากการสร้างสรรพสิ่งเป็นนิรคุณพรหมัน และมนุษย์มีความรู้ในขอบเขตจำกัด จึงไม่มีผู้ใดที่จะสามารถรู้และเข้าใจได้ว่าทรงสร้างสรรพสิ่งอย่างไร

2. องค์ประกอบของโลก

จากการศึกษาหลักอภิปรัชญาของศาสนาพราหมณ์ทำให้เราทราบได้ว่าโลกมีกำเนิดมาจากการสร้างของพระพรหม หรือ พรหมัน และจากการศึกษาที่ผ่านมาทำให้เราทราบด้วยว่าโลกที่เรามีชีวิตอยู่ อาศัยอยู่นี้ มิได้เป็นเพียงโลกเดียวที่มีอยู่ในสากลจักรวาล หรือมิได้เป็นโลกเดียวเท่านั้นที่เกิดจากการสร้างสรรค์ของพรหมัน เพราะจากการศึกษาเรื่องความเชื่อทางศาสนาพราหมณ์เกี่ยวกับเทพเจ้า ความเชื่อเกี่ยวกับวิญญาณ และความเชื่อเกี่ยวกับกรรม ทำให้เราทราบว่ายังมีสภาวะความเป็นอยู่ หรือมีอยู่ของโลกอื่น ๆ อีกเบื้องหลังการรับรู้ทางประสาทสัมผัสของเรา

เพราะจากคติความเชื่อทางศาสนาพราหมณ์แต่เดิมมานั้นว่ากันว่าภพโลกที่เราอาศัยกันอยู่นี้ นอกจากจะเป็นภพแห่งความมีชีวิตทางกายภาพอย่างที่เราเห็นแล้ว ยังมีหลายมิติที่ซับซ้อนอยู่ คือ มิติแห่งโลกมนุษย์ มิติแห่งวิญญาณ หวຍเทพและอื่น ๆ อีกหลากหลาย ในคติความเชื่อถือแต่ครั้งโบราณจนถึงช่วงอายุคนนี้ ว่ากันว่าภพโลกจากการสร้างของพระพรหมแบ่งออกเป็น สามภพภูมิ หรือ ไตรภูมิ อันหมายถึง ภพสวรรค์ ภพมนุษย์ และภพบาดาล ชีวิตมนุษย์เป็นเพียงส่วนหนึ่งของการเดินทางแห่งวิญญาณ การเดินทางที่ต้องเวียนไปสู่วัฏจักรแห่งการแตกดับ มนุษย์สู่ความตาย ภพแห่งวิญญาณตามแต่สภาพวิบากกรรม ชาติเวร หุบเหวแห่งขุมนรกสู่การลงทัณฑ์ ภพสวรรค์จากการบำเพ็ญเพียรบารมี เป็นต้น (เสฐียรโกเศศ - นาคะประทีป, 2540 : 68)

เรื่องความเป็นจริงที่ประกอบขึ้นเป็นโลกนี้ ในคัมภีร์ปุราณะของศาสนาพราหมณ์ได้อธิบายไว้ว่า โลกที่มนุษย์ใช้ชีวิตอยู่นี้เป็นเพียงโลกหนึ่งจากการสร้างของพระพรหมเท่านั้น สภาพความเป็นจริงในสากลจักรวาลมีมิติลึกลับซับซ้อนมากมายเกินกว่าการเข้าใจหรือการรู้ได้ของมนุษย์ธรรมดา สภาพความเป็นจริงของโลกเท่าที่มนุษย์จะรู้ได้ ก็โดยการที่มนุษย์เชื่อว่ามันมีอยู่เท่านั้น ดังที่ คณฺย ไซโยธา (2539 : 16) รายงานเรื่องเทวโลกที่อยู่นอกเหนือประสาทสัมผัสของมนุษย์เราไว้ว่า เทวโลกเป็นโลกที่เทพเจ้าทั้งหลายสถิตอยู่ ได้แก่ โลกธาตุทั้งสี่ อันได้แก่ ดิน น้ำ ลม ไฟ หรือเรียกว่า โลกบาล หรือแบ่งเป็นโลกภาคพื้นสวรรค์ โลกภาคพื้นอากาศ และโลกภาคพื้นดิน เป็นต้น ซึ่งในเทวโลกอันเป็นที่สถิตของเทพเจ้ามีอยู่มากมายแตกต่างกัน ตามแต่ตำนานของเทพเจ้าต่าง ๆ หรือตามความเชื่อเกี่ยวกับกำเนิดของเทพเจ้าในแต่ละนิกายของศาสนาพราหมณ์ ซึ่งถ้าจะกล่าวว่าความเป็นจริงที่ประกอบขึ้นในเทวโลกมีอะไรบ้างคงกล่าวได้ไม่จบไม่สิ้นดังจำนวนของเทพเจ้าที่มากมายของศาสนาพราหมณ์ ดังนั้นในประเด็นนี้จึงขอกล่าวถึงความจริงที่ประกอบขึ้นเป็นโลกที่เกี่ยวข้องกับชีวิตมนุษย์เท่านั้น

จากการศึกษาความเชื่อเกี่ยวกับวิญญาณและกรรมในบทที่สองทำให้ทราบว่ามีชีวิตอยู่ในขณะมีชีวิตคือ โลกในปัจจุบันนี้ตามความเข้าใจของเราแล้ว ยังมีความเชื่อเรื่องโลกหน้าอีกตามคำสอนเรื่องกฎแห่งกรรมและการเวียนว่ายตายเกิด และยังมีสถานที่อื่นอีกในโลกหลังความตาย หรือโลกก่อนการเกิด อันเป็นที่อยู่ของวิญญาณหลังออกจากร่างกายมนุษย์ไปแล้ว หรือวิญญาณที่กำลังรอกกลับมาเกิดใหม่ วิญญาณเหล่านี้จะวนเวียนอยู่ในโลก สวรรค์ หรือนรก ตามแต่กรรมที่ได้กระทำไว้ในขณะมีชีวิตอยู่ เป็นวัฏสงสารจนกว่าวิญญาณดวงใดจะบรรลุถึงโมกษะจึงจะหลุดพ้นจากวัฏสงสารนี้ไปได้ไม่ต้องกลับมาเกิดอีก ตามคติความเชื่อของศาสนาพราหมณ์ ในสภาพของสวรรค์ และนรกของศาสนาพราหมณ์นั้น สุเมธ เมธาวิทยากุล (2532 : 149) ได้อธิบายไว้ ดังนี้

สภาพในสวรรค์ (Svarga) ในสวรรค์มีแต่สิ่งที่พึงปรารถนาทั้งสิ้น มีแต่ความสงบสุข และความสมบูรณ์เพียบพร้อมทุกสิ่งทุกอย่าง ไม่มีคำวาทะแคลง ชาวสวรรค์ทุกคนอยู่ในปราสาทที่หรูหรา สวยงาม ห้อมล้อมไปด้วยนางฟ้าบริวารมากมาย คอยดูแลบำรุงบำเรอผู้เสวยสวรรค์ ในสวรรค์ท่านจะได้เสวยแต่อาหารชั้นเลิศ ของกินของใช้ล้วนแต่ดีที่สุดในทุกสิ่ง เมื่อท่านไปสู่บนสวรรค์ก็จะได้อยู่ในปราสาทที่แสนสุขสบาย นั่งบนเก้าอี้นุ่ม ๆ นอนบนเตียงอ่อนนุ่ม และเบาะนั่งหุ้มด้วยกำมะหยี่ จะเสวยอาหารหรือของหวานได้ตามที่ท่านปรารถนาทุกอย่าง และสามารถทำทุกอย่างได้ตามใจชอบ โดยไม่มีเจ้านายหรือใคร ๆ มาขัดขวางห้ามปรามเลยแม้แต่น้อย

สภาพในนรก (Narka) นรกเป็นสถานที่น่าสะพรึงกลัว ประกอบไปด้วยส่วนต่าง ๆ มากมาย แต่ละส่วนก็มีสภาพน่ากลัวแตกต่างกันไป ในนรกขุมหนึ่งนั้นมีเปลวไฟลุกโชนอยู่ตลอดเวลา ในขุมหนึ่งเต็มไปด้วยงูร้าย แมงป่อง และจระเข้ ต่อจากนั้นก็ยังมีบึงใหญ่กว้างหลายไมล์ ซึ่งเต็มไปด้วยหนองและเลือดที่ส่งกลิ่นเหม็นคloy มีหมูหนองและแมลงที่น่าขยะแขยงไต่ยั้วเยี้ยเต็มไปหมด นอกจากนี้ยังมีนรกขุมอื่น ๆ อีกหลายร้อยขุม ซึ่งมีสภาพน่าเกลียดน่ากลัวทำนองเดียวกันนี้ แต่ละขุมก็มีแต่การทรมานและการลงโทษต่าง ๆ กัน กำลังรอคอยคนบาปอยู่

สัตว์นรกจะถูกลงโทษตามลักษณะของความผิดที่ได้กระทำมา พวกเขาจะถูกจับโยนลงไปในนรกขุมต่าง ๆ ดังกล่าว เพื่อให้เสวยผลแห่งกรรมชั่วที่คนได้กระทำไว้ สัตว์ก็จะส่งเสียงร้องดังลั่นด้วยความตกใจกลัวและร้องไห้ให้ช่วย แต่นายนิรบาล (ผู้ควบคุมวิญญาณบาปในนรก) ก็ไม่ปราณีแม้แต่น้อย กลับยิ่งทรมานหนักขึ้น

ในคัมภีร์วิษณุปุราณะมีคำพรรณานรกไว้ว่า “เป็นสถานที่อยู่ได้น้ำและได้ดินมีชื่อเรียกต่าง ๆ เช่น กาลสูตรมหานรก อเวจีมหานรก เป็นต้น มีพระยายมกุมอยู่ เป็นสถานที่น่ากลัวเต็มไปด้วยเครื่องทรมานและไฟ ทุกคนที่ตายต้องไปปรากฏต่อหน้าพระยายม และต้องเผชิญหน้ากับท้าวจิตรคุปต์

(Chitrugupta) ผู้มีหน้าที่บันทึกการกระทำของมนุษย์ ผู้มีบุญก็จะถูกส่งขึ้นสู่สวรรค์ ผู้มีบาปก็จะถูกส่งลงนรกขุมต่าง ๆ” (Wilson, H. H., 1961 : 270)

เหตุแห่งการเข้าถึงสวรรค์ – นรก ใจความอุกเวทกล่าวถึง การกระทำของมนุษย์ว่าดีบ้างชั่วบ้าง คนที่ทำดีไว้ (ทำบุญ) ตายแล้วก็ไปสู่ปิตโลก ส่วนคนที่ทำชั่วไว้ (ทำบาป) ตายแล้วก็จะไปสู่ยมโลก โดยมีพระยมเป็นผู้ชี้ทางให้ไปตามขบวนการของแต่ละคน คือ ทำกรรมอย่างไรก็กำหนดให้เป็นไปตามทางที่จะไปเสวยผลแห่งกรรมนั้น ดังข้อความในอุกเวทตอนหนึ่งกล่าวว่า

“จงเช่นไหว้พระยมผู้วิภาสวัตบุตร ผู้รวบรวมวิญญาณมนุษย์ แล้วพาไปสู่แม่น้ำใหญ่ และชี้ทางไปให้แก่คนเป็นอันมาก พระยมเป็นปฐมบุรุษที่ชี้ทางให้เราเดิน เคหะ (ที่เราจะไปสู่นี่) อย่าเอาของเราไป ผู้ที่มีชีวิตอยู่ในขณะนี้ ย่อมเป็นไปตามขบวนการของคน สู่แดนที่บรรพบุรุษของเราไปก่อนแล้ว” (สุเมธ เมธาวิทยากุล, 2532 : 150)

ผู้ที่พระยामจะอนุญาตให้ไปเทวโลกได้คือ สัตบุรุษ เท่านั้น ได้แก่ สมณะผู้เคร่งศีล รอบรู้ ศาสตร์ต่าง ๆ ผู้บำเพ็ญตบะเคร่งครัด ผู้ที่เสียชีวิตในสงครามอันเป็นธรรม ส่วน อสัตบุรุษ คนบาปหยาบช้าจะต้องได้รับผลแห่งกรรมชั่วของตน

ในคัมภีร์พระเวทกล่าวถึงสวรรค์ชั้นสูงสุด คือ สยุชชะ – การรวมเป็นอันหนึ่งอันเดียวกับพระเจ้า หรือ พรหมัน เป็นการบรรลุถึงสุขนิรันดร์ไม่กลับมาเกิดในโลกนี้หรือโลกอื่นอีก ต่อมาภายหลังความคิดเรื่องสยุชชะได้แตกกิ่งก้านสาขาออกเป็นนิรวานบ้าง โมกษะบ้าง ไกรวัลย์บ้าง มุกติบ้าง มีความหมายทำนองเดียวกันทั้งสิ้น คือ ภาวะของจิตที่บริสุทธิ์ปราศจากกิเลส (สุเมธ เมธาวิทยากุล, 2532 : 151)

ในคัมภีร์อุปนิษัทได้กล่าวถึง การบรรลุถึงสวรรค์ชั้นต่าง ๆ ไว้มีใจความสังเขปว่าเมื่อคนเราตายอาตมัน (วิญญาณ) ก็ออกจากร่างกายไปเกิดในร่างใหม่ในโลกหน้า เพื่อรับเสวยผลแห่งกรรมดีและกรรมชั่วของตน อาตมันธรรมดาย่อมท่องเที่ยวไปในภพภูมิที่ต่ำบ้างสูงบ้าง แต่อาตมันของปราชญ์ผู้พ้นแล้วจากอวสวะทั้งปวง ย่อมไปสู่ภูมิที่สูงกว่านั้นคือ พรหมโลก หรือ เทวโลก แต่ถ้าปราชญ์ผู้นั้นได้บรรลุญาณชั้นสูงสุดก็จะได้บรรลุพรหมนิรวาน และโมกษะในที่สุด อันเป็นแดนแห่งความสงบสุขชั่วนิรันดร์ (สมักร บุรวาส, 2516 : 149)

ดังนั้นกล่าวได้ว่าองค์ประกอบของโลก แบ่งโลกออกได้เป็นสองโลกคือ โลกมนุษย์ และโลกอมมนุษย์ คือ โลกแห่งเทพเจ้า และโลกแห่งวิญญาณ ในโลกแห่งเทพเจ้านั้นมีส่วนประกอบมากมาย ไม่มีผู้ใดสามารถบรรยายได้ครบถ้วน ในโลกแห่งวิญญาณหรือโลกแห่งชีวิตหลังความตาย คือ สวรรค์และนรก โดยโลกทั้งหมดมาจากการสร้างของพรหมันซึ่งเป็นลักษณะของสฤณพรหมันทั้งสิ้น

3. ความเป็นไปของโลก

จากการศึกษาในเรื่องกำเนิดและองค์ประกอบของโลกทำให้ทราบว่าทั้งสองมีสาเหตุมาจากพรหมันหรือพระปรมาตมัน และในประเด็นความเป็นไปของโลก องค์การศาสนาพราหมณ์ - ฮินดู (2525 : 6) รายงานว่า ในครั้งแรก เมื่อพระปรมาตมันทรงมีความประสงค์จะสร้างโลกต่าง ๆ ก็ทรงแบ่งภาคเป็นสามภาคคือ พระพรหม พระวิष्ณู และพระศิวะ ในเวลาเดียวกันพระแม่อาทิสักติ หรือมหาเทวี ก็ทรงแบ่งภาคเป็นสามองค์ด้วยเช่นกันคือ พระมหาสรัสวตี พระมหาลักษมี และพระมหากาลี หรือพระแม่อุมาเทวี ทั้งหกองค์นี้เป็นปางต่าง ๆ หรือสร้างเทพเจ้าต่าง ๆ ขึ้นตามความต้องการ เช่น พระโลกपालห้าองค์ พระทศपाल 10 องค์ (เจ้าทิศ) พระเกษตรपाल (เจ้าที่เจ้าทาง) สี่องค์ พระโสฬสมาตฤกา (พระแม่ 16 องค์) พระสัปตมาตฤกา (พระแม่เจ็ดองค์) พระจตุษย์ฐิโยคินี (แม่โยคินี 64 องค์) และพระนพเคราะห์เก้าองค์ เป็นต้น ซึ่งในคัมภีร์ปุราณะต่าง ๆ ได้บัญญัติไว้ว่ามีเทพเจ้าทั้งหมด 330,000,000 (สามร้อยสามสิบล้าน ล้าน) องค์

เมื่อพระปรมาตมันทรงสร้างโลกต่าง ๆ ขึ้นมาแล้ว โลกก็ต้องมีการดำเนินเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงไปจึงจำเป็นต้องมีเทพเจ้าผู้ควบคุมดูแลรักษาส่วนต่าง ๆ ของโลก ดังนั้นต่อมาจึงเกิดคติความเชื่อที่ว่าในสรรพสิ่งต่าง ๆ มีเทพเจ้าประจำอยู่ เช่น ในบ้านเรือน แต่ละส่วนของบ้านก็มีองค์เทพเจ้าประจำส่วนของบ้านอยู่ มีเทพเจ้าแห่งน้ำคือ พระวรุณหรือพระพิรุณ เทพเจ้าแห่งลมคือ พระวายุเทพหรือพระพายเทพ เทพเจ้าแห่งวิชาคือ พระแม่สรัสวตี เทพเจ้าแห่งสมองคือ พระพินเนศวร และเทพเจ้าแห่งอณูมณีรัตนคือ พระกุเพรหรือพระกุเวร เป็นต้น แต่ถึงแม้ว่าเทพเจ้าต่าง ๆ นี้จะมีมากมายเท่าไรก็ตาม สุดท้ายแล้วเทพเจ้าทั้งหมดก็มาจาก พระปรมาตมัน เหมือนกันและจะกลับคืนสู่สภาพเดิมในที่สุด ดังนั้นเทพเจ้าผู้ควบคุมดูแลรักษาส่วนต่าง ๆ ของโลกที่แท้ก็คือ พระปรมาตมันนั่นเอง ทุกสิ่งทุกอย่างเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงไปตามกฎของพระองค์

สรุปคือไม่ว่าพระผู้สร้างสรรพสิ่งทั้งหลายจะคือ พระพรหม / พระปรมาตมัน หรือแบ่งเป็นเทพเจ้าตรีมูรติคือ พระพรหมเป็นผู้สร้าง พระนารายณ์เป็นผู้รักษา และพระอิศวรเป็นผู้ทำลาย หรือในชุดหลัง ๆ เมื่อศาสนาพราหมณ์แตกออกเป็นนิกายต่าง ๆ แล้วหน้าที่แห่งการสร้างก็ถูกอุปโลกน์ไปเป็นของเทพเจ้าองค์อื่น ๆ อีก แต่ไม่ว่าจะเป็นหน้าที่ของเทพเจ้าองค์ใดก็ตาม ก็มีลักษณะการสร้างคล้าย ๆ กัน คือ พระเจ้าทรงสร้างโลก โลกที่ทรงสร้างขึ้นมา นั้น จะดำรงอยู่ชั่วระยะเวลาหนึ่ง และจะถูกทำลายไปเมื่อถึงกำหนด ระยะเวลาระหว่างเริ่มเกิดมีโลกจนถึงโลกพินาศไปเรียกว่า “กัลป์หนึ่ง” ซึ่งกินเวลาประมาณ

2,160 ล้านปี แบ่งเป็นยุคอีกเก้ายุค เมื่อสิ้นยุคสุดท้ายก็จะเกิดไฟบรรลัยกัลป์เผาผลาญทุกสิ่งทุกอย่าง ยกเว้นแต่ผู้รู้พระเวท เทวะ และธาตุทั้งห้า คือ ดิน น้ำ ลม ไฟ และอากาศ สภาพย่อยของพระพรหม คือ พระอินทร์ผู้สร้างโลกก็สิ้นสุดลงด้วย วิญญาณทั้งหลายไปรวมกันอยู่ในมหาพรหม หรือ ปริมาณัน เมื่อมีการสร้างโลกใหม่ วิญญาณทั้งหลายก็จะออกมาจากมหาพรหมมา สิงอยู่ในร่างที่สร้างขึ้นใหม่จากธาตุ เป็นอันครบรอบวัฏสงสารอีกครั้งหนึ่ง (เสถียร พันธะรังษี, 2506 : 63) และ เตือน คำดี (2541 : 72) รายงานว่าเมื่อถึงกำหนดสิ้นกัลป์หนึ่งซึ่งเป็นคราวล้างโลก วิญญาณ และโลกธาตุจะต้องพินาศลงและเข้าสู่สภาวะเดิมคือพรหมัน เมื่อถึงเวลาที่พรหมันสร้างโลกขึ้นมาใหม่ ชาติุนานาชนิดก็จะชุมนุมกันขึ้น วิญญาณก็จะแยกออกจากพรหมันเข้าสิงเกิดเป็นมนุษย์ สัตว์ และสรรพสิ่งทั้งหลายอีกครั้ง

บางทีอาจเป็นเพราะศาสนาพราหมณ์ถือลัทธิว่าวิญญาณต้องเกิดบ่อย ๆ จึงมีลัทธิว่าด้วยการล้างโลกและสร้างโลกขึ้นใหม่ตามสมัยกาล กล่าวคือ เมื่อถึงคราวล้างโลก วิญญาณและโลกธาตุจะต้องพินาศลงและเข้าสู่ยุคเดิมคือ พรหมัน จนกว่าจะถึงเวลาพรหมันสร้างโลกใหม่ ครั้นพรหมันสร้างโลกใหม่ ธาตุต่าง ๆ ก็ชุมนุมกันขึ้น วิญญาณก็ระบาคออกจากพรหมันเข้าสิงเกิดเป็นมนุษย์สัตว์และสิ่งต่าง ๆ สรุปความว่าเมื่อเดิมก่อนทำลายเป็นอย่างใด ในคราวที่สร้างใหม่ก็เป็นอยู่อย่างเดิมเช่นนั้น (เสฐียรโกเศศ - นาคะประทีป, 2540 : 67)

โจเซฟ แกร์ กล่าวถึง เรื่องโลกที่มีวิวัฒนาการเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงไปอย่างไรนั้นว่า โลกเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการซึ่งไม่มีเบื้องต้น และเบื้องปลาย คอยติดตามวงกลมที่ถูกกำหนดไว้ซึ่งรู้กันว่าคือ “วันของพระพรหม” โลกมีอยู่ตลอดไปในสภาพที่ค่อย ๆ เปลี่ยนแปลงไปใน “คืนของพระพรหม” โลกอยู่ในภาวะที่ยู่เหยิง วุ่นวายไร้ระเบียบ และเมื่อถึงที่สุดของรอบหนึ่งซึ่งเรียกว่า “วันของพระพรหม” โลกก็ได้ถูกเปลี่ยนแปลง พัฒนาการ หรือสร้างขึ้นใหม่ คือ พระศิวะจะทรงทำลายโลก พระพรหมจะสร้างโลกขึ้นมาใหม่อีก และพระวิษณุจะทรงปรากฏบนโลกในร่างมนุษย์ หรือการอวตาร เพื่อรักษาโลก และเพื่อนำและให้แสงสว่างแก่มนุษย์ ซึ่งในแต่ละวันหนึ่งคืนหนึ่งของพระพรหมกินเวลายาวนานประมาณ 45 ล้านปี (โจเซฟ แกร์ แต่ง ฟิ้น ดอกบัว แปล, 2524 : 11)

ดังนั้นกล่าวได้ว่าความเป็นไปของโลก เป็นไปตามอำนาจการกำกับ ควบคุม จัดการของเทพเจ้าสูงสุด คือ พรหมัน หรือ พระปริมาณัน โลกมีการเกิดขึ้น ตั้งอยู่ และสลายไปในที่สุด ตามกาลเวลาที่กำหนด ดังที่ คณัย ไชยโยธา (2539 : 28) รายงานว่า ในการบูชาเทพเจ้าทั้งสามองค์ (ตรีมูรติ) เป็นลักษณะบุคลาธิษฐาน คือ ถือว่าบุคคลเป็นใหญ่ เป็นการบูชาให้รู้สภาวะธรรมสามประการ นั่นคือ โลกเกิดขึ้น ตั้งอยู่ และสลายไปนั่นเอง

นอกจากนี้ เรื่องความมีอยู่ของโลกและสิ่งทั้งหลายในโลก เป็นสิ่งที่สามารถหาข้อยุติได้ว่าเป็นสิ่งที่มียุ่จริง ถึงแม้การศึกษาเรื่องความเป็นจริงแบบพราหมณ์เกี่ยวกับเทพเจ้าที่ผ่านมามาจะทำให้เราพบว่า “มีอันติมะสัจจะเพียงสิ่งเดียว คือ พรหมัน” แต่เมื่อเรากล่าวว่า “โลกเป็นสัจ (Being) ซึ่งเป็นสิ่งที่มียุ่จริงด้วย” เราต้องทำความเข้าใจในตอนนี้อย่างก่อนว่า ความแท้จริงของโลกนั้นเป็นสิ่งที่ปฏิเสธไม่ได้ และจะต้องแยกแยะว่าความแท้จริงของโลกกับความแท้จริงของพรหมันนั้น อยู่คนละระดับกัน โลกเกิดขึ้นและมีอยู่ได้ด้วยเหตุปัจจัย อยู่ตราบเท่าที่เหตุปัจจัยมีอยู่ โลกเป็นความแท้จริงสัมพัทธ์ ไม่ใช่เป็นสิ่งที่สมบูรณ์อย่างพรหมันซึ่งมีอยู่โดยมิต้องอาศัยเหตุปัจจัยเป็นความแท้จริงสูงสุด ในความมีอยู่ของโลก และสิ่งทั้งหลายนั้นสามารถพิสูจน์ได้ว่ามียุ่จริง เพราะมีอันติมะสัจจะคือ พรหมันซึ่งถือว่าเป็นมูลการณะของโลกและสิ่งทั้งหลาย ดังนั้นจึงเป็นข้อยืนยันได้ว่าโลกและสิ่งทั้งหลายซึ่งเป็นผลผลิตของพรหมันย่อมเป็นสิ่งที่มียุ่จริงด้วย

สรุปการศึกษาวิเคราะห์ปัญหาอภิปรัชญาเรื่องความเป็นจริงของโลกตามคติของศาสนาพราหมณ์แบ่งออกได้เป็นสามประเด็น คือ

1. ในเรื่องกำเนิดของโลก กล่าวคือ โลกมีกำเนิดมาจากการสร้างของพรหมัน หรือพระพรหม จากสภาพความไม่มีกับความเป็น ความไม่เป็นกับความเป็น ทรงเป็นหนึ่งเดียวอยู่ในความว่างเปล่า ไม่มีอะไรนี้ ทรงสร้างสรรค์สิ่งให้เกิดขึ้นมา แต่เนื่องจากการสร้างสรรค์เป็นนิรันดร์พรหมันจึงไม่มีผู้ใดที่จะสามารถรู้และเข้าใจได้ว่าทรงสร้างสรรค์อย่างไร
2. ในเรื่ององค์ประกอบของโลก กล่าวคือ แบ่งโลกออกได้เป็นสองโลกคือ โลกมนุษย์ และโลกอมมนุษย์ คือ โลกแห่งวิญญาณ และโลกแห่งเทพเจ้า โลกแห่งวิญญาณหรือโลกหลังความตาย คือ สวรรค์ และนรก เป็นต้น ส่วนโลกแห่งเทพเจ้ามีส่วนประกอบมากมายไม่มีผู้ใดสามารถบรรยายได้ครบถ้วน แต่ความเป็นจริงหลักก็ยังคงอยู่คือ ถึงแม้ว่าโลกแห่งวิญญาณ หรือโลกแห่งเทพเจ้าจะมีส่วนประกอบมากมายแตกต่างกันอย่างไรก็ตาม แต่ล้วนแล้วแต่มาจากการสร้างสรรค์ของพรหมันเพียงแต่ทรงแยกคุณลักษณะย่อยออกไปเท่านั้น เช่นเดียวกับใน โลกมนุษย์หรือโลกแห่งชีวิตก็มาจากการสร้างสรรค์ของพรหมันในลักษณะสฤณพรหมันทั้งสิ้น
3. ในเรื่องความเป็นไปของโลก กล่าวคือ โลกมีความเป็นไปตามอำนาจการกำกับ ควบคุมจัดการของเทพเจ้าสูงสุดคือ พรหมัน หรือพระปรมาตมัน โลกมีการเกิดขึ้น ตั้งอยู่ และสลายไปในที่สุดตามกาลเวลาที่ถูกกำหนด ในการบูชาเทพเจ้าทั้งสามองค์ (ตรีมูรติ) เป็นลักษณะบูชาธิฐาน เป็นการบูชาให้รู้สภาวะธรรมสามประการนั้นคือ โลกเกิดขึ้น ตั้งอยู่ และสลายไป

ความเป็นจริงของโลกตามคติของศาสนาพราหมณ์ในนครศรีธรรมราช

ในศาสนาพราหมณ์ถือว่าแนวคิดเรื่องโลกเป็นแนวคิดพื้นฐานอย่างหนึ่งซึ่งในคัมภีร์ต่าง ๆ ได้กล่าวถึงเรื่องโลก การสร้างโลก และสิ่งทั้งหลายในโลก ซึ่งถือได้ว่าเป็นลักษณะพื้นฐานทางด้านอภิปรัชญาอันจะนำไปสู่แนวความคิดเรื่องอื่น ๆ อีกมากมาย และจากการที่นครศรีธรรมราชเป็นเมืองที่ขึ้นชื่อว่าได้รับและมีอิทธิพลทางศาสนาพราหมณ์สูงมากเมืองหนึ่ง ดังนั้นเพื่อประโยชน์ในการศึกษา อภิปรัชญาของศาสนาพราหมณ์ในนครศรีธรรมราชผู้ศึกษาจึงเห็นควรที่จะศึกษาทำความเข้าใจในความเป็นจริงของโลกในนครศรีธรรมราชว่าเป็นอย่างไร

ดังนั้นในการศึกษาวิเคราะห์ปัญหาอภิปรัชญาเรื่องความเป็นจริงของโลกในนครศรีธรรมราชจึงมีความสำคัญและจำเป็น ในการศึกษาครั้งนี้ใช้กรอบอภิปรัชญาในเรื่องความเป็นจริงของโลกตามคติของศาสนาพราหมณ์ดังที่ได้กล่าวไปแล้วโดยศึกษาจากความเชื่อและพิธีกรรมทางศาสนาพราหมณ์ในนครศรีธรรมราช ดังนี้

แนวความคิดเกี่ยวกับโลกในความเชื่อและพิธีกรรมของนครศรีธรรมราช

จากการศึกษาที่ผ่านมาทำให้เราทราบได้ว่าโลกที่เราใช้ชีวิตอยู่ อาศัยอยู่นี้ มิได้เป็นเพียงโลกเดียวที่มีอยู่ในสากลจักรวาล หรือมิได้เป็นโลกเดียวเท่านั้นที่เกิดจากการสร้างสรรค์ของพรหมันตามคติของศาสนาพราหมณ์ เพราะจากการศึกษาเรื่องความเชื่อทางศาสนาพราหมณ์เกี่ยวกับเทพเจ้า ความเชื่อเกี่ยวกับวิญญูณ และความเชื่อเกี่ยวกับกรรม ทำให้เราทราบว่ายังมีสภาวะความเป็นอยู่หรือมีอยู่ของโลกอื่น ๆ อีกเบื้องหลังการรับรู้ทางประสาทสัมผัสทั่วไป

ในนครศรีธรรมราชมีความเชื่อเกี่ยวกับโลกปรากฏสัมพันธ์กับความเชื่อเกี่ยวกับเทพเจ้าคือ มีคติความเชื่อที่ว่าทุกสิ่งทุกอย่างต้องมีผู้สร้าง แต่ผู้สร้างในที่นี้ไม่ได้เป็นตัวตน บุคคล หากเป็นนามธรรม ซึ่งมีอำนาจเร้นลับ โลกที่เราอาศัยอยู่นี้ก็มีผู้สร้าง ซึ่งการสร้างสรรค์พลังตามคติของศาสนาพราหมณ์นั้นถือเป็นสภาวะของเทพเจ้า ดังนั้นในนครศรีธรรมราชจึงมีความเชื่อว่าโลกเกิดจากการสร้างขึ้นมาจากเทพเจ้าผู้สร้าง ดังปรากฏในความเชื่อเกี่ยวกับโลกในความเชื่อเกี่ยวกับเทพเจ้าต่าง ๆ ดังนี้

- พระพรหมเป็นผู้สร้างโลกทั้งสาม คือ เทวโลก โลกมนุษย์ และโลกบาดาล ทรงสร้างเทพเจ้าขึ้นแล้วให้ไปประจำสถานที่ต่าง ๆ เช่นให้ พระอัคนี (ไฟ) ประจำพื้นโลก พระวายุ (ลม) ประจำสวรรค์ และพระสุริยะ (ตะวัน) ประจำท้องฟ้า เป็นต้น และเมื่อทรงสร้างโลกต่าง ๆ ขึ้นมาแล้ว โลกก็มี

การดำเนินเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงไปตลอดเวลา จึงจำเป็นต้องมีเทพเจ้าผู้ควบคุมดูแลรักษาส่วนต่าง ๆ ของโลก ดังนั้นต่อมาจึงเกิดคติความเชื่อที่ว่าในโลก และสรรพสิ่งบนโลก มีเทพเจ้าต่าง ๆ ประจำอยู่ เทพเจ้าเหล่านั้นจึงมีคุณสมบัติอำนาจหน้าที่ในการสร้าง การกำกับควบคุมดูแลแตกต่างกันไป

- พระนารายณ์อยู่ในฐานะเทพเจ้าผู้ถนอมรักษาโลก ทรงเป็นผู้ครองอาณาเขตของจักรวาล ดังปรากฏตำนานพญาพาลีในตำนานพราหมณ์เมืองนครศรีธรรมราช (2473 : 87) รายงานว่า “พญาพาลีผู้เป็นใหญ่โลกทั้งสาม คือ สวรรค์ มนุษย์และบาดาล พระองค์รับชนะพระอินทร์และเหล่าเทวดา พวกเทวดาจึงได้ไปร้องเรียนต่อพระวิษณุ พระวิษณุได้ทรงแปลงร่างเป็นพราหมณ์เดี่ยว แล้วพระองค์ได้ขอพื้นแผ่นดินเป็นที่อยู่อาศัยสามอย่างต่อพญาพาลี เมื่อได้รับอนุญาตแล้ว พระวิษณุในร่างของพราหมณ์เดี่ยวเสด็จก้าวเพียงสามย่างเท่านั้น ก็ครบจักรวาลและปฐพี พญาพาลีเห็นเช่นนั้นก็ทูลอ้อนวอนขอให้พระวิษณุหยุดอยู่เพียงแค่นั้น พระองค์ก็ทรงหยุด และได้ประทานเมืองบาดาลเป็นที่อยู่ของพญาพาลีตามคำทูลขอของพญาพาลี” พระนารายณ์จึงเป็นเทพเจ้าผู้ดูแลและรักษาสรรพสิ่งในโลก

- พระอินทร์เป็นเทพเจ้าประจำทิศบูรพา (ทิศตะวันออก) เป็นเทพเจ้าแห่งสรวงสวรรค์ ชั้นดาวดึงส์ เป็นเทพเจ้าผู้ปกครองสวรรค์ โลก และสรรพสัตว์ ทรงประทานความชุ่มชื้นให้แก่โลกมนุษย์ ทรงช้างเป็นพาหนะ เป็นเทพผู้บันดาลสิ่งทั้งหลายทั้งปวงให้เกิดขึ้นในโลก

- พระยมเป็นเทพเจ้าประจำทิศทักษิณ (ทิศใต้) หรือโลกเบื้องล่าง มีมึงหิงสาเป็นพาหนะ มีนกสูกและนกพิราบเป็นผู้สื่อสาร พระยมเป็นเทพเจ้าประจำนรก ทรงมีที่อยู่เป็นเมืองใหญ่โตมาก ในตำหรับว่าด้วยนรกภูมิอยู่ใต้แผ่นดินที่เราอยู่ เรียกว่า “ยมโลก” และพระยมทรงเป็นผู้พิพากษาผู้ชั่งนุญาปวิญญานที่จากร่างมนุษย์ไปว่าจะได้ขึ้นสวรรค์หรือลงนรก หรือว่าเกิดเป็นสัตว์ชนิดต่าง ๆ ในเมืองมนุษย์ สำหรับการทรมานใช้บาปที่ตนกระทำไว้ พระยมเป็นผู้ทรงไว้ซึ่งความยุติธรรม เป็นเทพเจ้าแห่งคนตาย เป็นผู้ถือบัญชีคนตาย พระองค์เป็นอันหนึ่งอันเดียวกับพระยามัจจุราช นรกเป็นสถานที่อยู่ได้น้ำและได้ดิน มีชื่อเรียกต่าง ๆ เช่น กาลสุตรมหานรก อเวจีมหานรก เป็นต้น เป็นสถานที่น่ากลัวเต็มไปด้วยเครื่องทรมานและไฟ ทุกคนที่ตายต้องไปปรากฏต่อหน้าพระยายม ผู้มีบุญก็จะถูกส่งขึ้นสู่สวรรค์ ผู้มีบาปก็จะถูกส่งลงนรกขุมต่าง ๆ

- พระวรุณเป็นเทพเจ้าที่เก่าแก่เป็นเทพเจ้าประจำทิศปีศิม (ทิศตะวันตก) เป็นเทพเจ้าประจำท้องฟ้าอยู่ทั่วไป มีศักดิ์ยิ่งกว่าเทพเจ้าอื่น ๆ นับว่าเป็นผู้สร้างและชำระไว้ซึ่งเทวโลก และมนุษย์โลก เกลียดความแห้ง แต่เปี่ยมอยู่ด้วยเมตตา กรุณา เป็นเทพเจ้าที่คอยควบคุมระเบียบจักรวาล คอยตรวจตราดูแลความประพฤติของมนุษย์ทุกอย่าง

- พระสุริยาทิพย์เป็นเทพเจ้าประจำทิศหรีด (ทิศตะวันตกเฉียงใต้) เป็นบุตรนางอหิตีและกัศยปเทพบิดร แต่พระราชชนนีไม่รับ และไม่พาไปเฝ้าพระเป็นเจ้า พระสุริยาทิพย์จึงมิได้ไปอยู่เทวโลก ต้องเที่ยวขบถอยู่ในระหว่างเทวโลกกับมนุษยโลกจนบัดนี้ เป็นต้น

จากการศึกษาความเชื่อเกี่ยวกับวิญญาณและกรรมในบทที่สองทำให้ทราบว่านอกจากโลกมนุษย์หรือโลกที่เราอาศัยอยู่นี้แล้ว ยังมีความเชื่อเรื่องกฎแห่งกรรม และการเวียนว่ายตายเกิดขึ้นชั้นความเชื่อของการมีอยู่ของโลกรหน้า หรือโลกอื่นอีกเบื้องหลังความตาย หรือโลกก่อนการเกิดอันเป็นที่อยู่ของวิญญาณหรืออาตมัน เพราะเชื่อว่าเมื่อตายร่างกายสลายไป แต่อาตมันยังคงอยู่มิได้สลายไปด้วย กำลังรอกลับมาเกิดใหม่ คือต้องกลับมาใช้กรรมที่ติดอาตมันมาจากชีวิตก่อนความตาย อาตมันเหล่านี้จะวนเวียนอยู่ในโลก สวรรค์ หรือ นรก ตามแต่กรรมที่ได้กระทำไว้ในขณะมีชีวิตอยู่ ดังคำกล่าวที่ว่า “ถ้าทำดีได้ไปสวรรค์ ถ้าทำชั่วจะไปลงนรก” เรื่องของกรรมเป็นที่เข้าใจกันว่าหลักนี้ไม่พ้นใครทำกรรมอย่างไรไว้ต้องได้ผลตอบแทนไม่ชาตินี้ก็ชาติหน้า ผลกรรมจะตามสนองจนกว่าได้ชดใช้กรรมหมดสิ้น ถ้าชดใช้กรรมไม่หมดก็ต้องเสวยผลกรรมต่อไป ทำให้ต้องเกิดแล้วเกิดอีก เป็นวัฏสงสารจนกว่าวิญญาณดวงใดจะบรรลุดังโมกษะจึงจะหลุดพ้นจากวัฏสงสารนี้ไปได้ไม่ต้องกลับมาเกิดอีก

ดังนั้นกล่าวได้ว่าความเป็นจริงที่ประกอบขึ้นเป็นโลก แบ่งโลกออกได้เป็นสองโลกคือ โลกมนุษย์หรือโลกในชีวิตปัจจุบัน และ โลกอมมนุษย์ คือ โลกแห่งเทพเจ้า และโลกแห่งวิญญาณ หรืออาตมัน ในโลกแห่งเทพเจ้านั้นมีความซับซ้อนมากเกินกว่าความเข้าใจของมนุษย์ ส่วนโลกแห่งวิญญาณชีวิตหลังความตายประกอบด้วย สวรรค์และนรก

ในนครศรีธรรมราชมีความเชื่อเกี่ยวกับ โลกปรากฏอยู่ในพิธีกรรมทางศาสนาพราหมณ์ คือ

- พิธีงานศพ การห้ามศพออกจากบ้านให้เอาค่าน้ำออกและให้ลบรอยเท้าคนห้าม นอกกรอบประตูบ้านต้องเอาไม้สี่ยันทำเป็นสี่เหลี่ยมเหมือนกับประตู ทำนองเป็นประตูราง เพื่อหลอกผู้ตายว่าเป็นประตู แต่พอศพผ่านไปก็เอาไม้ทั้งสี่อันนั้นทิ้งเสีย เชื่อเพื่อให้ผู้ตายไม่สามารถหาทางกลับมามีติของโลกปัจจุบันได้

- พิธีตรียัมปวาย กล่าวว่า พระอิศวร และพระนารายณ์จะเสด็จลงมาจากเทวโลกมาบนโลกมนุษย์ปีละครั้งเท่านั้นในพิธีกรรมนี้ในอดีตจึงมีความสำคัญมาก นอกจากนี้ยังมีเทพเจ้าอื่น ๆ อันเป็นบริวารจากเทวโลกภพต่าง ๆ ลงมาเป็นผู้รักษาชื่อ พระพิณเณศวรเชื่อว่าเสด็จตามพระอิศวรบิดาลงมา

และในส่วนพิธีธรณีลงดิน มีพระอาทิตย์ พระจันทร์ พระธรณี และพระแม่คงคา ในพิธีมีการอ่านเมาท์ เชื่อว่าเป็นการเปิดประตูสวรรค์ เพื่อเชิญให้เทพเจ้าต่าง ๆ ในภพภูมิอื่น ๆ เสด็จลงมาอีกด้วย

- พิธีสวดภาณยักษ์เพื่อไล่แม่แมด มีการขับไล่ผีแม่แมด เทพเจ้าที่ชั่วร้ายให้ออกไปจากโลกที่สันติ ให้ไปอยู่ในโลกอื่นอย่าได้กลับมาอีกเลย

- พิธีงานเดือนสิบ มีการกล่าวถึงนรกว่าพระยมจะอนุญาตให้วิญญาณบาปทุกคนในนรกที่ปรารถนาจะขึ้นมารับส่วนบุญส่วนกุศลบนโลกมนุษย์สามารถขึ้นมาอยู่บนโลกมนุษย์ได้เป็นเวลา 15 วันแล้วต้องกลับมาภพภูมิในนรกดังเดิม

- พิธีสงกรานต์เชื่อว่าเทพเจ้าประจำนักษัตรมีการผลัดเปลี่ยนเวียนกันทุกปีโดยขึ้นมาชุมนุมพบปะสังสรรค์กันที่บนสวรรค์ก่อน เมื่อถึงกำหนดแล้วจึงลงประจำเมืองใหม่

- พิธีชุมนุมเทวดาและพิธีสะเดาะเคราะห์เช่นกันมีการชุมนุมกันของเทพเจ้าในภพภูมิต่าง ๆ ก่อนที่จะลงมายังโลกมนุษย์ เป็นต้น

จากความเชื่อเกี่ยวกับโลกที่มีปรากฏอยู่ในความเชื่อและพิธีกรรมทางศาสนาพราหมณ์ในนครศรีธรรมราช ทำให้สามารถศึกษาต่อไปได้ว่าปัญหาอภิปรัชญาในเรื่องความเป็นจริงของโลกตามคติของศาสนาพราหมณ์ในนครศรีธรรมราชมีลักษณะอย่างไร โดยใช้กรอบอภิปรัชญาในเรื่องความเป็นจริงของโลกตามคติของศาสนาพราหมณ์ ดังนี้

1. กำเนิดของโลก

ความเป็นจริงของโลกตามคติของศาสนาพราหมณ์ ในเรื่องกำเนิดของโลก กล่าวได้ว่าโลกมีกำเนิดมาจากการสร้างของพรหมันหรือพระพรหม จากสภาพความไม่มีกับความมี ความไม่เป็นที่ความเป็น ทรงเป็นหนึ่งเดียวอยู่ในความว่างเปล่าไม่มีอะไรนี้ ทรงสร้างสรรพสิ่งให้เกิดขึ้นมา แต่เนื่องจากการสร้างสรรพสิ่งเป็นนิรันดร์พรหมัน จึงไม่มีผู้ใดที่จะสามารถรู้และเข้าใจได้อย่างแน่ชัดว่าทรงสร้างโลกแห่งสรรพสิ่งมาอย่างไร

ความเป็นจริงของโลกตามคติของศาสนาพราหมณ์ในนครศรีธรรมราช ในเรื่องกำเนิดของโลกตามที่ปรากฏในความเชื่อและพิธีกรรม ในเชิงความหมายการสร้างที่เป็นของของพรหมันว่าจากสภาพความไม่มีกับความมี ความไม่เป็นที่ความเป็นนั้นไม่มีปรากฏอยู่ มีเพียงแต่ความหมายที่กล่าวว่าโลกนี้มาจากการสร้างของเทพเจ้าผู้สร้าง ผู้กำกับ ควบคุมดูแล คือ พระพรหม พระนารายณ์ และพระอิศวร เท่านั้นซึ่งก็สามารถที่เข้าใจกันโดยทั่วไปได้

2. องค์ประกอบของโลก

ความเป็นจริงของโลกตามคติของศาสนาพราหมณ์ กล่าวได้ว่า โลกแบ่งออกได้เป็นสองโลกคือ โลกมนุษย์และ โลกอมมนุษย์ โลกมนุษย์หรือโลกในปัจจุบัน คือ โลกที่เรามีชีวิตอยู่ต้องใช้กรรมที่เคยทำไว้ในชาติที่แล้ว ส่วนโลกอมมนุษย์ประกอบด้วยโลกแห่งเทพเจ้าและโลกแห่งวิญญาณ โลกแห่งเทพเจ้านั้นมีส่วนประกอบมากมายไม่มีผู้ใดสามารถบรรยายได้ครบถ้วน และโลกของวิญญาณหรือโลกหลังความตายคือสวรรค์และนรก แต่ความเป็นจริงหลักก็ยังคงอยู่คือ ถึงแม้ว่าโลกต่าง ๆ จะมีส่วนประกอบมากมายแตกต่างกัน มีความเป็นไปอย่างไรก็ตาม แต่ล้วนแล้วแต่มาจากการสร้างของพรหมันในลักษณะสฤณพรหมันทั้งสิ้น

ความเป็นจริงของโลกตามคติของศาสนาพราหมณ์ในนครศรีธรรมราช กล่าวว่าโลกที่เราอาศัยอยู่ในปัจจุบันนี้เป็นสิ่งที่ถูกสร้างขึ้นโดยเทพเจ้าคือ พระพรหม แต่จะสร้างอย่างไรและเมื่อใดนั้นไม่มีกล่าวถึง ความเชื่อเรื่ององค์ประกอบของโลกในที่นี้คือโลกที่เรามีชีวิตอยู่อาศัยอยู่ มิได้เป็นเพียงโลกเดียวที่มีอยู่ในสากลจักรวาล แต่ยังมีหลายอีกมิติที่ซับซ้อนกันอยู่คือ โลกมนุษย์โลกในขณะที่มีชีวิตอยู่ และโลกอมมนุษย์ของชีวิตหลังความตาย และโลกแห่งเทพเจ้า คือเทวโลกหรือพรหมโลกอันเป็นที่อาศัยของเทพเจ้าในภพภูมิต่าง ๆ

3. ความเป็นไปของโลก

ความเป็นจริงของโลกตามคติของศาสนาพราหมณ์ โลกมีความเป็นไปตามอำนาจการกำกับควบคุม จัดการของเทพเจ้าสูงสุดคือ พรหมัน หรือพระปรมาत्मัน โลกมีการเกิดขึ้น ตั้งอยู่ และสลายไปในที่สุด ตามกาลเวลาที่ถูกกำหนด การบูชาเทพเจ้าตรีมูรติทั้งสามองค์เป็นลักษณะบูชาพื้นฐาน คือ เป็นการบูชาให้รู้สถานะธรรมสามประการ นั่นคือ โลกเกิดขึ้น ตั้งอยู่ และสลายไป

ความเป็นจริงแบบพราหมณ์เกี่ยวกับโลกในนครศรีธรรมราช กล่าวได้ว่า โลกทั้งหมดทั้งโลกมนุษย์ และโลกอมมนุษย์เป็นสิ่งที่ถูกสร้างขึ้น ความเป็นไปของโลกทุกอย่างอยู่ภายใต้การกำกับควบคุมดูแลของเทพเจ้าผู้สร้าง

สรุปผลการศึกษาวิเคราะห์ปัญหาอภิปรายเรื่องความเป็นจริงของโลกตามคติของศาสนาพราหมณ์ในนครศรีธรรมราช โลกที่เรามีชีวิตอยู่อาศัยอยู่นี้ มิได้เป็นเพียงโลกเดียวที่มีอยู่ในสากลจักรวาล แต่ยังมีโลกอื่นอีกหลายมิติซ้อนกันอยู่คือ โลกมนุษย์และ โลกอมมนุษย์ โดยโลกทั้งหมดอยู่ภายใต้การควบคุมของเทพเจ้าผู้สร้าง

ความเป็นจริงของชีวิตตามคติของศาสนาพราหมณ์

การศึกษาความเป็นจริงของชีวิตตามคติของศาสนาพราหมณ์ว่าชีวิตคืออะไร ชีวิตมีความสำคัญอย่างไร ชีวิตมีกำเนิดอย่างไร และชีวิตมีความเป็นไปอย่างไร นับว่าเป็นเรื่องสำคัญที่ทุกคนควรจะได้ศึกษาเพราะเป็นเรื่องเกี่ยวกับตนเอง ถึงแม้ว่าเราจะเรียนรู้สิ่งอื่น ๆ อย่างมากมาย แต่ไม่รู้ในเรื่องชีวิตของตนเองก็นับว่าเป็นการไม่สมควรอย่างยิ่ง เพราะการเรียนรู้เกี่ยวกับชีวิตของตนเองจะทำให้เข้าใจข้อเท็จจริงคุณค่า ความสำคัญ ความเป็นไป และความควรจะเป็นแห่งชีวิตของตนได้อย่างถูกต้องเพื่อจะได้นำสิ่งที่ได้จากการศึกษาไปเป็นแนวคิดและข้อปฏิบัติให้เกิดผลดีแก่ชีวิตของตนในการดำรงชีวิตทุก ๆ ด้าน

การมองชีวิตในแง่ความจริงทางอภิปรัชญาของศาสนาพราหมณ์ได้กล่าวถึงชีวิตในแง่มุมต่าง ๆ ไว้มากมาย นับตั้งแต่กำเนิดของชีวิต จวบจนกระทั่งความสิ้นสุดของชีวิตอย่างสิ้นเชิง โดยให้ทัศนะเกี่ยวกับชีวิตตั้งแต่ระดับธรรมดาที่สุด จนกระทั่งเป็นเรื่องที่ละเอียดลึกซึ้งยากแก่การเข้าใจ ดังที่ Chandradhar Sharma (1964 : 13) กล่าวว่า อภิปรัชญาศาสนาพราหมณ์มุ่งอธิบาย ความจริงแท้ของชีวิต หรือ อัตตา เป็นเรื่องสำคัญ เพราะถือว่าเมื่อเรารู้เรื่องตัวเราดีแล้ว เรื่องโลกและเรื่องอื่น ๆ ก็ย่อมรู้ได้โดยง่าย ด้วยเหตุนี้ในศาสนาพราหมณ์จึงวางหลักการสำคัญไว้ว่า “อาตมา วา อเร ทฤษฏฺหะ คือ เห็นแจ้งตน (See the self)” เพราะโดยพื้นฐานดั้งเดิมของศาสนาพราหมณ์นั้นเชื่อว่า ชีวิตมีแต่ทุกข์ บุคคลเกิดแล้วตาย ตายแล้วเกิดอยู่เรื่อยไป การที่ชีวิตจะหลุดพ้นจากสภาวะแห่งทุกข์นี้ได้ ต้องอาศัยความเข้าใจในสภาพความเป็นจริงของชีวิตเสียก่อนว่า ชีวิตคืออะไร

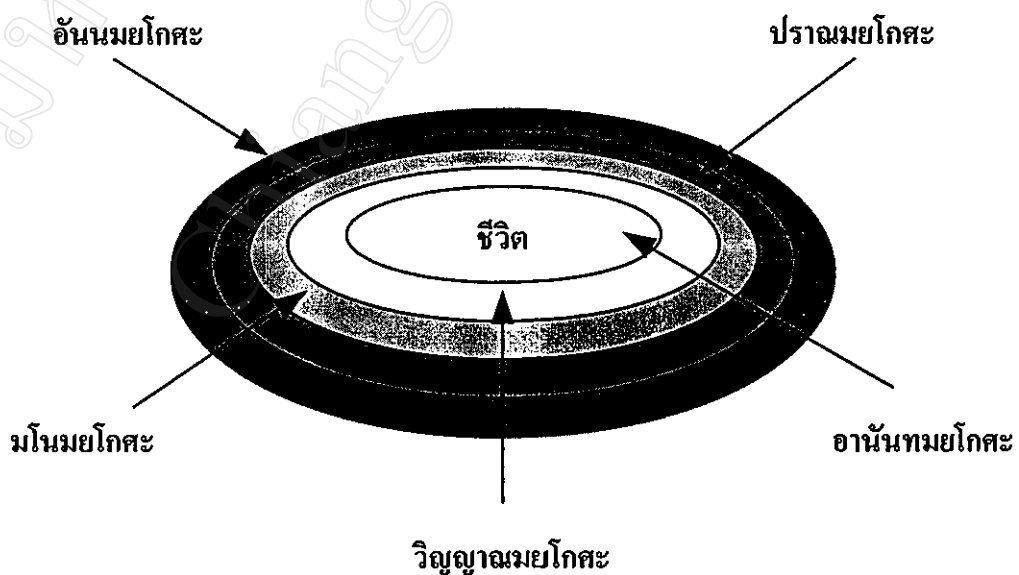
ดังนั้นในการศึกษาวิเคราะห์ปัญหาอภิปรัชญาเรื่องความเป็นจริงของชีวิตตามคติของศาสนาพราหมณ์จึงมีความสำคัญและจำเป็น ในครั้งนี้ได้แบ่งออกเป็นสามประเด็นคือ ประเด็นแรก กำเนิดของชีวิต ประเด็นที่สอง องค์ประกอบของชีวิต และประเด็นที่สาม ความเป็นไปชีวิต ดังนี้

1. กำเนิดของชีวิต

ตามทัศนะของพระเวทซึ่งเป็นคัมภีร์ในศาสนาพราหมณ์ได้กล่าวถึงต้นกำเนิดของชีวิตว่ามาจากพระพรหม กล่าวคือ พระพรหมเป็นผู้สร้างโลก ดังนั้นชีวิตทุกชีวิตจึงเป็นส่วนหนึ่งของพระพรหมหรือปรมัตถ์ เมื่อแยกตัวออกจากพระพรหมแล้ว ชีวิตนั้นก็กระเห่ร่อนไปในภพชาติต่าง ๆ กระทำดีบ้างชั่วบ้าง และต้องรับใช้กรรมดีกรรมชั่วนั้น จนกว่าชีวิตนั้นจะกลายเป็นผู้บริสุทธิ์หมดกรรมจึงจะได้กลับเข้าไปอยู่กับพระพรหม หรือปรมัตถ์อีกครั้ง (วิเชียร ขาบุตรบุญทริก, 2542 : 194)

และในเรื่องแดนเกิดของชีวิตนี้ ทองหล่อ วงษ์ธรรมา (2541 : 364) อธิบายไว้ว่า ชีวิตทุกชีวิตมาจากพรหม คำว่า “พรหม” ในที่นี้หากมองในแง่ที่เป็นรูปธรรม ได้แก่ ความเจริญเติบโต หรือการเกิดขึ้นของชีวิตที่เป็นตัวตนเรียกว่า “โกสะ” ได้แก่ เปลือกที่ห่อหุ้มชีวิตไว้ และค่อย ๆ เกิดเป็นชีวิตต่าง ๆ ขึ้นมา ประกอบด้วยเปลือกห้าชั้น ดังนี้

1. อันนมยโกสะ ชั้นที่เรียกว่าเป็นร่างกาย หรือวัตถุ
2. ปราณมยโกสะชั้นที่เป็นชีวิต หรือปราณ (ลมหายใจ)
3. มโนมยโกสะ ชั้นที่เป็นจิต หรือวิญญาณ
4. วิญญานมยโกสะ ชั้นที่เป็นสัมปชัญญะ (ความรู้ตัว)
5. อานันทมยโกสะ ชั้นนิรามิสสุข ซึ่งเป็นชั้นสูงสุด

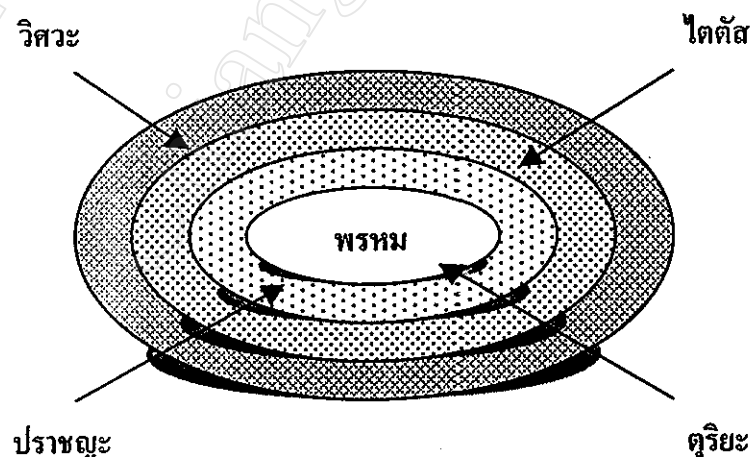
ทั้งห้าประการนี้คือ เปลือกที่ห่อหุ้มชีวิตไว้ หรือเป็นการแสดงการเกิดขึ้นของชีวิตที่เป็นตัวตน “โกสะ” ในชั้นต่าง ๆ เพื่อแสดงว่าชีวิตมันเป็นเพียงส่วนย่อยที่เกิดจากส่วนรวมคือ พรหม หรือ ปรมาตมันเท่านั้น อันเป็นการสำแดงออกมาจากพรหมในสี่สถานะ ดังนี้

1. **วิสวะ** คือ สถานะที่กำลังตื่นอยู่ หมายถึง ชีวิตประจำวันทั่วไปของมนุษย์ที่เคลื่อนไหวไปมา เพื่อประกอบกิจกรรมอย่างใดอย่างหนึ่ง เช่น การพูดคุย การกิน การเล่น การเดินทาง ฯลฯ ในสถานะนี้ชีวิตมันถูกจำกัดด้วยร่างกายหยาบที่เป็นวัตถุ

2. **ไตตัส** คือ สถานะแห่งความฝัน อันเป็นกิจกรรมของชีวิตขณะที่ไม่หลับสนิทจิตวิญญาณยังไม่ได้ยุติกิจกรรมอย่างสมบูรณ์ จึงเกิดการฝันประเภทต่าง ๆ ขึ้นมา ซึ่งจริงบ้างเท็จบ้างตามประเภทแห่งความฝัน ในสถานะนี้ชีวิตมันถูกจำกัดด้วยร่างกายที่ละเอียด คือ ร่างกายที่ปรากฏในฝัน

3. **ปราชณะ** คือ สถานะแห่งการนอนหลับสนิท ปราศจากการฝัน ซึ่งเกิดจากการพักผ่อน โดยยุติกิจกรรมทุกอย่างในรูปความฝัน เป็นการพักผ่อนอย่างเต็มที่ และผู้มีสติสัมปชัญญะสมบูรณ์ย่อมจะไม่มี ความฝัน ในสถานะนี้ชีวิตมันถูกจำกัดด้วยร่างกายที่เป็นเหตุ อันได้แก่ กรรมซึ่งได้กระทำไว้ในชีวิตที่แล้วมา

4. **ตुरิยะ** คือ สถานะซึ่งชีวิตมันเข้าถึงความเป็นหนึ่งเดียวกับพรหมัน ซึ่งถือว่าเป็นสถานะสูงสุด ในสถานะนี้ชีวิตมันหลุดพ้นจากการถูกจำกัดโดยประการทั้งปวง และบรรลุความเป็นเอกภาพกับพรหมัน (เดือน คำดี, 2531 : 403)

ชีวิตตามทัศนะของศาสนาพราหมณ์ ที่ได้กล่าวไว้ในคัมภีร์อุปนิษัท หากพิจารณาถึงสถานะที่เป็นอยู่จะเห็นได้ว่า ชีวิตจะอยู่ในสถานะทั้งสี่ คือ ตื่น หลับ หลับสนิท และกลับเข้าไปอยู่กับพรหม หรือ ภาวะสมบูรณ์ ดังนั้นกล่าวได้ว่าชีวิตมีแดนเกิดมาจากพรหม มีโกศหุ้มห่อหุ้มชีวิตไว้ สำแดงออกมาจากพรหมในสี่สถานะและสุดท้ายแล้วก็จะกลับคืนสู่พรหมในที่สุด

2. องค์ประกอบของชีวิต

จากการศึกษากำเนิดของชีวิตทำให้ทราบว่าชีวิตมีกำเนิดมาจาก “พรหม” หรือ พระพรหม คือ ความจริงสูงสุด มีลักษณะเป็นนามธรรม ซึ่งเป็นที่มาของสิ่งที่เป็นรูปธรรมทั้งหมด หากเปรียบพระพรหมเป็นสิ่งที่ทั้งหมด (The Whole) สภาพสิ่งที่เกิดจากพระพรหมก็เป็นส่วนย่อย (The Parts) ส่วนย่อยต้องขึ้นกับส่วนรวม ชีวิตเป็นส่วนย่อยของพระพรหม มีแก่นของชีวิตที่มาจากพระพรหม เรียกว่า อาตมัน (เดียน คำดี, 2541 : 24) กล่าวได้ว่า ความเป็นจริงที่ประกอบขึ้นเป็นชีวิตเป็นส่วนย่อยมาจากส่วนรวมคือ พระพรหม ดังคำกล่าวที่ว่า ชีวิตคือพรหม และพรหมคือชีวิต ซึ่งในคัมภีร์อุปนิษัทได้อธิบายว่าสิ่งสัมบูรณ์เป็นทั้งอาตมันและพรหมัน โดยกล่าวว่าอาตมันและพรหมันเป็นสิ่งเดียวกัน เพียงแต่การมองจากแง่อัตวิสัย หรือในฐานะผู้รู้เรียกว่า “อาตมัน” หากแต่จะมองในแง่วัตถุวิสัย หรือในฐานะเป็นสิ่งที่ถูกรู้เรียกว่า “พรหมัน” หรืออาจกล่าวได้ว่าความจริงสูงสุดหรืออันติมะสัจจะที่เรียกว่าอาตมันนี้ ถ้ามองจากทัศนะแห่งวัตถุวิสัย หรือในฐานะเป็นสิ่งที่ถูกรู้ ก็มีชื่อเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า “พรหมัน” คำว่า พรหมันมาจาก “พรหมชาติ” มีความหมายว่า เจริญเติบโต หรือ วิวัฒน์” (ทองหล่อ วงษ์ธรรมมา, 2541 : 56)

ซึ่งในเรื่องนี้ สุเมธ เมธาวิทยากุล (2532 : 135) รายงานว่า เรื่องของการนับถือพระพรหม และความเชื่อในเรื่องอาตมันซึ่งเป็นสิ่งเดียวกัน คือ พระพรหมเป็นอาตมัน คือ เป็นตัวของโลก ผู้รู้แจ้งในอาตมันของพรหมแล้ว ผู้นั้นก็ย่อมเข้าถึงพรหม และหลุดพ้นจากการเวียนว่ายตายเกิดได้ เพราะความเป็นพรหมนั้นมิได้อยู่แล้วในทุกคนที่มิวิญญูณบรรลุปราศจากกิเลส อันเป็นความรู้สูงสุดของมนุษย์ ในคัมภีร์มหาภารตะกล่าวว่า “วิญญูณของบุคคลก็คือ พรหม (อหัมพรหมาสมี) และสุทธานก็เป็นเช่นนั้นเหมือนกัน (ตตตวามสอิ)” กล่าวคือ วิญญูณของพระพรหม ก็เป็นวิญญูณของบุคคลนั่นเอง ดังนั้น พระพรหมกับมนุษย์จึงเป็นสิ่งเดียวกันเพราะเกี่ยวเนื่องถึงกัน หลักปรัชญาเกี่ยวกับแก่นแท้ของชีวิตคือ พรหมเป็นต้นตอของสรรพสิ่ง ดังนั้นทุกสิ่งทุกอย่างก็คือ พรหม และพรหมก็คือทุกสิ่งทุกอย่างนั่นเอง

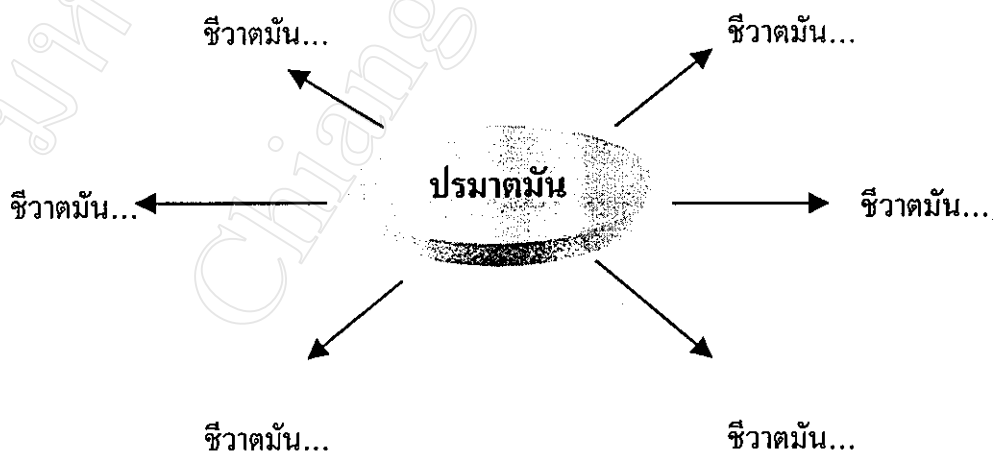
เรื่ององค์ประกอบชีวิตนี้ ชีวิตเริ่มจากอาตมันหรืออัตตา (Soul) ซึ่งเป็นสิ่งที่มีอยู่นิรันดร์ อาตมันมีสองชนิดคือ อาตมันสากล เรียกว่า ปรมัตมันบ้าง พรหมันบ้าง และ อาตมันย่อย เป็นอาตมันของมนุษย์ของสิ่งมีชีวิต ซึ่งถือเป็นตัวตนที่แท้จริงของมนุษย์ไม่มีการเกิดการตาย เรียกว่า จีวตมัน ทั้งปรมัตมันและจีวตมันมีความเป็นนิรันดร์ ดังในคัมภีร์อุปนิษัทกล่าวว่า “สิ่งที่มีปรากฏอยู่ในโลกทั้งที่เป็นตัวตนคือ อาตมัน และสิ่งที่ไม่ใช่ตัวตนคือ อนาตมัน ทั้งสองอย่างนี้ล้วนเป็น การสำแดงให้ปรากฏ (Manifestation) ของสิ่งสัมบูรณ์หรือพรหมัน (Brahman) ทั้งสิ้น” เพื่อให้เข้าใจได้ชัดเจนยิ่งขึ้น และเพื่อให้เห็นความแตกต่างระหว่างสิ่งสัมบูรณ์ซึ่งเป็น ตัวตนสากลกับตัวตนย่อย จึงเรียกตัวตนสากลเสียใหม่ว่า “ปรมัตมัน” (ปรม + อาตมัน) แปลว่า อัตตาสูงสุด ส่วนตัวตนย่อยเรียกว่า “จีวตมัน” (จีว + อาตมัน) แปลว่า อาตมันของจีวะ ตัวตนสากลหรือปรมัตมันไม่ได้ถูกจำกัดด้วยสิ่งใด แต่ตัวตนย่อยหรือจีวตมันถูกจำกัดด้วยร่างกาย

มนุษย์แต่ละคนมีจีวตมันเป็นแกนกลางของชีวิต ร่างกายมีการเปลี่ยนแปลงและสลายไปในที่สุด ส่วนจีวตมันนั้นจะคงอยู่ในสภาพเดิมตลอดไปโดยไม่เปลี่ยนแปลงหรือสลายตามไปด้วย ทั้งนี้ก็โดยที่จีวตมันเป็นส่วนหนึ่งแห่ง อาตมันสากลหรือปรมัตมัน ในเวลาที่คนตายจีวตมันจะละทิ้งร่างเก่าไปอาศัยร่างใหม่ เหมือนคนเปลี่ยนเสื้อผ้าจากชุดเก่าไปชุดใหม่ ดังในฉานโทคยอุปนิษัทกล่าวว่า “จีวตมันเกิดจากการผสมของดิน น้ำ ลม ไฟ และส่วนหนึ่งแห่งอาตมันสากล” (สุเมธ เมธาวิตยากุล, 2532 : 146) และ เดือน คำดี (2541 : 73) กล่าวว่า ในศาสนาพราหมณ์ “ชีวิต” คือ “จีวะ” หมายถึงสิ่งมีชีวิตที่ประกอบขึ้นด้วยร่างกายและวิญญาณ ร่างกายเกิดขึ้นจากการผสมของดิน น้ำ ลม ไฟ ส่วนวิญญาณเป็นส่วนหนึ่งของอาตมันสากล แต่ว่าสิ่งเหล่านี้ไม่มีอะไรแน่นอน เมื่อตายแล้วสิ่งประกอบเหล่านี้ก็จะรวมกลับไปยังธาตุเดิมที่มา วิญญาณก็จะป้อนอมตะ และความต้องการสูงสุดของสิ่งเหล่านี้ คือ ต้องการกลับไปเป็นส่วนหนึ่งของพรหมัน หรือ ปรมัตมัน

ถ้าจะเปรียบเทียบให้เข้าใจง่ายก็คือ พรหมัน หรือ ปรมัตมัน เปรียบเสมือนวัตถุดิบต่าง ๆ เช่น ฝ้าย ส่วนมนุษย์แต่ละคนเปรียบเสมือน เสื้อผ้าสำเร็จรูปที่ทำจากวัตถุดิบ คือ ฝ้าย ฉะนั้นมนุษย์กับพรหมันจึงแยกกันไม่ออก เพราะเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน (เอกภาพ) ถ้าขาดพรหมันมนุษย์ก็มิได้เปรียบเสมือนว่าถ้าขาดฝ้าย ผ้า เสื้อก็มิได้ แต่ถ้าขาดมนุษย์ พรหมันก็ยังมิอยู่โดยสภาวะธรรมชาติ เพราะพรหมันเป็นอิสระไม่ขึ้นกับสิ่งใด แต่มนุษย์ต้องขึ้นอยู่กับพรหมัน เปรียบเสมือนถ้าลูกขาดพ่อแม่ (เทพเจ้า) ก็มิขึ้นไม่ได้ หรือดำรงชีพอยู่ไม่ได้ แต่ถ้าไม่มีลูก พ่อแม่ก็ไม่กระทบกระเทือนแต่ประการใด (สุเมธ เมธาวิตยากุล, 2532 : 146)

แต่อย่างไรก็ตาม ถึงแม้ว่าองค์ประกอบของชีวิตเป็นส่วนย่อยมาจากส่วนรวมคือ พรหมัน หรือปรมาตมัน จึงมีคำกล่าวได้ว่าอาตมันและพรหมันเป็นสิ่งเดียวกัน แต่อาตมันและพรหมัน ก็มีความแตกต่างกัน คือ พรหมัน หมายถึง สิ่งยิ่งใหญ่อันเป็นที่รวมของทุกสิ่งในสากลจักรวาล ซึ่งเรียกว่า “ปรมาตมัน” ปรมาตมันกับพรหมันคือสิ่งเดียวกัน (หรือหมายถึงพรหมไม่มีรูปร่าง) อันมีลักษณะ คือ เป็นสิ่งมีเองเป็นเอง ไม่มีเบื้องต้น ท่ามกลาง และที่สุด เป็นนามธรรม (ไม่มีรูปร่าง) สิ่งสถิตอยู่ในสรรพสิ่ง ไม่สามารถมองเห็นได้ด้วยตา เป็นที่รวมของวิญญาณ (อาตมัน) ทั้งปวง สรรพสิ่งในสากลจักรวาล ล้วนเป็นส่วนย่อยที่ออกมาจากพรหมัน เป็นอันติมะสัจจะ (ความจริงขั้นสูงสุด) เป็นผู้ประทานความรู้ (ญาณ) ความคิดและความบันเทิง เป็นสิ่งนิรันดร์ คือ คงสภาพเดิมไม่เปลี่ยนแปลง พรหมันไม่ได้ถูกจำกัดด้วยสิ่งใด แต่อาตมันถูกจำกัดด้วยร่างกาย ถูกกำหนดด้วยกรรมในขณะที่มีชีวิตอยู่ หรือดังที่ ทองหล่อ วงษ์ธรรมา (2536 : 42) กล่าวว่า “พรหมัน หมายถึง ความแท้จริงอันติมะที่รู้แจ้งโลก แต่อาตมัน หมายถึง ความแท้จริงอันติมะที่รู้แจ้งในตัวเอง”

สรุปคือ ปรมาตมัน คือ ตัวตนสากล (วิญญาณสากล) เป็นวิญญาณที่บริสุทธิ์ ไม่ได้ถูกจำกัดด้วยสิ่งใด ส่วนชีวาตมันเป็นตัวตนย่อยถูกจำกัดด้วยร่างกาย ชีวาตมันเกิดจากส่วนผสมของดิน น้ำ ลม ไฟ เป็นส่วนหนึ่งแห่งอาตมันสากล เมื่อร่างกายแตกดับสิ่งที่เหลืออยู่ คือ อาตมันสากลหรือปรมาตมันเท่านั้น ซึ่งไม่มีวันสูญสิ้น

ดังนั้นกล่าวได้ว่าองค์ประกอบของชีวิตคือ ชีวิตเป็นส่วนย่อยของพระพรหมมีแก่นของชีวิต ที่มาจากพระพรหมเรียกว่า อาตมัน ชีวิตเริ่มจากอาตมันหรืออัตตา (Soul) ซึ่งเป็นสิ่งที่มีอยู่นิรันดร์ อาตมันมีสองชนิดคือ อาตมันสากล หรือปรมาตมัน และ อาตมันย่อย หรือชีวาตมัน ชีวิตมนุษย์ ก็คือ อาตมันย่อย ซึ่งถือเป็นตัวตนที่แท้จริงของมนุษย์ ไม่มีการเกิดการตาย ทั้งปรมาตมันและชีวาตมันมีความเป็นนิรันดร์ ปรมาตมันไม่ได้ถูกจำกัดด้วยสิ่งใด แต่ชีวาตมันถูกจำกัดด้วยร่างกาย หรือกล่าวได้ว่า “พรหมัน หมายถึง ความแท้จริงอันคัมภีร์ที่รู้แจ้งโลก แต่อาตมัน หมายถึง ความแท้จริงอันคัมภีร์ที่รู้แจ้งในตัวเอง”

ชีวิตประกอบขึ้นด้วยร่างกายและวิญญาณ ร่างกายเกิดขึ้นจากการผสมของดิน น้ำ ลม ไฟ ส่วนวิญญาณเป็นส่วนหนึ่งของอาตมันสากล แต่สิ่งที่เหล่านี้ไม่มีอะไรแน่นอน เมื่อตายแล้วสิ่งประกอบเหล่านี้ ก็จะรวมกลับไปยังธาตุเดิมที่มา วิญญาณก็จะไปเป็นอมตะไม่สลายไปกับร่างกาย และจะกลับไปเป็นส่วนหนึ่งของพรหมัน หรือปรมาตมันในที่สุด

3. ความเป็นไปของชีวิต

นอกจากการศึกษาเรื่องกำเนิดของชีวิตและองค์ประกอบของชีวิตที่ผ่านมาทำให้เราทราบว่าทั้งสองมีสาเหตุมาจากพรหมแล้ว ยังทำให้เราทราบด้วยว่า ชีวิตคืออะไร ? ความตายคืออะไร ? และชีวิตดำเนินเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงไปอย่างไร ? ดังนี้

ชีวิต คือ สิ่งที่ประกอบขึ้นด้วยร่างกายกับวิญญาณ ร่างกายเกิดจากการผสมของดิน น้ำ ลม ไฟ ส่วนวิญญาณเป็นส่วนหนึ่งที่แยกออกมาจากอาตมันสากลหรือปรมาตมัน เรียกว่า อาตมันย่อย หรือชีวาตมันซึ่งถือเป็นแกนกลางเป็นตัวตนที่แท้จริงของชีวิตมนุษย์

ความตาย คือ การที่ร่างกายแตกดับ ชีวาตมันหรืออาตมันเคลื่อนออกจากร่างเก่าแล้วไปอาศัยอยู่ในร่างใหม่ เหมือนคนเปลี่ยนเสื้อผ้าชุดเก่าไปสวมชุดใหม่ เพราะในอภิปรัชญาพราหมณ์เชื่อว่าร่างกายหรือวัตถุซึ่งเป็นที่อาศัยของอาตมัน ไม่ว่าจะเป็นสิ่งสลายได้หรือเป็นสิ่งนิรันดร์ ก็ถือว่าเป็นสิ่งที่น่ารังเกียจ ไม่น่าปรารถนา ชอบที่มนุษย์จะแยกวิญญาณออกจากร่างกายหรือวัตถุ ความคิดเช่นนี้มีอยู่ในกฎหมายแห่งพระมณูว่า “ร่างกายนี้นี้เปรียบเหมือนบ้าน ประกอบด้วยธาตุทั้งห้า มีกระดูกเป็นจันทน์ มีเส้นเอ็นเป็นเครื่องตรึง กลูกเกล้าด้วยเนื้อและเลือด มีหนังเป็นเครื่องปกปิด บ้านหลังนี้เต็มไปด้วยสิ่งโสโครกเป็นที่มาแห่งความเศร้าโศก ชรา เป็นรังของโรค เต็มไปด้วยความเจ็บปวดและกิเลสตัณหา ไม่เที่ยง ควรที่มนุษย์จะทอดทิ้งเสีย” (สมักร บุราวาส, 2516 : 265)

แต่เมื่อคนเราตาย อาตมันหรือชีวาตมันไม่ได้ตายหรือสลายไปกับร่างกายหรือวัตถุด้วย ยังคงอยู่เช่นเดิม เพราะอาตมันหรือชีวาตมันเป็นส่วนหนึ่งที่แยกออกมาจากปรมาตมันหรืออาตมันสากล ซึ่งมีความจริงแท้ไม่เปลี่ยนแปลงไป กล่าวคือทั้งปรมาตมันและชีวาตมันมีความเป็นนิรันดร์ แต่ปรมาตมันไม่ได้ถูกจำกัดด้วยสิ่งใด ส่วนชีวาตมันถูกจำกัดด้วยร่างกาย

ในเรื่องความเป็นไปของชีวิตโดยพื้นฐานดั้งเดิมของศาสนาพราหมณ์นั้นเชื่อว่าชีวิตมีแต่ความทุกข์ ชีวิตดำเนินเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงไปเพราะกรรม การกระทำดีและการกระทำชั่วที่ตนเองได้กระทำไว้ และเมื่อคนเราตายไปร่างกายก็สลาย วิญญาณหรืออาตมันจะทิ้งร่างเก่าไปอาศัยอยู่ในร่างใหม่ แต่ร่างใหม่ที่เข้าไปอยู่นี้จะดีหรือชั่วมิได้ขึ้นอยู่กับร่างใหม่แต่ประการใด หากขึ้นอยู่กับวิญญาณหรืออาตมันที่เคยอาศัยอยู่ในร่างเก่าที่เคยได้ทำกรรมดีหรือชั่วไว้ เมื่ออาศัยในร่างใหม่อาตมันก็จะมีผลกรรมที่ทำไว้แล้วติดมาด้วย

แต่อาตมันไม่ใช่ผู้ทำกรรมดีหรือชั่ว การทำกรรมดีหรือชั่วเป็นหน้าที่ของร่างกาย คือวัตถุซึ่งประกอบด้วยอายตนะภายในและภายนอก อายตนะภายนอกคือร่างกาย อายตนะภายในที่สำคัญ คือ มนัส หรือ จิต (Manas , Mind) มนัสทำหน้าที่เชื่อมอาตมันกับประสาทสัมผัสต่าง ๆ คือ ทำให้ตัวรู้ของวิญญาณแสดงออกมาภายนอกเปรียบเทียบเหมือน คนง่อยตาดีต้องชี้คอคนตาบอด ดังที่ สมักร บุราวาส (2516 : 287) รายงานว่า ในคัมภีร์อุปนิษัทกล่าวถึงธรรมชาติดั้งเดิมของวิญญาณไว้ว่า “อาตมันเป็นผู้ยิ่งใหญ่ ไม่เกิดไม่ตาย เป็นที่มาของความรู้ ที่แสดงออกมาทางประสาทสัมผัส อยู่ในช่องว่างระหว่างหัวใจ เป็นผู้ควบคุมสรรพสิ่ง เป็นเทพเจ้าของสรรพสิ่ง เป็นกษัตริย์ อาตมันไม่ยิ่งใหญ่ขึ้นเพราะกรรมดี ไม่ต่ำด้อยลงเพราะกรรมชั่ว ทำหน้าที่ปกป้องสรรพสิ่ง”

จากการที่อาตมันต้องติดข้องอยู่กับกรรมดีและกรรมชั่วที่ร่างกายได้กระทำไว้นี้ทำให้ความเชื่อเรื่องการเวียนว่ายตายเกิด (Transmigration) เกิดขึ้น เพราะเมื่ออหังการ (I-Faculty) ทำให้บุคคลเข้าใจผิดว่าตนเอง (อาตมัน) เป็นผู้กระทำกรรม เข้าใจผิดว่าตนเองเป็นอย่างเดียวกันกับวัตถุ หรือร่างกาย เกิดความเพติดเพลิดต่ออารมณ์และติดอยู่ในคุณหรือกิเลสที่เกิดจากวัตถุ เมื่อเป็นเช่นนี้วิญญาณหรือชีวาตมันก็จะเสียดรรชนีธรรมชาติดั้งเดิม ต้องเสียการทรงตัว ต้องเวียนว่ายตายเกิดในสังสารวัฏ ตามอำนาจของกรรมดีและกรรมชั่ว ลักษณะการเวียนว่ายตายเกิดเช่นนี้ถือเป็นบาปอันแท้จริงในศาสนาพราหมณ์

สมักร บุราวาส (2516 : 276) กล่าวว่า การเวียนว่ายตายเกิดเป็นเพราะอวิชชา คือ การไม่รู้แจ้งถึงความเป็นจริงของศาสนาพราหมณ์ว่า “อาตมันเป็นคนละอย่างกับวัตถุ” ดังในคัมภีร์อุปนิษัทพรรณนาไว้ว่า “ถ้าผู้ใดทำกรรมโดยการพยายามแยกตนเอง คือวิญญาณออกจากวัตถุ ผู้นั้นได้ชื่อว่าเดินตามทางของเทพเจ้า (เทวยาน) ตายไปแล้วย่อมไปอยู่กับเทพเจ้า ถ้าหากว่าผู้ใดทำความดีธรรมดา เช่น ให้ทาน

เป็นต้น ผู้นั้นได้ชื่อว่าเดินตามทางของบิดา (ปิตฤตยาน) ดาญไปแล้วต้องเวียนว้ายไปในภพต่าง ๆ อีกมาก” และเมื่อบุคคลกระทำดีตายไปแล้วอาตมันย่อมขึ้นสู่สวรรค์ เมื่อบุคคลกระทำชั่วก็จะตกนรก แต่ทั้งสวรรค์และนรกไม่ใช่จุดสุดท้ายของมนุษย์ เพราะทำให้อาตมันต้องเวียนว้ายเช่นเดียวกัน ดังเช่นในคาถาอุปนิษัทกล่าวไว้ว่า “บุคคลผู้ซึ่งมีกิเลสตัณหาเห็นแก่ตัว ถูกโลกียทรัพย์ดึงดูด ย่อมตกอยู่ใต้อำนาจกฎแห่งกรรม ซึ่งจะชักนำเขาให้เกิดแล้วเกิดอีก เป็นผู้อยู่ในอำนาจของพญายมคือความตาย”

ในฉานโทลยอุปนิษัทกล่าวว่า มีทางแห่งการ ไปเกิดใหม่ของอาตมันอยู่สองทาง คือ

1. ทางสว่างหรือทางแห่งเทพ (เทวยาน) ผู้ที่บำเพ็ญตบะหรือสมณะธรรมเพื่อความรู้แจ้งในพรหมณ์ สำหรับผู้มีศรัทธาในพรหมณ์ เมื่อตายแล้วชีวิตมันจะดำเนินไปตามทางแห่งเทพซึ่งเป็นทางอันเกษม โดยผ่านอากาศ ดวงอาทิตย์ ดวงจันทร์ แล้วเข้าสู่โลกแห่งความเป็นเอกภาพกับพรหมณ์ ไม่ต้องกลับมาเวียนว้ายตายเกิดอีก

2. ทางมืดหรือทางแห่งบิดา (ปิตฤตยาน) ผู้บำเพ็ญกุศลกรรมชั้นสามัญ ตายแล้วชีวิตมันจะดำเนินไปตามทางแห่งกวันหรือทางแห่งความมืด ไปอยู่ในโลกแห่งบิดาชั่วระยะเวลาหนึ่ง เมื่อครบกำหนดแล้วก็จะกลับมาเกิดในโลกมนุษย์อีก หลังจากใช้กรรมในโลกอื่นมาแล้ว โดยกลับมาตามทางเดิมลงมาถึงสถิตอยู่ในพีชพันธุ์ธัญญาหาร เมื่อบุคคลบริโภคพีชพันธุ์ธัญญาหารนั้นเข้าไป ก็เข้าไปถือกำเนิดในร่างกายของมนุษย์ สำหรับผู้ที่ทำกรรมดีไว้ก็จะได้เกิดในที่ดี ส่วนผู้ที่ทำกรรมชั่วไว้มาก ตายแล้วจะไปเสวยความทุกข์ตามควรแก่กรรมของตน เมื่อพ้นจากขมโลกแล้ว หากมาเกิดเป็นมนุษย์ก็จะเกิดในตระกูลต่ำหรือเกิดเป็นสัตว์ (เดือน คำดี, 2531 : 404)

ดังนั้นอาตมันจะต้องดิ้นรนเวียนว้ายตายเกิดท่องเที่ยวไปในสังสารวัฏนับภพนับชาติไม่ถ้วน จนกว่าอาตมันจะเกิดความรู้แจ้งเห็นจริงขึ้นมาว่า ตนเองเป็นส่วนหนึ่งของพรหมณ์ จึงเกิดความรู้บริสุทธิ์และความบันเทิงใจ (อนันตะ) ตามมา เพราะการอาศัยร่างกายต่าง ๆ ที่ผ่านมามีทั้งทำชั่วบ้างทำดีบ้าง พระพรหมจึงพิพากษาให้รับใช้กรรมจนกว่าจะบรรลุมฤตยะ คือ พ้นจากกรรมและหลุดพ้นจากทุกข์ทั้งปวงแล้วกลับเข้าไปอยู่กับปฐมวิญญาณหรือพรหมณ์ตามเดิม โดยไม่ต้องเวียนว้ายตายเกิดอีกต่อไป

ซึ่งทางดับทุกข์และการเวียนว่ายตายเกิดของศาสนาพราหมณ์ก็ต้องเข้าถึงพรหมันซึ่งเป็นแดนโมกษะ โดยวางหลักปฏิบัติเพื่อให้เข้าถึงพรหมันไว้สามทาง คือ (อดิศักดิ์ ทองบุญ, 2532 : 139)

- (1) กรรมโยคะ – ปฏิบัติตบะโยคะ เช่น การทรมานร่างกายด้วยวิธีต่าง ๆ
- (2) ภักติโยคะ – การยอมมอบกายถวายชีวิตต่อพระเป็นเจ้า ขอมทำทุกอย่างเพื่อพระองค์ ตลอดจนการบูชาบวงสรวงสวดมนต์ การประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ
- (3) ชญาณโยคะ – การบำเพ็ญสมาธิให้เกิดวิญาณเครื่องรู้แจ้งตน เมื่อญาณนี้เกิดขึ้นจะทำให้ใจสะอาดบริสุทธิ์ และจะไม่ต้องเกิดอีกเป็นอันถึงโมกษะ

ในเรื่องชีวิตนี้ สุเมธ เมธาวิทยากุล (2532 : 149) รายงานว่า ชีวิตตามความเชื่อของศาสนาพราหมณ์นั้นเป็นกระบวนการที่หาที่สุดไม่ได้ หลังจากตายแล้วคนเรา อาจจะไปเกิดใหม่ หรือขึ้นสวรรค์ (Svarga) หรือลงนรก (Narka) ทั้งนี้แล้วแต่ผลกรรมคือ การกระทำของตนในอดีตชาติเป็นตัวกำหนด ในกรณีที่เกิดใหม่ในโลกนี้เราอาจจะเกิดในที่ ๆ ดีกว่าหรือแย่กว่าเดิม หรืออาจเกิดเป็นสัตว์เดรัจฉานก็ได้ไม่แน่นอน เพราะชีวิตมนุษย์ที่อุบัติมาในโลกมีสภาพความเป็นไปไม่สม่ำเสมอ บางคนมีอำนาจวาสนาดี บางคนต่ำต้อย บางคนมีความสุข บางคนมีความทุกข์ และลักษณะอื่น ๆ อีกมาก ดังนั้นเพราะกรรมซึ่งเป็นเหตุให้ต้องเวียนว่ายตายเกิดในสังสารวัฏ

และดังที่ เสฐียรโกเศศ - นาคะประทีป (2540 : 68) รายงานว่า ในศาสนาพราหมณ์ได้กล่าวถึงวัฏจักรแห่งชีวิตว่าคือ การเวียนว่ายตายเกิดในภพชาติต่าง ๆ ที่เรียกว่าสังสารวัฏ เพราะโดยเริ่มต้นนั้นชีวิตแยกออกมาจากพรหม เรียกว่า “อาตมัน” หรือชีวาตมัน ได้แก่ วิญญาณย่อย ซึ่งวิญญาณของพรหมดั้งเดิมเรียกว่า “พรหมัน” หรือปรมาตมัน ได้แก่ วิญญาณสากล หรือปฐมวิญญาณ การออกมาจากปฐมวิญญาณของอาตมัน เปรียบเสมือนประกายไฟเล็ก ๆ จำนวนมากมายแตกกระจายออกมาจากดวงไฟใหญ่มหิมาดวงเดิม หรือเปรียบเสมือนหยดน้ำทั้งหลายที่กระเซ็นออกมาจากมหาสมุทรอันกว้างใหญ่อันเป็นแหล่งกลาง เช่นเดียวกับวิญญาณของสรรพสัตว์ที่ออกมาจากพรหม เข้าไปสิงสถิตอยู่ในร่างสัตว์น้อยใหญ่ นานเท่าที่พรหมลิขิตกำหนดคือ หากดีมีจนก็เป็นไปตามพรหมลิขิต การเวียนว่ายตายเกิดอาจหมุนเวียนเปลี่ยนชาติไปตามพรหมลิขิต เช่น ชาตินี้เป็นมนุษย์ ชาติหน้าเป็นเทวดา และชาติต่อไปเป็นสัตว์ หรือแม้กระทั่งเป็นพืชก็เป็นไปได้ ดังนั้นเมื่อวิญญาณที่หลุดออกมาจากพรหมันแล้ว ต้องเข้าสู่อยู่ในรูปต่าง ๆ นับครั้งนับชาติไม่ถ้วน ซึ่งการติดข้องเวียนว่ายตายเกิดอยู่อย่างนี้เรียกว่า สังสารวัฏ และจะมีสภาพไม่สม่ำเสมอเพราะกรรม จนกว่าวิญญาณนั้นจะเข้าถึงโมกษะ จากความเกิดกลับเข้าสู่แหล่งที่เดิมคือพรหม

สรุปคือการที่ชีวิตมันหรืออาตมันยังต้องติดข้องเวียนตายเวียนเกิดอยู่ในสังสารวัฏ สาเหตุที่เป็นเช่นนั้นเพราะอวิชชา อันได้แก่ ความหลงผิด และความไม่รู้แจ้งชัดในธรรมชาติอันแท้จริงของตนเอง และธรรมชาติอันแท้จริงของปรมาตมัน บุคคลใดสามารถจับอวิชชาให้หมดไปได้ บุคคลนั้นจึงจะหลุดพ้นจากการเวียนว่ายตายเกิดและเข้าถึงโมกษะ โดยชีวิตมันหรือวิญญาณย่อยได้เข้าไปรวมเป็นหนึ่งเดียวกับปฐมวิญญาณหรือปรมาตมัน

การหลุดพ้นตามคำสอนในพรหมสูตรของศาสนาพราหมณ์มีสองลักษณะ คือ

1. **ชีวิตมุกติ** เป็นการหลุดพ้นในขณะที่ยังมีชีวิตอยู่ เมื่อบำเพ็ญสมาธิจนความรู้แจ้งจริงเกี่ยวกับพรหมันเกิดขึ้น กรรมจะถูกทำลายลงทันที แต่ชีวิตมันจะยังไม่ไปสู่พรหมโลกจนกว่าจะตาย
2. **วิเทหมุกติ** การหลุดพ้นเมื่อตาย ชีวิตมันที่บรรลุถึงความหลุดพ้นแล้ว เมื่อตายลงจะเข้าไปรวมกับพรหมันทันที (พนมเทียน บุญส่งเสริมสุข, 2530 : 81)

ส่วนความสัมพันธ์ระหว่างพรหมันหรือเทพเจ้ากับ โมกษะหรือความหลุดพ้นนั้นเป็นสิ่งเดียวกัน กล่าวคือสถานะแห่งพรหมันหรือเทพเจ้าก็คือสถานะแห่งโมกษะ ผู้ที่ต้องการบรรลุโมกษะถึงความหลุดพ้นต้องมีศรัทธาและมีความภักดีต่อพรหมันหรือเทพเจ้า เพียรกระทำความดีคือทำบุญกรรมและหมั่นทำสมาธิ เพื่อให้ได้มาซึ่งความรู้ที่แท้จริงเกี่ยวกับพรหมันหรือเทพเจ้า ซึ่งผู้ที่ภักดีต่อเทพเจ้าปฏิบัติตามคำสั่งสอนในคัมภีร์พระเวทซึ่งเทพเจ้าเป็นผู้เปิดเผยให้รู้จะได้รับพระเมตตาจากเทพเจ้าในการช่วยให้รอดพ้นจากสังสารวัฏ โดยจะทรงเปิดเผยให้รู้ถึงธรรมชาติที่แท้จริงของพระองค์ให้ทราบ จากความเชื่อในเรื่องนี้ทำให้เกิดการประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ ตามมา

ดังนั้นในศาสนาพราหมณ์เชื่อว่าชีวิตมีความเป็นไปเพราะกรรมหรือการกระทำทั้งกรรมดีและชั่ว ในขณะที่มีชีวิตอยู่ก็ใช้กรรมที่ติดมาจากชาติที่แล้ว เมื่อตายไปกรรมก็ติดไปกับอาตมันด้วย เมื่อไปเกิดในร่างใหม่ชาติใหม่กรรมเก่าเหล่านี้ก็ยังคงอยู่ เรียกว่า กฎแห่งกรรม กล่าวคือ เมื่อวิญญาณหรืออาตมันที่หลุดออกมาจากพรหมันแล้ว ต้องเข้าสิงอยู่ในรูปต่าง ๆ นับครั้งนับชาติไม่ถ้วน กรรมเป็นเหตุให้มนุษย์ต้องเวียนว่ายตายเกิดอยู่ในสังสารวัฏและต้องมีสภาพไม่สม่ำเสมอ กัน อวิชชาเป็นเหตุให้เกิดการเวียนว่ายตายเกิด จนกว่าวิญญาณนั้นจะเข้าถึงโมกษะคือ การพ้นจากสังสารวัฏและเข้าไปเป็นเอกภาพกับพระพรหมซึ่งเป็นจุดหมายสูงสุดของชีวิต

สรุปการศึกษาวิเคราะห์ปัญหาอภิปรายของเรื่องความเป็นจริงของชีวิตตามคติของศาสนาพราหมณ์ในสามประเด็น คือ

1. ในเรื่องกำเนิดของชีวิต ชีวิตตามทัศนะของศาสนาพราหมณ์ เกิดจากการสร้างของพรหมัน ดังที่ได้กล่าวไว้ในคัมภีร์อุปนิษัตคือ หากพิจารณาถึงสถานะของชีวิตที่เป็นอยู่จะเห็นได้ว่า ชีวิตจะอยู่ในสถานะทั้งสี่ คือ ตื่น หลับ หลับสนิท และกลับเข้าไปอยู่กับพรหม หรือภาวะสมบูรณ์ ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่าชีวิตมีแดนเกิดมาจากพรหม มีโกศทั้งห้าชั้นเป็นเปลือกที่ห่อหุ้มชีวิตไว้ ถ้าแดงออกมาจากพรหมในสี่สถานะและสุดท้ายแล้วก็จะกลับคืนสู่พรหมในที่สุด

2. ในเรื่ององค์ประกอบของชีวิต กล่าวได้ว่า ชีวิตเป็นส่วนย่อยของพระพรหมมีแก่นกลางของชีวิตที่มาจากพระพรหม เรียกว่า อาตมัน ชีวิตเริ่มจากอาตมันหรืออัตตา (Soul) ซึ่งเป็นสิ่งที่มีอยู่นิรันดร์ อาตมันมีสองชนิดคือ อาตมันสากล หรือปรมาตมัน และ อาตมันย่อย หรือชีวาตมัน ชีวิตมนุษย์คือ อาตมันย่อย ซึ่งถือเป็นตัวตนที่แท้จริงของมนุษย์ไม่มีการเกิดการตาย ทั้งปรมาตมันและชีวาตมันมีความเป็นนิรันดร์ แต่ปรมาตมันไม่ได้ถูกจำกัดด้วยสิ่งใด แต่ชีวาตมันถูกจำกัดด้วยร่างกาย

ชีวิตที่ประกอบขึ้นด้วยร่างกายและวิญญาณ ร่างกายเกิดขึ้นจากการผสมของธาตุทั้งสี่ คือ ดิน น้ำ ลม ไฟ ส่วนวิญญาณเป็นส่วนหนึ่งของอาตมันสากล แต่ว่าสิ่งเหล่านี้ไม่มีอะไรแน่นอน เมื่อตายวิญญาณหรืออาตมันก็จะป่วนตะคือไม่สลายไปกับร่างกายด้วย

3. ในเรื่องความเป็นไปของชีวิต กล่าวได้ว่าเป็นเพราะกรรมหรือการกระทำ ทั้งกรรมดีและชั่ว ในขณะที่มีชีวิตอยู่ก็ใช้กรรมที่ติดมาจากชาติที่แล้ว เมื่อตายไปกรรมก็ติดไปกับอาตมันด้วย เมื่อไปเกิดในร่างใหม่ชาติใหม่กรรมเก่าเหล่านี้ก็ยังคงอยู่เรียกว่า กฎแห่งกรรม กล่าวคือ เมื่อวิญญาณหรืออาตมันที่หลุดออกมาจากพรหมันแล้ว ต้องเข้าสู่อยู่ในรูปต่าง ๆ นับครั้งนับชาติไม่ถ้วน กรรมเป็นเหตุให้มนุษย์ต้องดิ้นรนเวียนว่ายตายเกิดอยู่ในสังสารวัฏ และต้องมีสภาพไม่สม่ำเสมอ อวิชชาเป็นเหตุให้เกิดการเวียนว่ายตายเกิด จนกว่าวิญญาณหรืออาตมันนั้นจะสามารถจัดอวิชชาแห่งตนออกไป จึงจะเข้าถึงโมกษะคือ การพ้นจากสังสารวัฏและเข้าไปเป็นเอกภาพกับพระพรหมซึ่งเป็นจุดหมายสูงสุดของชีวิตในศาสนาพราหมณ์

ความเป็นจริงของชีวิตตามคติของศาสนาพราหมณ์ในนครศรีธรรมราช

การศึกษาว่าชีวิตคืออะไร ชีวิตมีความสำคัญอย่างไร ชีวิตมีความเป็นไปอย่างไร นับว่าเป็นเรื่องสำคัญที่ทุกคนควรจะได้ศึกษาเพราะเป็นเรื่องเกี่ยวกับตนเอง ถึงแม้ว่าเราจะเรียนรู้สิ่งอื่น ๆ อย่างมากมาย แต่ไม่รู้ในเรื่องชีวิตของตนเองก็นับว่าเป็นการขาดทุนอย่างยิ่ง เพราะการเรียนรู้เกี่ยวกับชีวิตของตนเองจะทำให้เข้าใจข้อเท็จจริง คุณค่า ความสำคัญ ความเป็นไป และความควรจะเป็นแห่งชีวิตของตนได้อย่างถูกต้อง ทั้งนี้เพื่อจะได้นำสิ่งที่ได้จากการศึกษาไปเป็นแนวคิดและข้อปฏิบัติให้เกิดผลดีแก่ชีวิตของตนในการดำรงชีวิตทุก ๆ ด้าน ไม่ว่าจะเป็นในด้านวิสัยทัศน์ ด้านคุณธรรมจริยธรรม ด้านสุขภาพอนามัย ด้านความสัมพันธ์ระหว่างตนเองกับสังคม และด้านความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม

ในอภิปรัชญาของศาสนาพราหมณ์มุ่งอธิบายถึงความจริงแท้ของชีวิตหรืออัตตว่าเป็นเรื่องสำคัญ เพราะถือว่าเมื่อเรารู้เรื่องตัวเราดีแล้ว เรื่องโลกและเรื่องอื่น ๆ ก็ย่อมรู้ได้โดยง่าย ด้วยเหตุนี้ในศาสนาพราหมณ์จึงมีหลักการให้เรา รู้จักตนเองว่าชีวิตคืออะไร และรู้เท่าทันชีวิตว่าชีวิตดำเนินไปอย่างไร ซึ่งในศาสนาพราหมณ์ให้ความสำคัญกับเรื่องชีวิตมาก ดังนั้นจากการที่นครศรีธรรมราชเป็นเมืองที่ขึ้นชื่อว่าได้รับและมีอิทธิพลทางศาสนาพราหมณ์สูงมากเมืองหนึ่ง และเพื่อประโยชน์ในการศึกษาอภิปรัชญาของศาสนาพราหมณ์ในนครศรีธรรมราชผู้ศึกษาจึงเห็นควรที่จะศึกษาทำความเข้าใจในความเป็นจริงของชีวิตในนครศรีธรรมราชว่าเป็นอย่างไร

ดังนั้นในการศึกษาวิเคราะห์ปัญหาอภิปรัชญาเรื่องความเป็นจริงของชีวิตในนครศรีธรรมราชจึงมีความสำคัญและจำเป็น ในการศึกษาดังนี้ใช้กรอบอภิปรัชญาในเรื่องความเป็นจริงของชีวิตตามคติของศาสนาพราหมณ์ดังที่ได้กล่าวไปแล้ว โดยศึกษาจากความเชื่อและพิธีกรรมทางศาสนาพราหมณ์ในนครศรีธรรมราช ดังนี้

แนวความคิดเกี่ยวกับชีวิตจากความเชื่อและพิธีกรรมในนครศรีธรรมราช

การศึกษาความเชื่อและพิธีกรรมทางศาสนาพราหมณ์ในนครศรีธรรมราชที่ผ่านมาทำให้ทราบว่าในนครศรีธรรมราชมีความเชื่อเกี่ยวกับชีวิตในสองลักษณะคือ **ชีวิตในขณะปัจจุบัน** และ **ชีวิตหลังความตาย** คือ เชื่อว่าเป็นธรรมดาของสิ่งมีชีวิตทั้งหลายเกิดแล้วก็ต้องตายไปในที่สุด เมื่อตายแล้วก็เชื่อว่าเรื่องของสิ่งมีชีวิตจะจบสิ้นลงเท่านั้น เรื่องของดวงวิญญาณของสิ่งเหล่านั้นยังคงอยู่ในความสนใจและยึดถือกันต่อไปอีก ในเบื้องต้นเชื่อว่า สิ่งมีชีวิตประกอบขึ้นด้วย ร่างกายและวิญญาณ เมื่อตายร่างกาย

สลายไป วิญญาณไม่ได้สลายไปด้วย แต่จะออกจากร่างร่อนเร่ไปตามกรรมสู่ชาติใหม่ ภพใหม่ หรืออาจ
สิงอยู่อยู่ในสิ่งใดสิ่งหนึ่งไม่ไปผูกไปเกิดก็มี

จากความเชื่อทางศาสนาพราหมณ์ในนครศรีธรรมราชในบทที่สอง ในเรื่องความเชื่อเกี่ยวกับเทพเจ้า ความเชื่อเกี่ยวกับวิญญาณ และความเชื่อเกี่ยวกับกรรมทำให้ทราบว่าในนครศรีธรรมราชมีความเชื่อเกี่ยวกับพลังอำนาจต่าง ๆ หลังจากร่างกายอันเป็นวัตถุได้สลายไป หรือพลังอำนาจที่สามารถออกไปจากร่างกายได้ชั่วคราว โดยทั่วไปพลังอำนาจที่เหนือวัตถุมีสองลักษณะ คือ ลักษณะแรกมีรูปร่างเป็นตัวเป็นตน (Animistic Elements) ตามความคิดของมนุษย์อาจเรียกว่า เทพเจ้า พระภูมิเจ้าที่ วิญญาณบรรพบุรุษ วิญญาณครุหมอ เป็นต้น และลักษณะที่สองคือ พลังอำนาจที่ไม่มีตัวตน เช่น ขวัญ และกรรม เป็นต้น ดังนี้

1. พลังอำนาจเหนือวัตถุที่มีรูปร่างเป็นตัวเป็นตน

- เรื่องเทพเจ้าในขณะที่มีชีวิตอยู่มนุษย์เชื่อว่าเทพเจ้าเป็นผู้ที่หรือสิ่งที่มีอำนาจในการให้คุณให้โทษ สามารถบันดาลให้เกิดปรากฏการณ์ ต่าง ๆ ซึ่งพ้นจากอำนาจของมนุษย์ทั่วไป มนุษย์จึงประกอบพิธีกรรมเพื่อบนบานต่อเทพเจ้า หรือผู้มีอำนาจเหนือธรรมชาตินั้น ในเมื่อมนุษย์ต้องการให้เทพเจ้าบันดาลอะไรต่าง ๆ ให้ มนุษย์จึงต้องให้บางสิ่งบางอย่างแก่เทพเจ้าเป็นการตอบแทน ซึ่งทำให้เกิดความเชื่อไปต่าง ๆ นานา เช่น เทพเจ้าองค์นี้ชอบกินไก่ เทพเจ้าองค์นั้นชอบกินเหล้า เป็นต้น และเกิดความเชื่อเฉพาะลงไปว่าเทพเจ้าแต่ละองค์มีอำนาจในการบันดาลเฉพาะเรื่องต่างกันไป ความเชื่อในเรื่องสิ่งเหนือธรรมชาติก็ซับซ้อนมากขึ้น มีการจัดระบบระเบียบ มีแบบแผนขั้นตอนในการประกอบพิธีกรรมเพื่อเช่นสรวงสังเวชบูชาเทพเจ้า ตามแต่จะเชื่อว่าอำนาจเหนือธรรมชาตินั้นอยู่ในรูปใด เช่นตัวอย่างการบูชาพระอิศวร และพระพิณเนศวร ดังนี้

การบูชาพระอิศวรด้วยเครื่องสังเวชมังสวรีดิ เชื่อว่าทรงเป็นเทพเจ้าแห่งการทำลายล้าง ซึ่งถือกันว่ากรุณาให้ไปเอากำเนิดใหม่จึงเทพผู้สร้างด้วย ในการบูชาพระอิศวรตามที่ปรากฏในนครศรีธรรมราชมักใช้รูปสัญลักษณ์ ศิวลึงค์ คือพลังการสร้างสรรค์ ความมั่นคง ความเจริญรุ่งเรือง ความอุดมสมบูรณ์ บูชาคู่กับพระอุมาแม่สีซึ่งใช้รูปสัญลักษณ์ โยนี คือเป็นเครื่องหมายของชีวิต เลือดเนื้อและการสืบต่ออายุ หรืออีกนัยหนึ่งคือสัญลักษณ์ของความเป็นมารดา ผู้ประทานความอุดมสมบูรณ์ให้แก่ชีวิต ซึ่งโยนียี่สิบฐานที่ประดิษฐานศิวลึงค์ ฉะนั้นจึงมีเครื่องหมายพระโยนีอยู่ด้วยกันกับศิวลึงค์ในนครศรีธรรมราช

การบูชาพระพิณเนศวรเพราะเชื่อว่าทรงเป็นเทพเจ้าแห่งอุปสรรคและสิ่งกีดขวางทั้งปวง สามารถกีดขวางมนุษย์ เทวดา และมารร้ายต่าง ๆ ได้ และในขณะเดียวกันก็สามารถกำจัดเครื่องกีดขวางทั้งปวงได้ เชื่อว่าพระพิณเนศวรทรงสัมพันธ์กับเทพเจ้าแห่งแสงอาทิตย์จึงมีหนูเป็นพาหนะ เนื่องจากหนูเป็นสัญลักษณ์ของความมืด เพราะสามารถมองเห็นได้ชัดเจนในความมืด ดังนั้นทรงหนูจึงเปรียบเป็นแสงสว่าง เป็นชัยชนะของแสงอาทิตย์ที่ขจัดความมืดให้สิ้นสุดลงได้ ดังนั้นจึงทรงเป็นเทพเจ้าแห่งการเรียนรู้ เทพเจ้าแห่งสติปัญญาความเฉลียวฉลาด และทรงเป็นเทพเจ้าแห่งศิลปวิทยาและการประพันธ์ด้วย จึงเป็นที่เคารพของนักปราชญ์และผู้รู้ทั่วไป เป็นต้น

แม้ในสมัยสังคมปัจจุบันซึ่งวิทยาศาสตร์เจริญมากแล้ว มนุษย์เรายังอดพึ่งสิ่งเหนือธรรมชาติไม่ได้ เพราะดังที่ได้กล่าวมาแล้วว่าเมื่อใดก็ตามที่มนุษย์เกิดความไม่มั่นใจไม่ทราบที่มาหรือเหตุผลว่าเหตุการณ์บางอย่างจึงเป็นไปเช่นนั้น ไม่แน่ใจว่าสิ่งที่ตนกระทำจะได้ผลอย่างไร เมื่อนั้นมนุษย์ก็จะหันเข้าหาที่พึ่งและเชื่อว่าต้องมีพลังอำนาจบางอย่างอยู่เบื้องหลังปรากฏการณ์ต่าง ๆ

ความเชื่อเกี่ยวกับชีวิตหลังความตายมีความเชื่อเกี่ยวกับเทพเจ้า คือเชื่อว่าในขณะมีชีวิตอยู่การกระทำทุกอย่างในชีวิตมนุษย์ถูกพระวรุณจดจำบันทึกไว้เพื่อบอกให้กับพระยม เชื่อว่าเมื่อชีวิตสิ้นสุดวิญญาณทุกดวงจะไปปรากฏต่อหน้าพระยม ซึ่งเป็นเทพเจ้าผู้พิพากษาชั่งนุญบาปของวิญญาณว่าจะได้ขึ้นสวรรค์หรือลงนรก โดยมีพระอัคนีเป็นสื่อกลางระหว่างมนุษย์กับเทพเจ้า และเป็นที่อยู่อาศัยของมนุษย์และทรงเป็นพยานรู้เห็นในการกระทำต่าง ๆ ของมนุษย์ (เพราะเหตุนี้พระอัคนีจึงทรงปรากฏในการอ้างถึงพิธีที่สำคัญในพิธีสมรสและพิธีอื่น ๆ ทุกชนิด ไฟเองหมดความหมายในฐานะที่เป็นวัตถุบูชา แต่ก็ได้รับการยกย่องในฐานะที่มีส่วนร่วมในพิธีทั้งหลาย) เป็นต้น เห็นได้ว่าแนวคิดเรื่องเทพเจ้าต่าง ๆ ได้มีอิทธิพลต่อชีวิต จนกระทั่งเรื่องราวทั้งหลายในชีวิตล้วนมีเทพเจ้าเข้ามาเกี่ยวข้องกับทั้งสิ้นทั้งในขณะที่มีชีวิตอยู่และหลังจากตายไปแล้ว

- เรื่องวิญญาณบรรพบุรุษ ชาวนครศรีธรรมราชให้ความสำคัญความเคารพนับถือวิญญาณบรรพบุรุษเคร่งครัดมาก บางครั้งเชื่อว่าวิญญาณบรรพบุรุษไม่ยอมไปสุคติไปเกิด เพราะยังมีความรักความห่วงใยลูกหลาน คอยพิทักษ์รักษาลูกหลานทุกคนในวงเครือญาติ ลูกหลานจะถือว่าวิญญาณบรรพบุรุษนี้จะให้คุ้มมากกว่าให้โทษ จึงมีการทำบุญกวาดน้ำแผ่ส่วนกุศลไปถึงหรือถ้ามีงานมงคลก็จะทำเครื่องคาวหวานที่วิญญาณชอบ แล้วตั้งเช่นสังเวยเชื่อว่าจะมีแต่ลาภผล เพราะเชื่อว่าชีวิตหลังจากความตายยังต้องการใช้สิ่งของต่าง ๆ ต้องการเสพสิ่งต่าง ๆ เหมือนในขณะที่มีชีวิตอยู่ โดยเห็นว่ามนุษย์เมื่อตายไปแล้วมีสิ่งหนึ่งคือ วิญญาณหาตายไปด้วยไม่ แต่ยังคงทรงสภาพเป็นอยู่ เพราะฉะนั้นน่าจะต้องบริโภค

อาหารเพื่อดำรงตนเหมือนมนุษย์ ด้วยเหตุนี้บรรดาภูตกลานจึงต้องจัดอาหารเป็นพลี เช่นสรวงดวงวิญญาณ และเชื่อว่าวิญญาณนั้นอาจอำนวยสุขทุกข์แก่ตนเองและครอบครัวได้

2. พลังอำนาจเหนือวัตถุที่ไม่มีรูปร่างไม่เป็นตัวเป็นตน

- เรื่องกรรม เชื่อว่ากรรมมีความสัมพันธ์กับเรื่อง วิญญาณ นรก สวรรค์ การเกิดใหม่ ชาตินี้ ชาติหน้า และความเชื่อที่ว่าเมื่อบุคคลทำกรรมใดไว้แล้วย่อมส่งผลให้ไปเกิดในชาติต่าง ๆ สิ่งที่เกิดใหม่ก็คือ วิญญาณ ซึ่งในศาสนาพราหมณ์ เรียกว่า “อาตมัน”

กรรมในความเชื่อของชาวนครศรีธรรมราชมีจุดเชื่อมโยงกันอยู่ 3 จุดคือ อดีตชาติ ปัจจุบันชาติ และอนาคตชาติ เชื่อว่าวิถีชีวิตที่เป็นอยู่ในปัจจุบันเป็นผลของกรรมในอดีต กรรมที่สร้างไว้ในภพนี้ก็จะส่งผลในภพหน้า และบางเรื่องก็ส่งผลทันตาเห็นในภพนี้เลยทีเดียว การให้ผลของกรรมที่บุคคลทำไว้ทั้งทางกาย ทางวาจา และทางใจ ย่อมให้ผลและเป็นปัจจัยให้บุคคลต้องเกิดแล้วเกิดอีก ดังนั้นแนวคิดเรื่องกรรมจึงมีความสัมพันธ์กับ “การเกิดใหม่” (Rebirth) เมื่อบุคคลมีกิเลส หรือ อวิชชา เขาก็ย่อมกระทำความกรรมย่อมผลักดันให้เขาต้องเกิดแล้วเกิดอีก อาศัยเหตุทั้งกรรมดีและกรรมชั่วเป็นปัจจัยให้ต้องเกิด

ดังนั้นความเชื่อเกี่ยวกับกรรมเกี่ยวข้องกับการเกิดใหม่ คือผลกรรมที่ได้กระทำไว้จะส่งผลให้ได้ไปเกิดใหม่ในชาติต่อไปหรือภพต่อไป ถ้าผลกรรมที่กระทำไว้ดีก็จะได้ไปเกิดในที่ดี ถ้าผลของกรรมกระทำไว้ไม่ดีจะส่งผลให้ไปเกิดใหม่ไม่ดี การเกิดใหม่จึงมีส่วนช่วยให้กฎแห่งกรรมมีผลสมบูรณ์ยิ่งขึ้น เพราะถ้าไม่มีการเกิดใหม่แล้วจะทำให้แนวความคิดเรื่องกฎแห่งกรรมต้องพังทลายลงทันที นั่นเป็นเพราะว่าผลของกรรมบางอย่างไม่สามารถจะส่งผลมาใช้ในชาตินี้หรือในชีวิตนี้ได้ทันที แต่ว่าผลของกรรมนั้นจะสะสมอยู่ตลอดไปจนกว่าจะให้ผล ผลของกรรมนั้นจะไม่สูญสลายไปไหนมันยังคงติดตามวิญญาณตลอดไปจนกว่าจะชดใช้หมดสิ้น

จากข้อมูลความเชื่อเกี่ยวกับวิญญาณทางศาสนาพราหมณ์ในนครศรีธรรมราชบุคคลโดยทั่วไปมีความเชื่อเกี่ยวกับกรรมในลักษณะที่เป็นพลังอำนาจที่ถูกกำหนดไว้ก่อนแล้วตั้งแต่อดีตชาติไม่สามารถแก้ไขได้ กล่าวคือ ประชาชนโดยทั่วไปมีความเชื่อในเรื่องกรรมในความหมายเกี่ยวกับพรหมลิขิต คือถูกกำหนดโดยอำนาจของเทพเจ้าคือ พระพรหม แต่พระองค์ไม่ได้เป็นผู้กำหนดการกระทำของชีวิตมนุษย์ ทรงปล่อยให้มนุษย์เลือกกระทำความได้ตามแต่พอใจ แต่จะต้องรับผิดชอบต่อกรรมหรือการกระทำทุกอย่างของตนเองอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ดังนั้นความแตกต่างแห่งชีวิตย่อมเป็นไปตามอำนาจของกรรมอันเกิดจากการกระทำในชาติก่อน เชื่อว่าเพราะกรรมนั่นเองที่ทำให้ชีวิตต้องเวียน

วายเป็นวิฆเนศวรอยู่ การที่บุคคลจะเกิดเป็นอะไรอย่างไรนั้น ย่อมขึ้นอยู่กับกรรมที่ตนได้ทำไว้ และการกระทำความผิดในปัจจุบันก็เพื่อชาติหน้าเป็นจุดหมาย การทำบุญก็เพื่อจุดประสงค์ในชาติหน้า และสิ่งที่จะไปเกิดหรือรับส่วนบุญในชาติหน้าก็คือ วิญญาณ

การให้ผลของกรรมมีลักษณะเป็นโชคชะตาที่ถูกกำหนดไว้ก่อน (Predestination) อย่างชัดเจน คือมีลักษณะเป็นกฎที่ถูกกำหนดไว้ตายตัว แบบข้ามภพข้ามชาติ หมายถึง กรรมในอดีตเป็นตัวกำหนดชีวิตในปัจจุบัน กรรมในปัจจุบันชาติเป็นตัวกำหนดชีวิตมนุษย์ในอนาคต การให้ผลของกรรมแบบที่มีโชคชะตาที่กำหนดไว้ล่วงหน้าดังกล่าว มีผลเช่นเดียวกับพรหมลิขิต คือเป็นสภาพที่ทุกคนต้องจำยอมแก้ไขไม่ได้ วิถีชีวิตถูกกำหนดไว้ล่วงหน้าหมดแล้วจะต่างกันบ้างก็ในแง่ปรากฏการณ์เท่านั้น คือถ้าพูดว่าเป็นพรหมลิขิตก็มุ่งถึงการกำหนดวิถีชีวิตของมนุษย์โดยเทพเจ้า คือถ้ามองในลักษณะที่เป็นตัวเป็นตนมากขึ้นผลของพรหมลิขิตกับ โชคชะตาก็เป็นอย่างเดียวกัน

ดังนั้นความแตกต่างแห่งชีวิตในปัจจุบันย่อมเป็นไปตามอำนาจของกรรมอันเกิดจากการกระทำในชาติก่อน และเพราะกรรมทำให้ชีวิตต้องเวียนว่ายตายเกิดเป็นวัฏสงสารอยู่ การที่บุคคลจะเกิดเป็นอะไรอย่างไรนั้น ย่อมเกิดขึ้นจากกรรมที่ตนได้ทำไว้ในชาตินี้ หากทำกรรมดีไว้มากอาจส่งผลให้เกิดในที่ ๆ ดีสบาย แต่ถ้าทำกรรมชั่วไว้มากอาจส่งผลให้เกิดในที่ ๆ ไม่ดีลำบาก หรืออาจเกิดเป็นสัตว์ ความเชื่อเรื่องนี้ปรากฏออกมาในวิถีการดำรงชีวิต ให้เห็นความสำคัญในการกระทำของตน ยึดมั่นว่าทำกรรมดีย่อมได้ดี ทำกรรมชั่วย่อมได้ชั่ว กรรมดีคือการสร้างหรือทำสิ่งที่เป็นสาธารณประโยชน์ เช่น งานสังคม สงเคราะห์ การบริจาคทาน หรือการช่วยเหลือผู้อื่น กรรมดีหรือกุศลกรรมดีเป็นกรรมดีขั้นธรรมดา ส่วนกรรมดีขั้นสูงสุดคือ การบำเพ็ญตบะหรือการบำเพ็ญเพียรเพื่อให้บรรลุโมกษะ บุคคลที่สละความสุขจากบ้านเรือนแสวงหาสังขาร บำเพ็ญธรรมจนกระทั่งบรรลุโมกษะ หรือความหลุดพ้นจากทุกข์เท่านั้นที่ตายแล้วไม่ต้องเกิดใหม่

แนวความคิดเรื่องการดิ้นรนหาเหตุของการดิ้นรนเวียนว่ายตายเกิดในสังสารวัฏนั้นก็ คือ อวิชชา หรือ อวิชชา คือ ความไม่รู้แจ้งหรือความไม่รู้อย่างแท้จริงว่าวิญญาณเป็นคนละอย่างกับวัตถุจึงทำให้วิญญาณต้องมาดิ้นรนหาเหตุเวียนว่ายตายเกิดในสังสารวัฏ การดิ้นรนอยู่ในโลกและการท่องเที่ยวไปในสังสารวัฏ ทำให้ต้องได้รับความทุกข์ไม่สิ้นสุด นอกจากนี้ อวิชชา ยังหมายถึง การไม่รู้ที่ผิดอีกด้วยคือ วิญญาณเข้าใจว่าร่างกายเป็นของตนเอง เกิดความถือเอาผิด ๆ ต่อไปว่าตัวกูเป็นของกู เป็นต้น จึงทำให้วิญญาณได้รับความทุกข์ สุขหมดไปตามร่างกายที่เปลี่ยนแปลงไป ๆ และจะต้องกระทำความผิดอันเป็นผลให้เกิดความดิ้นรนต่อไปไม่มีที่สิ้นสุด

การบรรลุโมกษะหรือความหลุดพ้นนั้นเป็นสิ่งที่เป็นไปได้ และสามารถบรรลุถึงได้ถ้าปฏิบัติอย่างเข้มงวด ต้องขจัดอวิชชาหรือวิหยาอันเป็นสาเหตุแห่งความคิดข้อง และการเวียนว่ายตายเกิด ในสังสารวัฏ ส่วนวิชาหรือวิทยาเป็นสิ่งที่จะทำให้หลุดพ้นจากการติดข้องและการเวียนว่ายตายเกิด คือ เชื่อว่าถ้าผู้ใดหาอุบายให้ไม่ต้องกระทำการได้ ผู้นั้นก็จะหลุดพ้นจากความเกิด

เมื่อเป็นเช่นนี้จึงมีผู้คิดเห็นว่ากรรมคือ กิจที่กระทำอยู่ตามปรกติโลก ถ้าประสงค์ความหลุดพ้นก็ต้องละความเกี่ยวพันแห่งสามัญชน เช่น ครอบครวั ทรัพย์สินและความบันเทิงสุข และสิ่งทั้งปวงเสียให้หมดรวมก็ต้องละสังสาระอันไม่เป็นของแท้ด้วย จึงจะหลุดพ้นเข้าสู่ความเป็นผู้ไม่ประกอบกรรม เพื่อให้วิญญาณเข้าใกล้ชิดกับ “อกรรม” ซึ่งเที่ยงแท้คือ “โมกษะ” จึงเป็นหน้าที่ของแต่ละบุคคลที่จะต้องตัดสังสารวัฏหรือสายใยแห่งการเกิดให้สั้นที่สุด โดยเร็วที่สุด วิธีการคือแยกวิญญาณออกมาจากวัตถุหรือร่างกาย คือต้องเกิดความถ่องแท้ว่าถึงแม้ชีวิตคนเราทุกคนจะประกอบด้วยร่างกายและวิญญาณ แต่ร่างกายและวิญญาณเป็นคนละอย่างกัน เมื่อตายร่างกายเนาเปื่อยสลายไปแต่วิญญาณไม่ได้สลายไปด้วย ยังคงอยู่ท่องเที่ยวไปในสังสารวัฏ กรรมจะติดตามไปกับวิญญาณด้วยแบบข้ามภพข้ามชาติ กรรมเก่าย่อมแสวงหาผู้กระทำการ และผู้ที่กระทำการย่อมได้รับผลของกรรมนั้นอย่างแน่นอน

ความเชื่อเกี่ยวกับวิญญาณมีความสำคัญต่อการทำความดีความชั่วของบุคคลเป็นอันมาก เพราะผู้ที่เชื่อว่าวิญญาณไม่สิ้นสูญเมื่อเปลี่ยนภพเปลี่ยนชาติ ก็จะพยายามสร้างสมความดี ทุกภพทุกชาติ ทำให้มนุษย์ตั้งหน้าทำความคิดต่อกัน แต่ผู้ที่เชื่อว่าวิญญาณเป็นสิ่งที่สิ้นสูญจะไม่ตั้งใจทำความดี ชอบเอารัดเอาเปรียบผู้อื่น เอาตัวรอดไปชาติหนึ่ง ๆ เท่านั้น ไม่คิดสร้างความดีสำหรับภพชาติต่อไป ความเชื่อเช่นนี้ทำให้เกิดความเคียดรื้อนแค้นกันอย่างยิ่ง และความเชื่อในข้อนี้ยังส่งผลออกมาในพฤติกรรมการดำเนินชีวิตด้วยคือ สอนให้คนเข้าใจให้ดำเนินชีวิตด้วยความไม่ประมาท ไม่หลงยึดติดอยู่ในรูป รส กลิ่น สี ให้เชื่อในเรื่องของการเวียนว่ายตายเกิด ต้องหมั่นทำดีละทำชั่ว เชื่อว่าการกระทำทุกอย่างของมนุษย์มีบางสิ่งบางอย่างเฝ้ามองอยู่เสมอ

ดังนั้นกรรมจึงเป็นสิ่งที่สำคัญที่สุดในชีวิตของคนเรา คนแต่ละคนเวียนว่ายตายเกิด ประสบสุขหรือทุกข์ก็โดยอาศัยกรรมทั้งสิ้น ในทำนองเดียวกันคนเราจะหลุดพ้นการเวียนว่ายตายเกิดได้ก็ต้องอาศัยแรงกรรมอยู่อีกนั่นเอง

สรุปคือเมื่อถือว่าชีวิตคนเราเกิดมาแล้วต้องตาย และเมื่อตายแล้วก็ต้องไปเกิดใหม่ ส่วนการจะเกิดใหม่นั้นจะเกิดดีหรือไม่ดี จะเกิดในภพดีหรือภพเลว จะเกิดในสุคติหรือเกิดในทุคติ ขึ้นอยู่กับอำนาจกรรมทั้งสิ้น เพราะฉะนั้นเราควรพิจารณาทุกสิ่งทุกอย่างให้เป็นประโยชน์ อย่างเช่น บางทีเราเห็นคนตาย เราอาจจะนึกกลัว แต่ความจริงถ้าเราพิจารณาแล้วก็จะเห็นว่าความตายนั่นแหละเป็นบท

เรียนที่ดีที่จะตัดเตือนเรา ฟังระลึกไว้เสมอว่าสิ่งทั้งหลายล้วนไม่แน่นอน เป็นของไม่แน่นอน แต่ว่าที่แน่นอนที่สุด ก็คือในที่สุดเราจะต้องตาย

ทีนี้เมื่อเราตาย เราก็หวังที่จะเกิดในภพที่ดีกว่านี้ หวังว่าจะมีชีวิตที่เจริญงอกงามกว่านี้ เพราะฉะนั้นการที่เรามีฐานะในการที่จะไปเกิดดีแค่ไหนเพียงไรนั้น มันขึ้นอยู่กับบุญกุศลที่เราได้สร้างไว้ ถ้าเราได้สร้างคุณดีไว้มาก บุญนี้ก็จะทำให้เราไปเกิดในที่ ๆ สุขกว่าและดีกว่า ถ้าเราทำความชั่วไว้มาก ความชื่อนี้จะทำให้เราไปเกิดในที่ ๆ ทุกข์กว่าและแย่กว่า ดังนั้นเราจึงควรระมัดระวังและรักษาทางทำดี (กุศล) เอาไว้ นั่นคือจงอย่าประมาท จงบำเพ็ญกุศลคือบำเพ็ญความดีเอาไว้ เพราะนั่นเป็นบุญที่จะทำให้ชีวิตและร่างกายของเรามีค่า คนเราที่เกิดมาแล้วย่อมมีร่างกายและจิตใจ แต่ว่าร่างกายของเรานี้ เราพิจารณาดูให้ดีแล้ว เมื่อตายไปแล้วเราจะเห็นว่าไม่เหลืออะไรมีค่าไว้เลย ช่างเมื่อตายไปเราก็กังไค้ เรายังได้ฟันของมันเป็นของมีค่า วัวควายเมื่อตายไปแล้วเรายังได้หนังของมัน ส่วนมนุษย์เมื่อตายไปแล้วเราหาส่วนไหนที่เป็นประโยชน์หรือมีค่าไม่ได้เลย แต่ว่ามนุษย์เราถือว่าตนเป็นสัตว์ที่ประเสริฐ มนุษย์เรายกตัวเองเหนือกว่าสัตว์ แล้วอะไรที่ทำให้มนุษย์เราเหนือกว่าสัตว์ทั้งหลายไม่มีอะไรนอกจากคุณงามความดี หรือว่าความเป็นผู้มีปัญญา ความเป็นผู้มีเหตุผลเท่านั้น ถ้ามนุษย์เราไม่มีคุณความดี ไม่มีสติปัญญา ไม่เป็นผู้มีเหตุผล มนุษย์เราก็ไม่ดีกว่าสัตว์ หรือบางทีอาจจะแย่กว่า เลวร้ายกว่าสัตว์เสียด้วยซ้ำไป

ด้วยเหตุนี้ความคิดเกี่ยวกับชีวิตในศาสนาพราหมณ์นครศรีธรรมราชจึงมีความเชื่อถือว่า เมื่อเราตายไปแล้ว ถ้าเราทำความดี เราจะไปเกิดในที่สุข ถ้าเราทำความชั่ว ก็ไปเกิดในที่ทุกข์ นั่นคือมีความเชื่อถือในเรื่องกรรม ความเชื่อถือในเรื่องกรรมว่าทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว อย่างนั้นก็ต้องมีความเชื่อถือว่ากรรมนี้จะเหตุนำให้เราไปเกิดในภพนั้นภพนี้

จากที่ได้กล่าวมาทั้งหมดทำให้มองเห็นภาพว่าชีวิตคืออะไร มีความสำคัญ มีความเป็นไปอย่างไร และทราบว่าคุณค่าคืออะไร จากการศึกษาชีวิตในเรื่องพลังอำนาจเหนือวัตถุทั้งที่มีรูปร่างเป็นตัวเป็นตน และไม่มีรูปร่างไม่มีตัวตน เรื่องเทพเจ้า วิญญาณบรรพบุรุษ และกรรม ซึ่งความเชื่อทั้งสามเรื่องนี้มีมีความสำคัญมีบทบาทต่อวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชาวนครศรีธรรมราช

และเพราะเชื่อว่าวิฤตกาลในชีวิตของมนุษย์ย่อมเกิดขึ้นทุกขณะตั้งแต่เกิดจนตายในแต่ละช่วงวิฤตมนุษย์จะเกิดความรู้สึกไม่ปลอดภัย จึงต้องหาวิธีการต่าง ๆ เพื่อแก้ไข สิ่งที่มีมนุษย์นำมาใช้แก้ไขอย่างหนึ่งก็คือ พิธีกรรมทางศาสนาเพราะสามารถสร้างความมั่นใจให้แก่ชีวิต สร้างความหวัง กำลังใจ ลดความตึงเครียด ลักษณะพิธีพอจะจำแนกได้คือ การอ้อนวอนอำนาจที่เชื่อว่ามีตัวตนที่อยู่เหนือมนุษย์ การภาวนาให้เกิดฤทธิ์เดชขึ้นในพิธี และการใช้วัตถุ หรือสัตว์ต่างชนิดเป็นสื่อในการนำโชคร้ายต่าง ๆ

ไปจากบุคคล เป็นต้น วิฤตในช่วงชีวิตของมนุษย์ว่ามีสามช่วง ช่วงแรกคือช่วงที่มีการเปลี่ยนแปลง ช่วงที่สองคือช่วงที่มีการร่วมมือหรือแสดงถึงการเข้าสังคมใหม่ และช่วงที่สามคือช่วงที่แยกจากกัน เมื่อถึงวิฤตของชีวิตแต่ละช่วงมนุษย์ก็จะประกอบพิธีกรรม

แนวคิดเรื่องชีวิตที่ปรากฏในพิธีกรรมทางศาสนาพราหมณ์ในนครศรีธรรมราช

เมืองนครศรีธรรมราชมีพิธีกรรมเกี่ยวกับชีวิตอยู่มากมาย ถ้าจะว่าไปก็เริ่มตั้งแต่เกิดจนตายเลยทีเดียว ทุกช่วงของชีวิตจะผูกพันอยู่กับพิธีกรรมอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ เห็นได้อย่างชัดเจนว่าชาวเมืองสัมพันธ์อยู่กับพิธีกรรมตลอดชีวิตที่ว่าได้ ดังนี้

-พิธีฝังรกเชื่อว่าเมื่อประกอบพิธีตามความเชื่อแล้ว เด็กเมื่อเติบโตจะได้รับความเจริญก้าวหน้าในชีวิต ในพิธีมีความเชื่อเกี่ยวกับเทพเจ้าคือ ในการประกอบพิธีเบื้องต้นมีความเชื่อว่านับจากวันคลอด 1 - 3 วันห้ามฝังรก เพราะพรายกุมภกันจะไต่กลิ่นหอมของรกจะมากิน และเป็นอันตรายแก่เด็ก ให้ฝังนับตั้งแต่วันคลอดไป 7 - 30 วัน หรือเกินนั้นก็ไต่ ต้องดูฤกษ์ยามให้เป็นสิริมงคลแก่เด็ก มีการกำหนดเวลาฤกษ์ยาม ทิศทางและสถานที่ นำรอกมาใส่หม้อพร้อมกับของที่ต้องการส่วนใหญ่นิยมใส่เหรียญเพราะเชื่อว่าเด็กโตมาจะได้กล้าแข็ง เป็นต้น

-พิธีขึ้นเปลพิธีการต้องดูฤกษ์ยามให้ถูกกับดวงชะตาของเด็กเสียก่อน และต้องเตรียมของต่าง ๆ สำหรับพิธี เช่น พักเขียวเชื่อว่าให้เด็กมีความสุขเยือกเย็น ผลมะพร้าวเชื่อว่าเป็นเครื่องหมายแห่งความอุดมสมบูรณ์ แมวเชื่อว่าการบูชาด้วยแมวเป็นเคล็ดลับให้เด็กเลี้ยงง่าย หนามหรือเข็มเชื่อว่าเพราะต้องการให้เด็กเป็นคนพุดจาไฟระอ้อนหวาน ให้เด็กเหยียบน้ำในถาดที่ใส่เงินทองไว้และเหยียบดิน เชื่อว่าการเหยียบน้ำเป็นการบูชาแม่คงคา ซึ่งชาวบ้านยกย่องให้เป็นหมอประจำตัวเด็ก และเป็นเคล็ดว่าต่อไปให้เด็กอยู่ร่มเย็นเหมือนน้ำ เหยียบเงินทองเพื่อเป็นเคล็ดว่าเด็กจะมีความร่ำรวยภายหลัง เหยียบดินเป็นการบูชาแม่ธรณี เป็นความหมายว่าเด็กได้เหยียบพื้นดินและได้เห็นเดือนเห็นตะวันแล้ว ร่มเชื่อว่าเป็นสัญลักษณ์เครื่องกันอบายมุขความชั่วร้าย และความมัวหมองทั้งหลายมิให้มาแผ้วพานในชีวิตเด็ก มีดเชื่อว่าเป็นเคล็ดว่าช่วยป้องกันมิให้ภัยพิบัติอันตรายโรคภัยไข้เจ็บ และความหายนะทั้งปวงบังเกิดแก่เด็กสืบไป เป็นต้น

-พิธีเชิญแม่ซื้อจุดประสงค์ของพิธีนี้เกิดจากความเชื่อของประชาชนทั่วไปที่ว่าเมื่อเด็กเกิดมาใหม่ต้องมีพี่เลี้ยงคอยดูแล เพื่อรักษาเด็กให้ปราศจากโรคภัยปราศจากไข้เจ็บต่าง ๆ ปกป้องภัยจากภายนอกที่จะมารังควานเด็ก ขณะเดียวกันก็ให้อยู่เป็นเพื่อนเด็กไม่ให้เด็กเหงา อุปกรณ์สำคัญในพิธีคือแผงแม่ซื้อทำเป็นกระทงสี่กระทง ในแต่ละกระทงก็ใส่ข้าว ขนม หมากพลู ดอกไม้ ข้าวตอก ดัดเล็บมือ

เลียบดิน ผม ขาผ้าห่ม ขาผ้าห่มของเด็ก เชื่อว่าใช้สำหรับบูชาพระยม เพื่อให้พระยมรับไปแทนที่จะเอาชีวิตของเด็ก ทำนองเป็นการไถ่แทนตัวเด็ก เอาแป้งดิบมาปั้นเป็นรูปตุ๊กตาสีตัว ทำให้มี ตา หู จมูก แขน ขา ถือการทำให้เป็นประหนึ่งว่าให้รูปตุ๊กตานี้มีลักษณะเป็นเด็ก ที่มีจิตใจ มีอวัยวะสมบูรณ์จริง ๆ นั่นเอง ในพิธีนี้จะถือว่ารูปตุ๊กตานี้เป็นเครื่องบูชาแทนตัวเด็ก คือให้รูปตุ๊กตาทั้งสี่ตัววางตามทิศต่าง ๆ เป็นผู้รับเคราะห์กรรมที่เด็กกำลังประสบอยู่ออกไป และเอาข้าวสารลูบตัวเด็กตั้งแต่ศีรษะถึงเท้า แล้วโปรยลงบนแผงแม่ซื้อ โดยเฉพาะบนรูปตุ๊กตาทั้งสี่เป็นการเสียรูปต่างตัว

- พิธีทำขวัญเด็กจุดประสงค์ของพิธีนี้เพื่อให้เกิดสิริมงคลแก่เด็ก ให้ปลอดภัยจากโรคภัยไข้เจ็บต่าง ๆ ให้มีสติสมบูรณ์ ไม่สะอึกสะอื้น ปราศจากเรื่องร้าย ๆ ทั้งปวง ให้มีอารมณ์แจ่มใส เป็นพิธีป้องกันไม่ให้ขวัญออกไปจากตัวและเรียกขวัญที่ออกไปแล้วให้เข้ามาอยู่เป็นประจำ เด็กที่เข้าพิธีทำขวัญจะมีอายุประมาณ 1 - 12 ขวบ พิธีทำขวัญมักทำควบคู่ไปกับพิธีเชิญแม่ซื้อ โดยเริ่มพิธีเชิญแม่ซื้อก่อนแล้วต่อด้วยพิธีทำขวัญเด็กการเรียกขวัญนั้นตอนแรกเรียกขวัญที่ไปอยู่ในสถานที่ ต่าง ๆ เช่น ในถ้ำ บนภูเขา ในห้วยหนอง คลองบึง นอกพิภพ ให้กลับมาพาลันเพื่อมาชมเครื่องสังเวย และช่วยรักษากุมาร ถ้าหากว่าเทพเจ้าประจำทิศต่าง ๆ ได้เห็นขว้างหรือกักขวัญไว้ ก็ขอให้ส่งมาโดยเร็ว สุดท้ายเดือนให้ขวัญระว่างปีศาจร้ายต่าง ๆ แล้วอ้อนวอนขวัญให้อยู่กับเด็กตลอดไป

พิธีกรรมในชีวิตที่เกี่ยวกับสังคมมีอยู่มากมายบางพิธีมีความเก่าแก่ความศักดิ์สิทธิ์ในพิธี มีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตของชาวนครศรีธรรมราชมาช้านาน แสดงให้เห็นถึงระบบของสังคมทั้งในอดีตและปัจจุบัน ในบางพิธีได้ปฏิบัติสืบเนื่องเรื่อยมาจนถึงปัจจุบันและปทัฏฐานของสังคม เช่น

- พิธีสวดภาณยักษ์เพื่อไล่แม่แม่มดเกิดขึ้นเนื่องจากในระบายนั้นเกิดโรคระบาดไข้ห่าและภัยพิบัติต่าง ๆ อยู่บ่อย ๆ ผู้คนประสบความเดือดร้อนล้มตายเป็นจำนวนมาก เนื่องจากกิจแพทย์ยังไม่เจริญจึงไม่ทราบสาเหตุของโรคภัยต่าง ๆ ที่แท้จริง ชาวเมืองอยู่กันด้วยความหวาดกลัวตลอดเวลา จึงได้รับเอาแบบอย่างวิธีการขับไล่ผีของลังกามาใช้ โดยให้ทำเงินตราโมเต็มตามคำรับหว่านรอบเมือง (ในปัจจุบันเงินตราโมยังถือว่าเป็นวัตถุที่มีความศักดิ์สิทธิ์ เป็นที่ต้องการ เป็นวัตถุโบราณที่ชาวเมืองให้ความสำคัญเสมอมา) และในพิธีมีแผงสำหรับให้ชาวเมืองที่จะได้นำของเพื่อการลอยเคราะห์ หรือสะเดาะเคราะห์มาวางไว้ ของเหล่านี้ก็มักจะเป็นข้าวสาร เงินธูปส บางรายก็ตัดเล็บตัดผมมาวางไว้ด้วย เพื่อจะได้นำแผงนี้ไปลอยน้ำถือว่าเป็นการลอยเคราะห์ให้ออกไปจากชีวิต พร้อมกับไล่ผีแม่มดออกไปจากเมือง

- พิธีค้ำน้ำพระพิพัฒน์สัตยา เป็นพิธีค้ำน้ำสาบานตัว ตามความเชื่อเรื่องกฎแห่งกรรม ทำอะไรไปต้องรับผลกรรมนั้น เมื่อให้สัตย์สาบานต้องรักษาด้วยชีวิต ต้องซื่อสัตย์สุจริต ถ้าทุจริตหรือคิดไม่ซื่อก็ขอให้มือนั้นเป็นไปต่าง ๆ นานา ตามคำสาบานแข่งในพิธี เพราะเชื่อว่าการกระทำทุกอย่างมีผลสืบเนื่องถึงกัน ชาวนครให้ความสำคัญกับเรื่องนี้มาก

- พิธีสงกรานต์เมืองนครเป็นแบบเฉพาะในเมืองนคร เชื่อว่าเมื่อดวงอาทิตย์เคลื่อนที่เข้าสู่ราศีเมษเรียกว่า มหาสงกรานต์ แปลว่าเคลื่อนใหญ่ เป็นการเปลี่ยนนักษัตรประจำปีปัจจุบันถือตามสุริยคติเป็นวันที่ 13 - 14 - 15 เมษายนของทุกปี

วันที่ 13 เมษายนของทุกปีว่าเป็นวันมหาสงกรานต์ ชาวนครศรีธรรมราชเรียกว่า “วันเจ้าเมืองเก่า” คือ เป็นวันที่เทวดาประจำเมือง หรือเทวดาประจำนักษัตรได้โยกย้ายไป ในวันนี้ชาวนครจึงพร้อมใจกันทำความสะอาดสถานบ้านช่อง เครื่องใช้ไม้สอย เครื่องประดับ เครื่องแต่งกาย และทำความสะอาดร่างกาย หากรู้ว่าในปีที่ผ่านมาตนมีความเคียดแค้นหรือร้อนใจ มีทุกข์โศกโรคภัยอยู่เสมอมามาก ก็จะทำพิธีสะเดาะเคราะห์ บางครั้งเรียกว่าลอยเคราะห์ หรือลอยแพ การลอยเคราะห์กระทำกันอย่างง่าย ๆ คือ ทำกระทงบนหยวกกล้วย ใส่ข้าวกับขนม นม เนย หมาก พลุ ปักธงเล็ก ๆ รอบ ๆ ประดับเศษสตางค์ ตัดผม ตัดเล็บ ของผู้ที่ต้องการลอยเคราะห์ใส่ลงไปในกระทง แล้ววางให้ลอยไปตามกระแสน้ำ บางคนก็ฝากเคราะห์ไปกับสัตว์ เช่น เต่า นก ปู ปลา โดยการนำมาประแป้ง สรรพน้ำหอม แล้วปล่อยไปด้วยการอธิษฐานว่า ขอให้ข้าพเจ้าต่างชนิดไปกับกระแสน้ำด้วย

วันที่ 14 เมษายน ชาวนครศรีธรรมราชเรียกว่า “วันว่าง” คือ วันที่ว่างเทวดาเป็นช่วงที่ผลัดเปลี่ยนเทวดาประจำนักษัตร ในวันนี้การกระทำสิ่งใดก็ตามต้องระมัดระวังเพราะอาจพลั้งเผลอพลั้งมือได้รับบาดเจ็บหรือเกิดอุบัติเหตุขึ้นได้ จึงห้ามขึ้นต้นไม้ ห้ามปีนเขาสูงชัน ห้ามว่ายน้ำลึก ห้ามเล่นของมีคม ห้ามกระทำการใด ๆ ที่เสี่ยงภัยเพราะวันนี้ทุกสิ่งทุกอย่างว่างจากเทพเจ้าคอยดูแลพิทักษ์รักษา ความเชื่อในเรื่องนี้แม้ในปัจจุบันก็ยังกล่าวได้ว่ายังเชื่อถือกันอยู่มาก และนำเครื่องมือเครื่องใช้ เช่น ครก สาก เป็นต้น ไปแช่น้ำเพราะมีความคิดว่าสิ่งเหล่านี้มีวิญญาณสถิตย์อยู่จึงต้องการพักผ่อนนอกเหนือไปจากเป็นวิธีการถนอมเครื่องมือใช้สอยธรรมดาแล้ว

วันที่ 15 เมษายนอันเป็นวันเถลิงศก ชาวนครศรีธรรมราชเรียกว่า “วันเจ้าเมืองใหม่” หรือ “วันต้อนรับเจ้าเมืองใหม่” คือ เป็นวันที่เทวดาประจำนักษัตรใหม่เข้าประจำที่ มักจะมีพิธีอาบน้ำให้ผู้สูงอายุ พิธีนี้อาจจะทำการในระหว่างหมู่บ้านหรือจัดกันภายในหมู่บ้าน โดยการทำเป็นเบญจา เพื่อให้ผู้มีอายุนั่งรวมกัน แล้วทำพิธีคนน้ำขอโทษกรรม

ในทุก ๆ วันของพิธีสงกรานต์เมืองนครจะมีพิธีตรียัมพวายหรือการแห่นางกระดานควบ คู่กันไปด้วยเป็นการแสดงถึงความเคารพเทพเจ้าต่าง ๆ ที่เสด็จลงมาคุ้มครองชีวิตบนโลก

- พิธีงานเดือนสิบเป็นเอกลักษณ์ของเมืองนคร ชาวนครให้ความสำคัญและมีความผูกพันกับวิญญาณบรรพบุรุษสูงมาก พิธีนี้เกิดจากความเชื่อเรื่องวิญญาณและเรื่องกรรมในศาสนาพราหมณ์ประกอบกัน จัดขึ้นเพื่อทำบุญอุทิศส่วนกุศลให้กับผู้ที่ล่วงลับไปแล้ว เพื่อเป็นการแสดงความกตัญญูต่เวทีต่อบรรพบุรุษบุพการี เพราะความเชื่อที่ว่าบุคคลเมื่อตายไปแล้ววิญญาณจะขึ้นไปบนสวรรค์หรือลงนรกขึ้นอยู่กับผลกรรมที่กระทำไว้ขณะที่มีชีวิตอยู่ วิญญาณของพวกที่ลงนรกโดยเฉพาะพวกบาปมากคือ เปรตจะได้รับการปล่อยตัวจากพญายมขึ้นจากนรกได้ด้วยบุญกุศลที่ญาติมิตรและผู้ใจบุญทั้งหลายได้อุทิศไปให้ เพื่อขึ้นมาพบญาติพี่น้องและลูกหลานของตนในเมืองมนุษย์ เชื่อกันว่าพวกเปรตเหล่านี้จะขึ้นมาในแรม 1 ค่ำเดือนสิบ และให้กลับลงไปอยู่ในนรกดังเดิมในวันแรม ๑๕ ค่ำเดือนสิบ

ดังนั้นในโอกาสที่ญาติพี่น้องที่ตายไปแล้วจะได้ขึ้นมาเยี่ยมเยียนนี้เอง ผู้ที่ยังมีชีวิตอยู่จึงพยายามจะหาอาหารทั้งคาวหวานต่าง ๆ ที่ผู้ตายชอบจัดใส่หม้อรับ ไปทำบุญที่วัดเพื่อเป็นการอุทิศส่วนกุศลแก่ผู้ที่ล่วงลับไปที่ขึ้นมาจากนรก ทั้งนี้เพราะกลัวว่าญาติมิตรของตนที่ขึ้นมาจากนรกจะอดอยากหิวโหย หัวใจของหม้อรับคือ ขนมนึ่งถือได้ว่าเป็นสัญลักษณ์ของการทำบุญสารทเดือนสิบของชาวเมืองนครศรีธรรมราช โดยเฉพาะ ขนมลาเป็นแพรพรรณเครื่องนุ่งห่ม (เป็นเส้นเล็ก ๆ นัยว่าพวกเปรตมีปากเรียวเล็กจึงต้องกินขนมแบบนี้) ขนมพองเป็นแพรใช้ถ่วงข้ามห้วงมหรณพ ขนมน้ำสำหรับใช้เล่นสะบ้า ในตอนรับสงกรานต์ ขนมติขำเป็นเบี๋ยสำหรับใช้สอย ขนมง (ไข่ปลา) เป็นเครื่องประดับ ขนมลาลอยมัน(ขนมรังนก) เป็นฟูกหมอน เป็นต้น จุดที่น่าสนใจคือ การตั้งเปรต เป็นการจัดสถานที่โดยใช้เสาสูงหรือไม้ต้นเดียว ทำที่วางไว้ข้างบนให้สามารถนำขนมต่าง ๆ นี้ไปวางไว้ได้เพื่อให้เปรตหรือวิญญาณไร้ญาติได้มารับส่วนบุญส่วนกุศลด้วย จากพิธีนี้เห็นได้ว่าชาวเมืองให้ความสำคัญและเชื่อในการมีชีวิตอยู่หลังความตาย

- พิธีสะเดาะเคราะห์หันหัวไปเชื่อว่าเคราะห์เป็นอำนาจภายนอกที่สามารถกำหนด วิถีชีวิตของมนุษย์ในแต่ละช่วงได้ วัตถุประสงค์ของพิธีกรรมนี้จึงเพื่อป้องกันเคราะห์ไม่ให้เป็นโทษต่อชีวิตมนุษย์ ให้เคราะห์ร้ายกลายเป็นดี ให้อำนาจของเคราะห์ร้ายเบาบางลงจนกระทั่งหมดไปในที่สุด เช่น เชื่อว่าเมื่อเจ็บไข้ได้ป่วยก็ถือว่าเป็นเคราะห์ ดวงชะตาตกต้องทำพิธีสะเดาะเคราะห์ มีการบูชาเทพเจ้าที่เชื่อว่าให้โทษแก่ผู้ป่วยเรียกว่า บูชาพระเคราะห์ ทำบัตรพลีตามแต่กำลังของพระเคราะห์แต่ละองค์ ใส่ดอกไม้ หมายพลุ วางบัตรพลีลงบนภาชนะอื่น เช่น ถาดหรือแผงขนาดใหญ่ ดัดเล็บ ชายเสื้อ ชายผ้าหนึ่ง ชายผ้าห่ม

ของผู้ป่วยใส่ลงไปในช่วงสาร โดยเอาช่วงสารรอบตัวคนไข้ดูตั้งแต่หัวจรดเท้าแล้วทิ้งช่วงสารทับรูป ตักดาเป็นการเสียบรูปต่างตัวเรียกว่า วาดเคราะห์ เชื่อว่าเคราะห์ร้ายต่าง ๆ จะออกไปจากร่างกายได้ เป็นต้น

ความเชื่อเกี่ยวกับชีวิตในความเชื่อและพิธีกรรมเกี่ยวกับไสยศาสตร์ในนครศรีธรรมราช ถือว่าไสยศาสตร์เกี่ยวข้องกับความเป็นอยู่ของคนจนเคยชิน ถือเป็นเครื่องทางใจที่สำคัญซึ่งปฏิบัติสืบทอดกัน มา ความเชื่อเกี่ยวกับไสยศาสตร์ในนครศรีธรรมราชแสดงออกมาในรูปแบบความเชื่อเกี่ยวกับการสร้าง พลังอำนาจที่สูงกว่าด้วยการใช้เวทมนตร์คาถาทั้งทางตรงและทางอ้อม เพื่อบังคับให้อำนาจอื่น ๆ เป็นไปตามจุดประสงค์ของผู้ประกอบพิธี การใช้พลังอำนาจมีอยู่ในเครื่องรางของขลังทั้งที่เป็นตามธรรมชาติ หรือเกิดจากการเสกเวทมนตร์คาถาเข้าไป และความเชื่อเรื่องโชคกลาง ดังนี้

มีความเชื่อเรื่องเวทมนตร์คาถาในระดับที่สูงกล่าวคือในการประกอบพิธีกรรมทางศาสนา พราหมณ์ทุกพิธีต้องมีเวทมนตร์คาถาเข้ามาเกี่ยวข้องด้วย ส่วนเรื่องเครื่องรางของขลัง ประชาชนมีแนวโน้มว่ามีคุณทางเมตตามหานิยมมากกว่าอย่างอื่น ด้านความเชื่อเกี่ยวกับโชคกลาง ทั้งในส่วนที่เกี่ยวกับสถานที่ เวลา และทิศทาง ล้วนเป็นความเชื่อต่ออำนาจภายนอก ถ้าไม่ได้ประกอบพิธีเชื่อว่าอำนาจเหล่านั้นจะทำให้เป็นไปต่าง ๆ นานา ส่วนที่เกรงว่าจะถูกผู้อื่นคิดเตียนมีน้อย

ความเชื่อเกี่ยวกับไสยศาสตร์ในนครศรีธรรมราชเป็นศาสตร์ที่ว่าด้วยการใช้พลังอำนาจลึกลับบางอย่างในโลกนี้ มนุษย์สามารถนำเอาพลังนั้นมาใช้ให้เกิดประโยชน์แก่ตนได้ทั้งในทางดีและไม่ดี ทั้งในทางสร้างสรรค์และทำลาย ในการป้องกันการถูกทำร้าย เพื่อความเจริญรุ่งเรือง หรือเพื่อป้องกันการ รุกราน ฯลฯ ด้วยกรรมวิธีทางไสยศาสตร์ว่าด้วยเรื่องเวทมนตร์คาถา เครื่องรางของขลัง และ โชคกลางต่าง ๆ

จากความเชื่อเกี่ยวกับชีวิตที่มีปรากฏอยู่ในความเชื่อและพิธีกรรมทางศาสนาพราหมณ์ใน นครศรีธรรมราช ทำให้สามารถศึกษาต่อไปได้ว่าปัญหาอภิปรายในเรื่องความเป็นจริงของชีวิตตามคติ ของศาสนาพราหมณ์ในนครศรีธรรมราชมีลักษณะอย่างไร ? โดยใช้กรอบอภิปรายในเรื่องความเป็นจริงของชีวิตตามคติของศาสนาพราหมณ์ ดังนี้

1. กำเนิดของชีวิต

ความเป็นจริงของชีวิตตามคติของศาสนาพราหมณ์ ชีวิตเกิดจากการสร้างของพรหมัน ดังที่ได้กล่าวไว้ในคัมภีร์อุปนิษัต คือ หากพิจารณาถึงสถานะของชีวิตที่เป็นอยู่จะเห็นได้ว่า ชีวิตจะอยู่ในสถานะทั้งสี่ คือ ตื่น หลับ หลับสนิท และกลับเข้าไปอยู่กับพรหม หรือภาวะสมบูรณ ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่า ชีวิตมีแดนเกิดมาจากพรหม มีโกสะทั้งห้าชั้นเป็นเปลือกที่ห่อหุ้มชีวิตไว้ สำแดงออกมาจากพรหมในสี่สถานะและสุดท้ายแล้วก็จะกลับคืนสู่พรหมในที่สุด

ความเป็นจริงของชีวิตตามคติของศาสนาพราหมณ์ในนครศรีธรรมราช ชีวิตตามที่ปรากฏในความเชื่อและพิธีกรรมทางศาสนาพราหมณ์ในนครศรีธรรมราชในเชิงความหมายการสร้างของพรหมันว่ามีโกสะทั้งห้าชั้นที่เป็นเปลือกที่ห่อหุ้มชีวิตไว้ที่สำแดงออกมาจากพรหมในสี่สถานะนั้น ไม่มีปรากฏอยู่ มีกล่าวอยู่เพียงว่าชีวิตมาจากการสร้างของเทพเจ้าผู้สร้างคือ พระพรหม ในส่วนพิธีกรรมให้ความสำคัญกับเรื่องกำเนิดของชีวิตมาก เช่น พิธีฝังรก พิธีขึ้นเปล พิธีเชิญแม่ซื้อ เป็นต้น

2. องค์ประกอบของชีวิต

ความเป็นจริงของชีวิตตามคติของศาสนาพราหมณ์ กล่าวได้ว่า ชีวิตเป็นส่วนย่อยของพระพรหมมีแก่นกลางของชีวิตที่มาจากพระพรหม เรียกว่า อาตมัน ชีวิตเริ่มจากอาตมันหรืออัตตา (Soul) ซึ่งเป็นสิ่งที่มีอยู่นิรันดร์ อาตมันมีสองชนิด คือ อาตมันสากล หรือปรมาตมัน และ อาตมันย่อย หรือชีวาตมัน ชีวิตมนุษย์คืออาตมันย่อย ซึ่งถือเป็นตัวตนที่แท้จริงของมนุษย์ไม่มีการเกิดการตาย ทั้งปรมาตมันและชีวาตมันมีความเป็นนิรันดร์ แต่ปรมาตมันไม่ได้ถูกจำกัดด้วยสิ่งใด แต่ชีวาตมันถูกจำกัดด้วยร่างกาย

ชีวิตที่ประกอบขึ้นด้วยร่างกายและอาตมัน ร่างกายเกิดขึ้นจากการผสมของธาตุทั้งสี่ คือ ดิน น้ำ ลม ไฟ ส่วนอาตมันเป็นส่วนหนึ่งของอาตมันสากล แต่ว่าสิ่งเหล่านี้ไม่มีอะไรแน่นอน เมื่อตาย วิญญาณหรืออาตมันก็จะป็นอมตะคือไม่สลายไปกับร่างกายด้วย

ความเป็นจริงของชีวิตตามคติของศาสนาพราหมณ์ในนครศรีธรรมราช ไม่มีความคิดเกี่ยวกับชีวิตในความเชื่อและพิธีกรรมใดที่บ่งถึงพรหมัน ในลักษณะอาตมันสากลซึ่งเป็นที่มาของอาตมันย่อย มีแต่ความเชื่อที่ว่าอาตมันเป็นสิ่งที่ไม่สิ้นสุดหลังจากตายและแยกออกจากร่างกายแล้ว

เชื่อว่าชีวิตที่ประกอบขึ้นด้วยร่างกายและวิญญาณ หรืออาตมัน เมื่อคนเราย้ายไปร่างกายก็จะเน่าเปื่อยสลายไป แต่อาตมันยังคงอยู่มิได้สลายไปด้วย ในขณะที่มีชีวิตอยู่นั้นเชื่อว่าชีวิตดำเนินไปเพราะกรรมเป็นตัวขับเคลื่อนทั้งกรรมดีและกรรมชั่ว ซึ่งถือว่าคนเรายู่ภายใต้กฎแห่งกรรมที่ตนทำไว้เป็นลักษณะถูกกำหนดไว้แล้ว (พรหมลิขิต)

3. ความเป็นไปของชีวิต

ความเป็นจริงของชีวิตตามคติของศาสนาพราหมณ์ กล่าวได้ว่า ชีวิตมีความเป็นไป เพราะกรรมทั้งกรรมดีและชั่วที่กระทำไว้ ในขณะที่มีชีวิตอยู่ก็ใช้กรรมที่ติดมาจากชาติที่แล้ว เมื่อตายไป กรรมก็ติดไปกับอาตมันด้วย เมื่อไปเกิดในร่างใหม่ชาติใหม่กรรมเก่าเหล่านั้นก็ยังคงอยู่ เรียกว่าเป็นกฎแห่งกรรม กล่าวคือ เมื่อวิญญาณหรืออาตมันที่หลุดออกมาจากพรหมันแล้ว ต้องเข้าสิงอยู่ในรูปต่าง ๆ นับครั้งนับชาติไม่ถ้วน กรรมเป็นเหตุให้มนุษย์ต้องติดข้องเวียนว่ายตายเกิดอยู่ในสังสารวัฏ และต้องมีสภาพไม่สม่ำเสมอกัน อวิชชาเป็นเหตุให้เกิดการเวียนว่ายตายเกิด จนกว่าวิญญาณหรืออาตมันนั้นจะสามารถจัดอวิชชาแห่งตนออกไปจึงจะเข้าถึงโมกษะ คือ ต้องทราบที่อาตมันเป็นคนละอย่างกับร่างกาย การพ้นจากสังสารวัฏคืออาตมันเข้าไปเป็นเอกภาพกับพรหมันซึ่งเป็นจุดหมายสูงสุดของชีวิตในศาสนาพราหมณ์

ความเป็นจริงของชีวิตตามคติของศาสนาพราหมณ์ในนครศีรธรรมราช เชื่อว่าเมื่อคนเราตายไปกรรมก็จะติดไปกับวิญญาณหรืออาตมันด้วย มิได้สูญสลายไปกับร่างกาย เมื่อยังมีกรรมติดตัวอยู่ อาตมันจะต้องเวียนว่ายตายเกิดอยู่เรื่อยไป เหตุที่ทำให้ต้องเกิดเพราะเรามีอวิชชาคือ ความไม่รู้ ความหลงผิด ความเป็นไปของชีวิตทั้งปวงนี้อยู่ภายใต้การควบคุมจัดการของเทพเจ้าผู้สร้าง

สรุปผลการศึกษาวิเคราะห์ปัญหาอภิปรายเรื่องความเป็นจริงของชีวิตตามคติของศาสนาพราหมณ์ในนครศีรธรรมราช

คติความคิดเรื่องความเป็นจริงของชีวิตคือ เชื่อว่ามีชีวิตปัจจุบันและชีวิตหลังความตาย ชีวิตประกอบขึ้นด้วยร่างกายและวิญญาณหรืออาตมัน เมื่อคนเราตายไปร่างกายก็จะเน่าเปื่อยสลายไป แต่อาตมันยังคงอยู่มิได้สลายไปด้วย ในขณะที่มีชีวิตอยู่นั้นเชื่อว่าชีวิตดำเนินไปเพราะกรรมเป็นตัวขับเคลื่อนทั้งกรรมดีและกรรมชั่ว ซึ่งถือว่าคนเราอยู่ภายใต้กฎแห่งกรรมที่ตนทำไว้เป็นลักษณะถูกกำหนดไว้แล้วในลักษณะพรหมลิขิต ซึ่งอยู่ภายใต้การกำกับดูแลของเทพเจ้าผู้สร้าง และเมื่อคนเราตายไปกรรมก็จะติดไปกับอาตมันด้วยมิได้สูญสลายไปกับร่างกายเช่นกัน เมื่อยังมีกรรมติดตัวอยู่อาตมันจะต้องติดข้องเวียนว่ายตายเกิดอยู่เรื่อยไป เหตุที่ทำให้ต้องเกิดเพราะเรามีอวิชชา คือ ความไม่รู้ หรือความหลงผิด การพ้นจากการเวียนว่ายตายเกิดเราต้องจัดอวิชชาให้หมดไป คือ ต้องทราบที่อาตมันเป็นคนละอย่างกับร่างกายจึงจะหลุดพ้นจากโลกแห่งการเวียนว่ายตายเกิด แต่เนื่องจากชีวิตเป็นสิ่งที่ถูกสร้างขึ้นดังนั้นทั้งชีวิตปัจจุบันและชีวิตหลังความตายต่างล้วนอยู่ภายใต้การควบคุมดูแลของเทพเจ้าผู้สร้างทั้งสิ้น

กล่าวได้ว่าในความเป็นจริงตามคติของศาสนาพราหมณ์ในนครศรีธรรมราชทั้งสามประเด็นนี้ ความเชื่อมโยงสัมพันธ์กันอยู่อย่างใกล้ชิด เช่น เทพเจ้าสัมพันธ์กับโลกและชีวิตในฐานะผู้สร้าง โลกเป็นสิ่งที่ถูกสร้างขึ้นเป็นที่ยุอาศัยของทั้งเทพเจ้าและชีวิตเพียงแต่อยู่กันคนละโลกคนละภพภูมิกันเท่านั้น และชีวิตก็เป็นสิ่งที่ถูกสร้างขึ้นเช่นกัน ชีวิตอาศัยอยู่บนโลก โลกมีหลายภพภูมิ ดังนั้นชีวิตจึงมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับโลกและเทพเจ้าทั้งในขณะที่มีชีวิตอยู่และหลังจากตายไปแล้วไม่สามารถแยกออกจากกันได้โดยเด็ดขาด กล่าวคือ เทพเจ้าเป็นผู้สร้าง ผู้กำหนด ความเป็นไปของโลกและชีวิต ทำให้เกิดคำอธิบายต่อความเป็นไปของสรรพสิ่งต่าง ๆ ตามคติของศาสนาพราหมณ์ในนครศรีธรรมราชเรียกความเป็นจริงนี้ว่าพรหมลิขิต

ดังนั้นจากการศึกษาปัญหาอภิปรัชญาในความเชื่อและพิธีกรรมทางศาสนาพราหมณ์ในนครศรีธรรมราชทำให้ทราบว่าความเป็นจริงตามคติของศาสนาพราหมณ์ในนครศรีธรรมราชนั้นเป็นเพียงความเป็นจริงส่วนหนึ่งหรือบางส่วนของความเป็นจริงตามคติของศาสนาพราหมณ์ดั้งเดิมเท่านั้น เพราะในการแบ่งการศึกษาหาคำตอบอภิปรัชญาจากความเป็นจริงตามคติของศาสนาพราหมณ์ดั้งเดิม และความเป็นจริงตามคติของศาสนาพราหมณ์ในนครศรีธรรมราชในสามประเด็น คือ ความเป็นจริงของเทพเจ้า โลก และชีวิต เพื่อตอบปัญหาอภิปรัชญาในสามประเด็น คือ ประเด็นแรก กำเนิดของเทพเจ้า โลก และชีวิต ประเด็นที่สอง องค์ประกอบหรือสภาวะของเป็นเทพเจ้า โลก ชีวิต และประเด็นที่สาม ลักษณะและหน้าที่ของเทพเจ้าหรือความเป็นไปของโลกและชีวิต ผลเมื่อนำมาเปรียบเทียบกันแล้วพบว่า ความเป็นจริงตามคติของศาสนาพราหมณ์ในนครศรีธรรมราชไม่ใช่ทั้งหมดของความเป็นจริงตามคติของศาสนาพราหมณ์ดั้งเดิม แต่ก็ไม่ใช่ว่าจะไม่ใช่ความเป็นจริงตามคติของศาสนาพราหมณ์เพราะว่ามีความเหมือนความต่างเชื่อมโยงสัมพันธ์กันอยู่ หรือถ้าจะกล่าวให้ถูกต้องคือ ความเป็นจริงตามคติของศาสนาพราหมณ์เป็นแบบ เป็นที่มาของความเป็นจริงตามคติของศาสนาพราหมณ์ในนครศรีธรรมราช เพราะถ้าเปรียบความเป็นจริงตามคติของศาสนาพราหมณ์ดั้งเดิมเป็นเสมือนมหาวิทยาลัย ความเป็นจริงตามคติของศาสนาพราหมณ์ในนครศรีธรรมราชก็เป็นเพียงแค่วิชาเรียนวิชาหนึ่งในมหาวิทยาลัยเท่านั้น

แต่อย่างไรก็ตามถึงแม้ว่าความเป็นจริงตามคติของศาสนาพราหมณ์ในนครศรีธรรมราชจะไม่ใช่ ความเป็นจริงตามคติของศาสนาพราหมณ์ที่แท้ดั้งเดิม แต่ผลจากการศึกษาก็สามารถวิเคราะห์ได้ว่า อภิปรัชญาในความเชื่อและพิธีกรรมทางศาสนาพราหมณ์ในนครศรีธรรมราชมีลักษณะอย่างไร

ความสรุป

ผลจากการศึกษาอภิปรายในความเชื่อและพิธีกรรมทางศาสนาพราหมณ์ในนครศรีธรรมราชพบว่า ความเป็นจริงตามคติของศาสนาพราหมณ์ที่เป็นหลักให้ชาวนครศรีธรรมราชยึดถือ ยอมรับปฏิบัติ สืบต่อกันมาดังที่ปรากฏอยู่ในความเชื่อและพิธีกรรมทางศาสนาพราหมณ์ต่าง ๆ ไม่ได้เป็นความเป็นจริงตามคติของศาสนาพราหมณ์ดั้งเดิมที่บริสุทธิ์ เพราะจากระยะเวลาที่ผ่านมายาวนาน จากกระบวนการผสมผสานกันทางความคิดความเชื่อในสังคม ทำให้ความเป็นจริงตามคติของศาสนาพราหมณ์ในนครศรีธรรมราชเป็นเพียงแบบย่อยที่มาจากความเป็นจริงแบบพราหมณ์ดั้งเดิมเท่านั้น เหมือนสำแดงจากไฟฉายที่ส่องมากระทบกับวัตถุ ถ้าแสงต้องผ่านระยะทาง อากาศ และเงื่อนไขอื่น ๆ ทั้งที่เราได้และไม่ได้มาก่อนจะส่องมาถึงตัววัตถุ

ดังนั้นกล่าวได้ว่าความเป็นจริงตามคติของศาสนาพราหมณ์ในนครศรีธรรมราชไม่ได้เป็นความเป็นจริงแบบพราหมณ์แท้ แต่เป็นความเป็นจริงตามคติของศาสนาพราหมณ์ชาวนครศรีธรรมราชยอมรับ ที่มีลักษณะการผสมผสานกันของอิทธิพลความคิดความเชื่ออื่น ๆ ในสังคมด้วย เพราะถึงแม้ว่านครศรีธรรมราชจะได้ชื่อว่าเป็นเมืองประวัติศาสตร์ที่มีประวัติความเป็นพราหมณ์มายาวนาน มีความโดดเด่น มีเอกลักษณ์ มีความอุดมสมบูรณ์ทางความคิด ความเชื่อและวัฒนธรรมทางศาสนาพราหมณ์ในระดับที่สูงมากจนเป็นที่ยอมรับโดยทั่วไป แต่อิทธิพลทางศาสนาพราหมณ์ในนครศรีธรรมราชกลับมิได้เจริญเติบโต แตกยอด ออกดอก ออกผลความเป็นพราหมณ์เท่าที่ควร เพราะโครงสร้างทางวัฒนธรรมในแต่ละท้องถิ่นของสังคมไทยมีลักษณะที่เหมือนกันคือ มีการผสมผสานกันของระบบความเชื่อและศาสนาทั้งสาม คือ ความเชื่อดั้งเดิมของแต่ละท้องถิ่น ศาสนาพุทธ และศาสนาพราหมณ์

จากอิทธิพลของความเชื่อหลักทั้งสามนี้ทำให้ไม่มีระบบความเชื่อและศาสนาใดในสังคมที่ยังคงความบริสุทธิ์อยู่ได้จะต้องมีการปรับเปลี่ยนและผสมผสานกันทำให้ไม่มีลักษณะเฉพาะตัว ซึ่งนครศรีธรรมราชก็อยู่ภายใต้โครงสร้างทางวัฒนธรรมนี้เช่นกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อนครศรีธรรมราชซึ่งได้ชื่อว่าเป็นเมืองศูนย์กลางทางพระพุทธศาสนาของภาคใต้ ทำให้ความเชื่อและพิธีกรรมทางศาสนาพราหมณ์ในนครศรีธรรมราชบางส่วนมีการผสมผสานกันกับหลักความเชื่อในพระพุทธศาสนา ดังนั้น อภิปรายในความเชื่อและพิธีกรรมทางศาสนาพราหมณ์ที่มีอิทธิพลอยู่ในนครศรีธรรมราชจึงมีอยู่ในลักษณะการผสมผสานกันระหว่างศาสนาพุทธและศาสนาพราหมณ์ ทำให้อภิปรายทางศาสนาพราหมณ์ที่มีปรากฏอยู่ในนครศรีธรรมราชปัจจุบันเป็นเอกลักษณ์เฉพาะของชาวนครศรีธรรมราช